

A. Or.
4443.

THE
KAVYA KALAPA,
NUMBER FIRST.
PUBLISHED BY
HARIDAS HIRACHAND.

काव्यकलापः

अंकः प्रथम स्तत्र

महाकविकालिदासादीनांकृताःरसिकाःग्रंथाः

सप्तत्रिंशत्

हरिदासेन तात हीराचंद सकाशात्

शोधयित्वा,

प्रथमावृत्तिः

गणपतरुष्णाजीकस्यमुद्रालयेअंकीकारिता.

संवत् १९२० - शक १७८५

Registered under act XX of 1847.

BOMBAY.

PRINTED AT GANPAT KRISHNAJI'S PRESS.

1864.

TRÜBNER & CO.,
60, Paternoster Row,
LONDON.

A. or. 4443 (1)

Hirachand

✕ KAVYA KALAPA.

संस्कृत कविता.

संस्कृत कविता.

SANSKRIT ANTHOLOGY

संस्कृत

A COLLECTION OF THE BEST OF HINDU LITERATURE

IN THE

SANSKRIT LANGUAGE

PUBLISHED BY

HARIDAS HIRACHAND.

FIRST EDITION

Registered under act J.A. of 1867.

BOMBAY.

PRINTED AT GANPAT KUMHAR'S PRESS.

1884.

THE KALAM

OF THE

OF THE

THE KALAM

OF THE

THE KALAM

OF THE

THE KALAM

OF THE

OF THE

THE KALAM

OF THE

THE KALAM

OF THE

THE KALAM

OF THE

OF THE

OF THE

KAVYA KALAPA,
NUMBER FIRST.

A
SANSKRIT ANTHOLOGY

BEING

A COLLECTION OF THE BEST 37 SMALLER POEMS.

IN THE
SANSKRIT LANGUAGE

PUBLISHED BY
HARIDAS HIRACHAND.

FIRST EDITION.

Registered under act XX of 1847.

BOMBAY.

PRINTED AT GANPAT KRISHNAJI'S PRESS.

1864.

काव्यकलापः

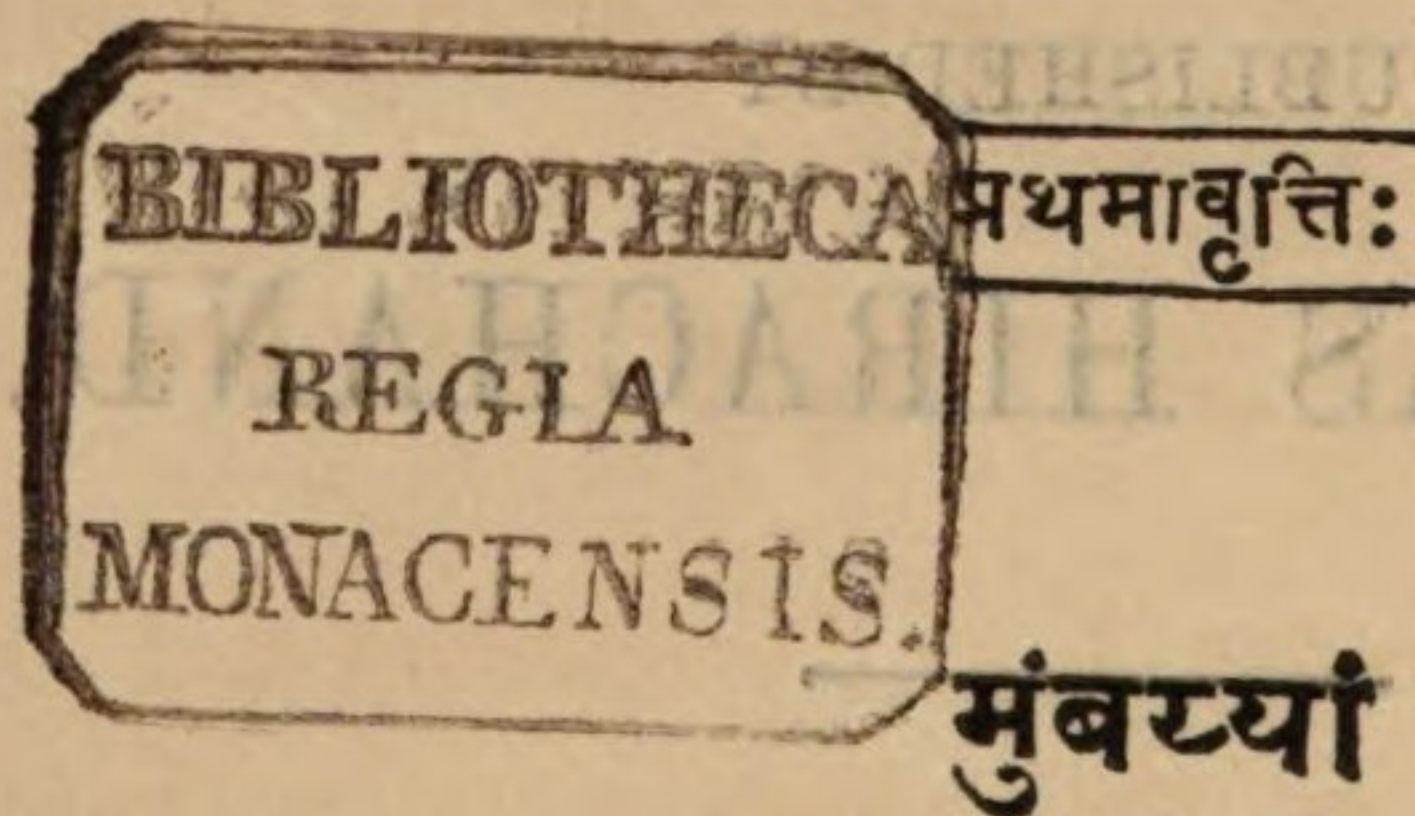
अंकः प्रथम स्तत्र

महाकविकालिदासादीनांकृताः रसिकाः ग्रंथाः

समन्विशत्

हरिदासेन तात हीराचंद सकाशात्

शोधयित्वा,

गणपतरुष्णाजीकस्यमुद्रायंत्रालये

स्फुटमंकीकारिता.

संवत् १९२० - शक १७८५

सन १८६४

PREFACE.

Mostly Sanscrit Shlokas (metres) have the power of creating sublime thoughts in our mind, and are qualified to animate our soul. They relax the burden of labour, mental as well as bodily, and gladden our heart. We find much difficulty in collecting Sanscrit Poems which contain such valuable Shlokas; owing to the great expense we are obliged to undergo in getting them copied.

In this little work will be found very interesting thirty-seven Sanscrit Poems, which cannot be procured without much trouble. It promises to be very useful to the learned and learners of the Sanscrit language.

I am greatly obliged to *Dr. Bhau Dajee*, (patronizer to the learned) for his lending me a copy of the poems contained in this work, as also to my dear father Kavi Hirachand Kanji, for rendering me every assistance in getting this published.

I expect due patronage from Government and from the worthies of Bombay & other places; which will enable me to publish several numbers of the *Kavya Kalapa*.

In conclusion I request that the public will forgive for some slight errors which might have crept, in and further beg to add that I would consider myself amply rewarded if this work meets with due reception.

Bombay
15th. February }
1864.

HARIDAS HIRACHAND.

પ્રસ્તાવના.

કોઈ કારણ ઉપર કોઈને મહોડેથી એક શ્લોક સાંભલતાં મનને ઘણોજ ઉત્સાહ થાયછે; અને તે પહેલાં તેવા કામમાં ઘણીજ ચિંતા થતી હોય, તે સર્વ દુર થઈને, તેનો ઉપાય પણ એ શ્લોક સાંભલતાંજ મલી આવેછે. એવો અમત્કાર જે કવિયોના એકેક શ્લોકમાં રહ્યો છે, તેવા શ્લોકોના ગ્રંથો કોઈક ઠેકાણેજ હોય છે, પણ તે લખાવવા સારૂ મલતા નથી, અને મલે તો લખાવી લેતાં દ્રવ્યનો ખર્ચ ઘણો થાયછે. એ જે કારણસર ગ્રંથોનો સંગ્રહ કરવો મુશ્કેલ પડેછે.

આ કાવ્યકલાપમાં મહારે ઘણા અંકો સદીક તથા મૂલ ગ્રંથોના છપાવી પ્રગટ કરવાછે, તે મધ્યે આપણેલા અંકમાં મેં ઘણી રસિક તથા અપ્રસિદ્ધ ૩૭ કાવ્યો દાખલ કરીછે. મને નિશ્ચય છે જે આ ગ્રંથ સંસ્કૃતભાષાના વિદ્વાનોને તથા વિદ્યાર્થીયો ઘણોજ ઉપયોગી થઈ પડશે.

વિદ્વાનનાશ્રય પ્રખ્યાત ડાક્ટર ભાદુદાજીએ કૃપાકરીને આ અંકમાં જે કાવ્યો છે તેની મૂલ પ્રતનું બંગાલામાં ૧૭ વર્ષ પહેલાં છપાયલું પુસ્તક મને આપ્યું, તેથી હું તેઓનો ઘણો ઉપકાર માનુંછું.

મને આશા છે કે આ ગ્રંથ વિષે સરકાર તથા દેશી સદ્ગૃહસ્થો તરફથી યોગ્ય આશ્રય મલવાથી બીજા અંકો છપાવતાં મને ઘણો આનંદ થશે.

સેવટે મારી સર્વેને વિનંતિ છે કે આ ગ્રંથમાં કોઈ ભૂલચુક રહી ગઈ હોય તો તે માટે મને માફ કરવું, અને જે આ ગ્રંથને સર્વ સજ્જનો તરફથી યોગ્ય માન મલશે તો હું મહારી મુરાદને પહોંચ્યો એમ સમજીશ.

હરિદાસ વિ. હીરાચંદ.

अनुक्रमणिका.

ग्रंथांक.	श्लोकांक.	ग्रंथनामानि	ग्रंथकर्तृनामानि	पृष्ठांक
१	९	नवरत्नं		१
२	८	अष्टरत्नं		३
३	७	सप्तरत्नं		४
४	६	षड्दरत्नं		५
५	५	पंचरत्नं		६
६	१३	गुणरत्नं	भवभूति	७
७	१४	नीतिरत्नं	वररुचि	८
८	१२	नीतिसारं	घटकपर्पूर	१०
९	१६	नीतिप्रदीपः	वेतालभट्ट	१२
१०	१००	दृष्टान्तशतकं	कुसुमदेव	१४
११	१०७	शांतिशतकं	शिल्हन	२१
१२	१४२	हंसदूतः	रूपगोस्वामि	३५
१३	४६	पदांकदूतः	कृष्णसार्वभौम	५३
१४	१४१	उद्धवदूतः	माधवकर्वीन्द्र	५९
१५	३८	रामकृष्णविलोमका०	सूर्यकवि	७८
१६	५१	वृंदावनयमककाव्यं ..	मानांक	८३
१७	८	पूर्वचातकाष्टकं		८८
१८	८	उत्तरचातकाष्टकं		८९
१९	८	भ्रमराष्टकं		९०
२०	८	वानर्यष्टकं		९१
२१	८	वानराष्टकं		९२
२२	९	गंगाष्टकं	सत्यज्ञानानंद	९३
२३	८	शृंगाररसाष्टक	कालिदास	९४

ग्रंथांक.	श्लोकांक.	ग्रंथनाम	ग्रंथकर्तृनाम	पृष्ठांक
२४	२१	शृंगारतिलकं	कालिदास .. .	९६
२५	२२	घटकपर्परा	घटकपर्परा .. .	९८
२६	४९	चौरपंचाशिका . . .	सुंदरकवि .. .	१००
२७	१९	धर्मविवेक	हलायुध .. .	१०६
२८	२२	मुकुंदमाला	कुलशेखरराजा	१०८
२९	२०	व्रजविहारः	श्रीधर	११०
३०	११	वेदसारशिवस्तव ..	श्रीशंकराचार्य .	११३
३१	७	महापद्यं	कालिदास . . .	११४
३२	१८	पद्यसंग्रहः	कविभट्ट	११५
३३	९	पांडुरंगाष्टकं	श्रीशंकराचार्य .	११८
३४	९	गोविंदाष्टकं	श्रीशंकराचार्य .	११९
३५	४८	श्रुतबोधः	कालिदास . . .	१२०
३६	६	दुर्घटकाव्य	कालिदास . . .	१३६
३७	२१	विद्वद्विनोदकाव्य ..	कालिदास . . .	१३८

शुद्धिपत्रं.

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
रदृसत्तस्य	रसदृत्तस्य	२	१३
दृष्टु	दृष्ट्वा	१६	११
मात्मानं	मात्मानं	१८	१
प्रायःश्वासादपत्यंतः	प्रायःश्मासादपत्यंतः	१८	१८
सश्वसन्निवकेवलं	सशश्वन्निकषेकषः	१८	१८

परमात्मनेनमः

काव्यकलापः

अंक १

नवरत्नानि.

धन्वंतरिक्षपणकामरसिंहशंकु ॥

वेतालभट्टघटकपर्पकालिदासाः ॥

ख्यातोबराहमिहिरोत्तुपतेःसभायां ॥

रत्नानिवैवररुचिर्नवविक्रमस्य ॥ १ ॥

नवरत्नं

मित्रमर्थीतधानीतिधर्मकार्पण्यमूर्खकाः ॥

स्त्रीणांविद्वांस्तथोत्सातान्नवरत्नमिदंक्रमात् ॥ १ ॥

मित्रंस्वच्छतयारिपुंनयबलैर्लुब्धधनैरीश्वरं । कार्य्येण
द्विजमादरेणयुवतीं प्रेम्णासमैर्बाधवान् ॥ अत्युग्रंस्तुतिभिर्गुरुं
प्रणतिभिर्मूर्खं कथाभिर्बुधं । विद्याभीरसिकंरसेनसकलंशीलेन
कुर्याद्विशं ॥ १ ॥ अर्थीलाघवमुच्छ्रितोनिपतनंकामातुरोलाञ्छनं ।
लुब्धोऽकीर्तिमसंगरःपरिभवंदुष्टोऽन्यदोषेरति ॥ निःस्वोवं
चनमुन्मनाविकलतांशोकाकुलःसंशयं । दुर्वागप्रियतांदुरो
दरवशःप्राप्नोतिकष्टमुहुः ॥ २ ॥ नीतिर्भूमिभुजांनतिर्गुणवतां
ह्रीरंगनानांधृतिर्द्वैपत्योःशिशवोगृहस्यकविताबुद्धेःप्रसादो
गिरां ॥ लावण्यंवपुषःस्मृतिःसुमनसांशांतिर्द्विजस्यक्षमा । स

कस्यद्रविणंगृहाश्रमवतांस्वास्थ्यं सतामंडनं ॥ ३ ॥ धर्मः प्रागे
 वर्चित्यः सचिवमतिगतिर्भावनीयासदैव । ज्ञेयं लोकानुवृत्तं वर
 चरनयनैर्मंडलं वीक्षणीयं ॥ प्रच्छाद्यौरागरोषौ मृदुपुरुषगुणौ यो
 जनो यौ च काले । आत्मा यत्नेन रक्ष्योरणशिरसि पुनः सोऽपि
 नापेक्षणीयः ॥ ४ ॥ कार्पण्येन यशः क्रुधा गुणचयोदंभेन सत्यं
 क्षुधा । मर्यादाव्यसनैर्धनानि विपदास्थैर्यममादैर्द्विजः ॥ पै
 शुन्येन कुलं मदेन विनयो दुश्चेष्टया पौरुषं । दारिद्र्येण जनादरो
 ममतया चात्मप्रकाशो हतः ॥ ५ ॥ मूर्खोऽशांतस्तपस्वी क्षिति
 पतिरलसो मत्सरो धर्मशीलो । दुःस्थो मानी गृहस्थः प्रभुरतिकृ
 पणः शास्त्रविद्धर्महीनः ॥ आज्ञाहीनो नरेन्द्रः शुचिरपि सततं यः
 परान्नोपभोगी । वृद्धो रोगी दरिद्रः सच युवतिपतिर्धिविडम्बप्र
 कारम् ॥ ६ ॥ स्त्रीणां यौवनमर्थिनामनुगमो राज्ञां प्रतापः सतां ।
 सत्यं स्वल्पधनस्य संचितिरद्वयसत्तस्य वाग्दम्बरः ॥ साचारस्य
 मनोदमः परिणतैर्विद्याकुलस्थैकता । सेवायाधनमुन्नतेर्गुणच
 यः शांतैर्विवेको बलं ॥ ७ ॥ विद्वान्संसदिपाक्षिकः परवशो मानी
 दरिद्रो गृही । वित्ताद्यः कृपणः सुखी परवशो वृद्धो न तीर्थाश्रितः ॥
 राजा दुःसचिवप्रियः कुलभवो मूर्खः पुमांस्त्रीजितो । वेदांतीहत
 सन्क्रियः किमपरं हास्यास्पदं भूतले ॥ ८ ॥ उत्तरवातान् प्रतिरो
 पयन् कुसुमितांश्चिन्वन् शिशून् वर्द्धयन् । प्रोत्तुंगान् मयन् नतान् स
 मुदयन् विश्लेषयन् संहतान् ॥ तीव्रान् कण्टकिनो बहिर्नियमय
 न् गलान् मुहुः सेचयन् । मालाकार इव प्रयोगनिपुणो राजा
 चिरं नन्दतु ॥ ९ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इति नवरत्नं समाप्तं ॥ १ ॥

अष्टरत्नं

अर्थोव्योमतथानित्यं ब्रह्मा भागेशशिन्यपि ॥

शशीनिःस्वश्चविज्ञेयमष्टरत्नमिदं क्रमात् ॥ १ ॥

अर्थागमो नित्यमरोगिता च । प्रिया च भार्या प्रियवादि
नी च ॥ वश्यश्च पुत्रोऽर्थकरी च विद्या । षड्जीवलोकेषु सुखा
नितात ॥ १ ॥ व्योमैकांतविहारिणोऽपि विहगाः संप्राप्नुवंत्याप
दं । वध्यंते निपुणैरगाधसलिलान्मत्स्याः समुद्रादपि ॥ दुर्नीते
हिविधौ कुतः सुचरितं कः स्थानलाभे गुणः । कालो हि व्यसन
प्रसारितकरो गृण्हाति दूरादपि ॥ २ ॥ नित्यं छेदस्तृणानां क्षि
तिनखलिखनं पादयोरल्पपूजा । दंतानामल्पशौचं वसनमलिन
तारूक्षतामूर्द्धजानां ॥ द्वे संध्ये चापि निद्राविवसनशयनं ग्रास
हासातिरेकः । स्वांगे पीठे च वाद्यं हरति धनपतेः केशवस्यापि ल
क्ष्मी ॥ ३ ॥ ब्रह्मायेन कुलालवन्नियमितो ब्रह्मांडभांडोदरे ।
विष्णुर्येन दशावतारगहनेन्यस्तो महासंकटे ॥ रुद्रो येन कपा
लपाणिपुटके भिक्षाटनं कारितः । सूर्योऽभ्राम्यति नित्यमेव गगने
तस्मै नमः कर्मणे ॥ ४ ॥ भोगे रोगभयं कुले च्युतिभयं वित्तेन
पालाद्भयं । माने दैन्यभयं बले रिपुभयं रूपेतरुण्याभयं ॥ शा
स्त्रे वादभयं गुणे खलभयं काये कृतांताद्भयं । सर्ववस्तुभयान्वितं
भुवि नृणां वैराग्यमेवाभयं ॥ ५ ॥ शशिनिलुक्कलंकः कंठकं
पद्मनाले । युवतिकुचनिपातः पक्वता केशजाले ॥ जलधिज
लमपेयं पंडिते निर्धनत्वं । वयसि धनविवेको निर्विवेको विधाता
॥ ६ ॥ शशीदिवसधूसरोगलितयौवनाकामिनी । सरोवि

गतवारिजंमुखमनक्षरंस्वाकृतेः ॥ प्रभुर्धनपरायणःसततदुर्ग
तःसज्जनो । नृपांगणगतःखलोमनसिसप्तशल्यानिमे ॥ ७ ॥
निःस्वोवष्टिशतंशतीदशशतंलक्षंसहस्राधिपो । लक्षेशःक्षि
तिपालतांक्षितिपतिश्चक्रे शतांवाञ्छति ॥ चक्रेशःपुनरिद्रतांसुर
पतिर्ब्राह्मपदंवाञ्छति । ब्रह्माशैवपदंशिवोहरिपदंआशावधि
कोगतः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इत्यष्टरत्नं समाप्तं ॥ २ ॥

समरत्नं

वाञ्छाराजातथाछेदो ॥ वृक्षंवित्तेनकितथा ॥

स्वर्गोधनेनकिञ्चेयं ॥ समरत्नमिदंक्रमात् ॥ १ ॥

वाञ्छासज्जनसंगमेपरगुणेप्रोतिर्गुरौनम्रता । विद्यायांव्य
सनंस्वयोषितिरतिर्लोकापवादाद्भयम् ॥ भक्तिश्चक्रिणशक्ति
रात्मदमनेसंसर्गमुक्तिःखले । एतेयत्रवसंतिनिर्मलगुणास्ते
भ्योनेरभ्योनमः ॥ १ ॥ राजाधर्मविनाद्विजःशुचिविनाज्ञा
नंविनायोगिनः । कांतासत्यविनाहयोगतिविनाभूषाचज्यो
तिर्विना ॥ योद्धाशूरविनातपोव्रतविनाछंदोविनागीयते ।
भ्रातास्नेहविनानरोहरिविनामुंचंतिशीघ्रंबुधाः ॥ २ ॥ छेद
श्चंदनचूतचंपकवनेरक्षास्तिसाकोटके । हिंसाहंसमयूरको
किलकुलेकाकेषुनित्यादरः ॥ मातंगेनखरक्रयःसमतुलाकर्पू
रकार्पासयोः । एषायत्रविचारणागुणिगणेदेशायतस्मैनमः
॥ ३ ॥ वृक्षंक्षीणफलंत्यजंतिविहगाःशुष्कंसरःसारसाः । पुष्पं
पर्युषितंत्यजंतिमधुपादगंधंवनान्तंमृगाः ॥ निर्द्रव्यंपुरुषंत्यजंति

गणिकाभ्रष्टश्रियमंत्रिणः । सर्वःकार्यवशाज्जनोभिरमतेक
 स्यास्ति कोवल्लभः ॥ ४ ॥ वित्तेन किं वितरणं यदि नास्ति दीने
 । किं सेवया यदि परोपकृतौ न यत्नः ॥ किं संगमेन तनयो यदि ने
 क्षणीयः । किं यौवनेन विरहो यदि वल्लभायाः ॥ ५ ॥ स्वर्गः
 किं यदि वल्लभानि जवधूः किं वा विभूषाविधिः । लावण्यं यदि
 किं सुधाकरकरैः शृंगारगर्भागिरः ॥ मृत्युः किं यदि दुर्जनेष्ववन
 तिः किं धिक् यदि प्रार्थना । प्राप्तेष्टः करिकेतनो यदि भवेत् किं क
 ल्पभूमीरुहैः ॥ ६ ॥ धनेन किं यो न ददाति याचके । बलेन किं
 यश्चरिपून्न बाधते ॥ श्रुतेन किं यो न च धर्ममाचरेत् । किमात्म
 ना यो न जितेन्द्रियो भवेत् ॥ ७ ॥ ॥ ॥

॥ इति सप्तमं रत्नं समाप्तं ॥ ३ ॥

षडूरत्नं

शास्त्रं कोर्थास्तथा मूर्खो ॥ दानं दुर्मन्त्रिणं तथा ॥

लोभोऽप्यस्तीति विज्ञेयं ॥ क्रमात् षडूरत्नमीरितं ॥ १ ॥

शास्त्रं सुचिंतितमथोपरिचिंतनीयं । आराधितोऽपि नृपतिः प
 रिशंकनीयः । अंके स्थितापि युवतिः परिरक्षणीया । शास्त्रे नृपे च
 युवतौ च कुतो वशित्वं ॥ १ ॥ कोर्थाऽन्प्राप्य न गर्वितो विषयिणः
 कस्यापि दोषागताः । स्त्रीभिः कस्य न खंडितं भुवि मनः को नाम
 राज्ञां प्रियः ॥ कः कालस्य न गोचरांतरगतः कोर्था गतो गौरवं । को
 वा दुर्जनवाग्रसे प्रपतितः क्षेमेण यातः पुमान् ॥ २ ॥ मूर्खो द्विजा
 तिः स्थविरो गृहस्थः । कामी दरिद्रो धनवान्तपस्वी ॥ वेश्या कुरु
 पानृपतिः कदर्यो ॥ लोके षडेतानि विडंबितानि ॥ ३ ॥ दानं दरि

द्रस्यप्रभोश्चशांति । र्यूनांतपोज्ञानवतांचमौनं ॥ इच्छानिवृ
 त्तिश्चसुखाश्रितानां । दयाचभूतेषुदिवंनयंति ॥४॥ दुर्मेत्रिणं
 कमुपयांतिननीतिदोषाः । संतापयंतिकमपथ्यभुजंनरोगाः ॥
 कंश्रीर्नदर्पयतिकंननिहंतिमृत्युः । कंस्त्रीकृतानविषयाननु
 तापयंति ॥ ५ ॥ लोभोऽप्यस्तिगुणेनकिंपिशुनतायद्यस्तिकिं
 पातकैः । सौजन्यंयदिकिंपरैःसुमहिमायद्यस्तिकिंमंडनैः ॥
 सत्यंचेत्तपसाचकिंशुचिमनोयद्यस्तितीर्थेनकिं ॥ सद्बिद्याय
 दिकिंधनैरपयशोयद्यस्तिकिंमृत्युना ॥ ६ ॥ ॥ ॥

॥ इतिषड्भूतसमाप्तं ॥ ४ ॥

पंचरत्नं

नागःपोतस्तथावैद्यं ॥ क्षातिःशक्यंयथाक्रमं ॥

पंचरत्नामिदंप्रोक्तं । विदुषामपिदुर्लभं ॥ १ ॥

नागोभातिमदेनकंजलरुहैःपूर्णेदुनाशर्वरी । शीलेनप्रम
 दाजवेनतुरगोनित्योत्सवैर्मदिरं ॥वाणीव्याकरणेनहंसमिथुनै
 र्नद्यःसभापंडितैः । सत्पुत्रेणकुलंनृपेणवसुधालोकत्रयंविष्णुना
 ॥ १ ॥ पोतोदुस्तरवारिराशितरणेदीर्घोऽधकारागमे । निर्वृति
 व्यजनंमदांधकरिणांदर्पोपशांत्यैशृणिः ॥ इत्थंतद्भुविनास्ति
 यस्यविधिनानोपायचिंताकृता । मन्येदुर्जनचित्तवृत्तिहरणे
 धातास्तिभग्नोद्यमः ॥ २ ॥ वैद्यंपानरतंनटंकुपठितंस्वाध्यायही
 नंद्विजं । युद्धेकापुरुषंहयंगतरयंमुखंपरिव्राजकं ॥ राजानं
 चकुमंत्रिभिःपरिवृतंदेशंचसोपद्रवं । भार्यायौवनगर्वितांपरर
 तांमुंचंतुशीघ्रंबुधाः ॥ ३ ॥ क्षातिश्चेत्कवचेनकिंकिमरिभिः

क्रोधोस्तिचेद्देहिनां । ज्ञातिश्चेदनलेन किं यदि मुत्तद्द्विव्यौष
धैः किं फलं ॥ किं संपर्यदि दुर्जनः किं मुधनैर्विद्यानवद्या यदि ।
ब्रीडाचेत्किमुभूषणेन कवितायद्यस्ति राज्ञेन किं ॥४॥ शक्यं
वारयितुं जलेन हुतभूक्छत्रेण सूर्यात्तपः । नागेंद्रो निशितांकुशे
न समदौदंडेन गोगर्दभौ ॥ व्याधिवैद्यक्रमेण जैरनुदिनं मंत्रप्रभावा
द्विषं । सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधं ॥५॥

॥ इति पंचरत्नं समाप्तं ॥ ५ ॥

गुणरत्नं

सानंदनं दिहस्ताहतमुरजरवाहूतकौमारबर्हि । त्रासान्नासाग्र
रंध्रं विशतिफणिपतौ भोगसंकोचभाजि ॥ गंडोद्धीनालिमालामु
खरितककुभस्तांडवेशूलपाणे । वैनायक्यश्चिरं वो वदनविधुतयः
पांतुचित्कारवत्यः ॥ १ ॥ यत्कंठे गरलं विराजति स दामौलौच
मंदाकिनी । यस्यां केगिरिजाननं कटितटेशादूलचर्मांबरं ॥
यन्मायाहिरुणद्धिविश्वमखिलं पायात्सवः शंकरः । जंबूवज्ज
लं बिंदुवज्जलजवज्जंबालवज्जालवत् ॥ २ ॥ विद्यानामनरस्यरू
पमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं । विद्याभोगकरीयशः शुभकरो विद्या
गुरूणां गुरुः ॥ विद्याबंधुजनो विदेशगमने विद्यापरं दैवतं । वि
द्याराजसुपूजितानहिधनं विद्याविहीनः पशुः ॥ ३ ॥ गुणी गुणं
वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो । बलीबलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः ॥ पिकोव
संतस्थगुणं न वायसः ॥ करीचसिंहस्य बलं न मूषिकः ॥ ४ ॥
गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति । ते निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषाः ॥ सु
स्वादुतोयाः प्रभवन्ति नद्यः । समुद्रमासाद्य भवन्त्यपेयाः ॥ ५ ॥

गुणायंतेदोषाःसुजनवदनेदुर्जनमुखे । गुणादोषायंतेकिमिति
 जगतांविस्मयपदं ॥ यथाजीमूतोयंलवणजलधेर्वारिमधुरं ।
 फणीपीत्वाक्षीरंवमतिगरलंदुःसहतरं ॥ ६ ॥ विद्याविवादा
 यधनंमदाय । शक्तिःपरेषांपरिपीडनाय ॥ खलस्यसाधोर्विप
 रीतमेतत् । ज्ञानायदानायचरक्षणाय ॥ ७ ॥ मतिरेवबला
 दूरीयसी । तदभावेकरिणामियन्दशा ॥ इतिघोषयतीवाडि
 डिमः । करिणोहस्तिपकाहतःकणन् ॥ ८ ॥ वरंगर्भस्त्रावो
 वरमपिचनैवाभिगमनं । वरंजातःप्रेतोवरमपिचकन्याभिजन
 नं ॥ वरंवंध्याभार्यावरमपिचगर्भेषुवसति । नचाविद्वान्रूप
 द्रविणगुणयुक्तोपितनयः ॥ ९ ॥ याराकाशशिशोभनागतघ
 नासायामिनीयामिनी । यासौंदर्यगुणान्वितापतिरतासाकामि
 नीकामिनी ॥ यागोविंदरसप्रमोदमधुरासामाधुरीमाधुरी । या
 लोकद्वयसाधनीतनुभृतांसाचातुरीचातुरी ॥ १० ॥ ज्ञातिभिर्लुब्ध
 तेनैव । चौरैणापिननीयते ॥ दानेनैवक्षयंयाति । विद्यार
 त्नंमहाधनं ॥ ११ ॥ अजरामरवत्प्राज्ञो । विद्यामर्थंचंचित
 येत् ॥ गृहीतइवकेशेषु । मृत्युनाधर्ममाचरेत् ॥ १२ ॥ गुणे
 नस्पृहणीयःस्यात् । नरूपेणयतोजनः ॥ सौगंध्यवर्ज्येनादेयं
 पुष्पंकांतमपिक्वचित् ॥ १३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इतिश्रीमहाकविभवभूतिविरचितं

गुणरत्नंकाव्यंसमाप्तं ॥ ६ ॥

नीतिरत्नं

चतुर्मुखमुखांभोजशृंगाटकविहारिणीं । नित्यप्रगल्भ

वाचालामुपतिष्ठेसरस्वतीं ॥१॥ इतरपापफलानियथेच्छया ।
 वितरतानिसहेचतुरानन ॥ अरसिकेषुकवित्वनिवेदनं ।
 शिरसिमालिखमालिखमालिख ॥ २ ॥ संसारविषवृक्षस्य ।
 द्वेफलेअमृतोपमे ॥ काव्यामृतरसास्वाद । आलापःसज्जनैःस
 ह ॥ ३ ॥ पंडितेषुगुणाःसर्वे।मूर्खेदोषाश्चकेवलाः ॥ तस्मान्मू
 र्खसहस्रेभ्यः । प्राज्ञएकोविशिष्यते ॥ ४ ॥ पुरोरेवापारेगि
 रिरतिदुरारोहशिखरे । धनुर्बाणैःपश्चाच्छबरकवरोधावतिमृ
 गं ॥ सरःसव्येऽसव्येदवदहनदाहव्यतिकरो । नगंतुंनस्था
 तुंहरिणशिशुरेवंविलपति ॥ ५ ॥ भिनत्तिभीमंकरिराजकुं
 भं । बिभर्तिवेगंपवनादतीव ॥ करोतिवासंगिरिगव्हरेषु । त
 थापिसिंहःपशुरेवनान्यः ॥६॥ काकस्यचंचुर्यदिस्वर्णयुक्ता ।
 माणिक्ययुक्तौचरणौचतस्य ॥ एकैकपक्षेगजराजमुक्ता ।
 तथापिकाकोनचराजहंसः ॥ ७॥ दिव्यंचूतरसंपीत्वा।नगर्व
 यातिकोकिलः ॥ पीत्वाकर्दमपानीयं । भेकोमकमकायते॥
 ॥ ८ ॥ अगाधजलसंचारी । नगर्वयातिरोहितः ॥ अंगुष्ठोद
 कमात्रेण । शफरीफर्करायते ॥ ९ ॥ भद्रंकृतंकृतंमौनं ।
 कोकिलैर्जलदागमे ॥ दर्दुरायत्रवक्तार । स्तत्रमौनंहिशोभ
 नं ॥ १० ॥ मणिलुठतिपादाग्रे । काचःशिरसिधार्यते ॥ य
 थैवास्तेतथैवास्तां । काचःकाचोमणिर्मणिः ॥ ११ ॥ का
 कःकृष्णःपिकःकृष्ण । स्त्वभेदःपिककाकयोः ॥ वसंतेसमु
 पायाते । काकःकाकःपिकःपिकः ॥१२॥ वरंवनंव्याघ्रगर्जे
 द्रसेवितं । द्रुमालयंपत्रफलांबुभोजनं ॥ तृणानिशय्यावसनं
 चवलकलं । नबंधुमध्येधनहीनजीवनं ॥ १३ ॥ साध्वीस्त्री

णांदयितविरहेमानिनांमानभंगे । सल्लोकानामपिजनर
वेनिग्रहेपंडितानां ॥ अन्योद्रेकेकुटिलमनसांनिर्गुणानांवि
देशे । भृत्याभावेभवतिमरणंकितुसंभावितानां ॥ १४ ॥

॥ इतिश्रीमहाकविवररुचिविरचितं

नीतिरत्नसंपूर्ण ॥ ७ ॥

नीतिसारं

गिरौकलापीगगनेपयोदा । लक्षांतरेऽर्कश्चजलेषुपद्माः ॥
इंदुर्द्विलक्षंकुमुदस्यबंधुर्योयस्यमित्रंनहितस्यदूरं ॥ १ ॥ माता
निदतिनाभिनंदतिपिताभ्रातानसंभाषते । भृत्यःकुप्यतिनानु
गच्छतिसुतःकांताचनार्लिगते ॥ अर्थप्रार्थनशंकयानकुरुतेऽ
प्यालापमात्रंसुहृत् । तस्मादर्थमुपार्जयस्वचसखेस्वार्थस्यस
र्ववशाः ॥ २ ॥ धनैर्निष्कुलीनाःकुलीनाभवन्ति । धनैरापदं
मानवानिस्तरन्ति॥धनेभ्यःपरोबांधवोनास्तिलोके । धनान्य
र्जयध्वंधनान्यर्जयध्वं ॥ ३ ॥ अर्थस्यपुरुषोदासो । दासस्त्व
र्थोनकस्यचित् ॥ इतिसत्यंमहाराज । बद्धोस्म्यर्थेनकौरवैः
॥ ४ ॥ त्रिविक्रमोऽभूदपिवामनोऽसौ । सशूकरश्चेतिसवैनृ
सिंहः॥नीचैरनीचैरतिनीचनीचैः । सर्वैरुपायैःफलमेवसाध्यं
॥ ५ ॥ चलच्चित्तंचलद्वित्तंचलजीवनयौवनं॥चलाचलमिदंसर्वं
कीर्त्तिर्यस्यसजीवति ॥ ६ ॥ सजीवतियशोयस्य । कीर्त्तिर्य
स्यसजीवति॥अयशोऽकीर्त्तिसंयुक्तो । जीवन्नपिमृतोपमः॥ ७ ॥
वृद्धस्यवचनंग्राह्य । मापत्कालेह्युपस्थिते ॥ सर्वत्रैवंविचारे
ण । नाहारेनचमैथुने ॥ ८ ॥ क्वचिद्रुष्टःक्वचित्तुष्टो । रुष्टस्तु

ष्टःक्षणेक्षणे ॥ अव्यवस्थितचित्तस्यप्रसादोपिभयंकरः॥ ९ ॥
 निमित्तमुद्दिश्यहियःप्रकुप्यति । ध्रुवंसतस्यापगमेप्रसीदति ॥
 अकारणद्वेषिमनस्तुयस्य । कथंजनस्तंपरितोषयिष्यति ॥
 ॥ १० ॥ दशव्याघ्राजिताःपूर्वं । समसिंहास्त्रयोगजाः ॥ प
 श्यंतुदेवताःसर्वाअद्ययुद्धंत्वयामया ॥ ११ ॥ सिंहउवाच ।
 गच्छशूकरभद्रंतेब्रूहिंसिंहोमयाजितः । पंडिताएवजानंति
 सिंहशूकरयोर्वलं ॥ १२ ॥ उद्योगिनंपुरुषसिंहमुपैतिलक्ष्मी ।
 दैवेनदेयमितिकापुरुषावदंति ॥ दैवंनिहत्यकुरुपौरुषमात्मश
 क्तया । यत्नेकृतेयदिनसिन्ध्यतिकोऽत्रदोषः ॥ १३ ॥ एकाभा
 र्याप्रकृतिमुखराचंचलाचद्वितीया । पुत्रस्त्वेकोभुवनविजयीम
 न्मथोदुर्निवारः ॥ शेषःशय्याशयनमुदधौवाहनंपन्नगारिः ।
 स्मारंस्मारंस्वगृहचरितंदारुभूतोमुरारिः ॥ १४ ॥ अतिदूरप
 थश्रान्ता । श्लथायांयांतिचशीतलां ॥ शीतलाश्चपुनर्याति । का
 कस्यपरिदेवना ॥ १५ ॥ अपमानंपुरस्कृत्य । मानंकृत्वाच
 पृष्ठके ॥ स्वकार्यमुद्धरेन्प्राज्ञः । कार्यध्वंसोहिमूर्खता ॥ १६ ॥
 एकोहिदोषोगुणसन्निपाते । निमज्जतीन्दोरितियोबभाषे ॥
 नूनंनदृष्टंकविनापितेन । दारिद्र्यदोषोगुणराशिनाशी ॥ १७ ॥
 कृतस्यकरणंनास्ति । मृतस्यमरणंतथा ॥ गतस्यशोचनाना
 स्ति । ह्येतद्वेदविदांमतं ॥ १८ ॥ नाकालेभ्रियतेजंतु । विद्धः
 शरशैरपि ॥ कुशकंटकविद्धोपि । प्राप्तकालोनजीवति ॥
 ॥ १९ ॥ निमग्नस्यपयोराशौ । पर्वतान्पतितस्यच ॥ तक्षके
 नापिदष्टस्य । आयुर्मर्माणिरक्षति ॥ २० ॥ करोतुनामनीति
 ज्ञो । व्यवसायमितस्ततः ॥ फलंपुनस्तदेवस्याद्यद्विधेर्मनसि

स्थितं ॥ १२ ॥ ॥ इति श्रीमहाकविघटकपर्वरविरचितं
नीतिसारं समाप्तं ॥ ८ ॥

नीतिप्रदीपः

रत्नाकरः किंकुरुते स्वरत्नैः । विंध्याचलः किंकरिभिः क
रोति ॥ श्रीखंडखंडैर्मलयाचलः किं । परोपकाराय सतां विभू
तिः ॥ १ ॥ दानार्थिनो मधुकराय दिक्कर्णतालैः । दूरीकृताः करिव
रेण मदांधबुद्ध्या ॥ तस्यैव गंडयुगमंडनहानिरेषा । भृंगाः पुन
र्विकचपद्मवने चरन्ति ॥ २ ॥ येनाकारि मृणालपत्रमशनं क्री
डाकरिण्या सह । स्वच्छंदं भ्रमणं च कंदरगणे पीतं पयोनिर्झरं ॥
सोयं वन्यकरीनरेषु पतितः पुष्पातिदेहंतृणैः । र्यद्वैवेन ललाट
पत्रलिखितं तन्मोज्झितुं कः क्षमः ॥ ३ ॥ शशिदिवाकरयो
र्ग्रहपीडनं । गजभुजंगमयोरपि बंधनं ॥ मतिमतां च विलो
क्य दरिद्रतां । विधिरहो बलवानिति मे मतिः ॥ ४ ॥ व्यो
म्यैकांतविहारिणोऽपि विहगाः संप्राप्नुवन्त्यापदं । वध्यन्ते
निपुणैरगाधसलिलान्मत्स्याः समुद्रादपि ॥ दुर्नीते हि विधौ कि
मस्ति चरितं कः स्थानलाभे गुणः । कालो हि व्यसनप्रसारितक
रोगृण्हातिदूरादपि ॥ ५ ॥ अपि दलन्मुकुले बकुले यया । प
दमधायिकदापि न तृणया ॥ अहह सा सहसा विधुरे विधौ ।
मधुकरी बदरी मनुवर्त्तते ॥ ६ ॥ गतोऽस्मितीरं जलधेः पिपासया ।
सचापिशुष्कश्रुलकीकृतो मया ॥ न दृश्यते दोषलवोऽपि तोयधे ।
र्ममैव तत्कर्मफलं विजृम्भते ॥ ७ ॥ सिंहक्षुण्णकरीं द्रकुं भगलितं
रक्ताक्तमुक्ताफलं । कांतारे बदरी धियाद्भुतमगाद्बिलस्य पत्नी

मुदा ॥ पाणिभ्यामुपगुह्यशुक्लकठिनतद्दीक्ष्यदूरेजहा । वस्था
 नेपततामतीवमहतामेतादृशीस्याद्भूतिः ॥ ८ ॥ किंतेनअत
 याकिमुन्नततयाकिंतेघनच्छायया । किंतेपल्लवलीलयाकिम
 नयाचाशोकपुष्पश्रिया ॥ यत्त्वन्मूलनिषण्णखिन्नपथिकस्तो
 मःस्तुवन्नन्वयं । नस्वादूनिमृदूनिखादतिफलान्युत्कंठमुत्कं
 ठितं ॥ ९ ॥ दूरेमार्गान्निवससिपुनःकंठकैरावृतोसि । छाया
 शून्यःफलमपिचलेवानरैरप्यभक्ष्यं ॥ निर्गधस्त्वंमधुपरहितः
 शाल्मलेसारशून्यः । सेवास्माकंभवतिविफलातिष्ठनिःश्व
 स्ययामः ॥ १० ॥ हंसाःपद्मवनाशयामधुलिहःसौरभ्यलाभा
 शया । पान्थाःस्वादुफलाशयाबलिभुजोगृध्राश्चमांसाशया ॥
 दूरादुन्नतपुष्परागनिकरैर्निःसारमिथ्योन्नतै । रेशाल्मलि
 पादपप्रतिदिनंकेनत्वमावंचितः ॥ ११ ॥ किंतेनहेमगिरिणा
 रजताद्रिणावा । यत्रस्थिताहितरवस्तरवस्तएव ॥ वंदामहे
 मलयमेवयदाश्रयेण । शाकोटर्निबकुटजान्यपिचंदनानि ॥
 ॥१२॥ निर्वाणदीपेकिमुतैलदानं । चौरैर्गतेवाकिमुसावधानं ॥
 वयोगतेकिंवनिताविलासः । पयोगतेकिंखलुसेतुबंधः ॥१३॥ शी
 तेतीतेवसनमशनंवासरांतेनिशांते । क्रीडारंभःकुवलयदृशां
 यौवनांतेविवाहः ॥ सेतोर्बंधःपयसिगलितेप्रस्थितेलग्नचिता ।
 सर्वचैतद्भवतिविफलंस्वस्वकालेव्यतीते ॥ १४ ॥ नववस्त्रंनव
 च्छत्रंनव्यास्त्रीनूतनंगृहं । सर्वत्रनूतनंशस्तंसेवकान्नेपुरातने ॥
 ॥ १५ ॥ समायातियदालक्ष्मी । नारिकेलफलांबुवत् ॥ विनि
 र्यातियदालक्ष्मी । गर्जमुक्तकपित्थवत् ॥ १६ ॥ ॥इतिश्री
 महाकविवेतालभट्टविरचितंनीतिप्रदीपकाव्यंसमाप्तं ॥ ९ ॥

दृष्टान्तशतकं

शिवस्मरणमेवैकं । संसारांतकनाशनं ॥ घनौघोघोर
 दावाग्नि । निर्वापणपटुर्भवेत् ॥ १ ॥ साधुरेवप्रवीणःस्यात् ।
 सद्गुणामृतवर्णने ॥ नवचूतांकुरास्वाद । कुशलःकोकिलः
 किल ॥ २ ॥ दुर्जनोदूषयत्येव । सतांगुणगणंक्षणात् ॥ म
 लिनीकुरुतेधूमः । सर्वथाविमलांबरं ॥ ३ ॥ यथादोषोविभा
 त्यस्य । जनस्यनतथागुणः ॥ प्रायःकलंकएवैदोः । प्रस्फु
 टोनप्रसन्नता ॥ ४ ॥ विवेकएवव्यसनं । पुंसांक्षपयितुंक्षमः ॥
 अपहर्तुसमर्थोसौ । रविरेवनिशातमः ॥ ५ ॥ प्रायःसंत्युप
 देशार्हा । धीमंतोनजडाशयाः ॥ तिलाःकुसुमसौगंध्य । वा
 हिनोनयवाःक्वचित् ॥ ६ ॥ चित्यतेनयएवादावमंदंसमुपे
 प्सुभिः ॥ विनम्यपूर्वसिंहोपि । हंतिहस्तिनमोजसा ॥ ७ ॥
 संस्थितस्यगुणोत्कर्षः । प्रायःप्रस्फुरतिस्फुटं ॥ दग्धस्यागुरु
 खंडस्यस्फारीभवतिसौरभं ॥ ८ ॥ मनस्विहृदयंधत्ते । रोषे
 णैवप्रसन्नतां ॥ भस्मनाज्वलदंगारः । प्रसादंलभतेतरां ॥ ९ ॥
 उत्तमःक्लेशविक्षोभं । क्षमःसोढुंनहीतरः ॥ मणिरेवमहाशा
 ण । घर्षणंनतुमृत्कणः ॥ १० ॥ स्वजातीयविनावैरो । न
 जयःस्यात्कदाचन ॥ विनावज्रमणिमुक्ता । मणिर्भेद्यःकथं
 भवेत् ॥ ११ ॥ सज्जनाएवसाधूनां । प्रथयंतिगुणोत्करं ॥ पु
 ष्पाणांसौरभंप्राय । स्तनुतेदिक्षुमारुतः ॥ १२ ॥ उपकर्तुंयथास्व
 ल्पः । समर्थोनतथामहान् ॥ प्रायःकूपस्तृषांहंति । सततंन
 तुवारिधिः ॥ १३ ॥ सतिशीलेगुणाभांति । पुंसांशौर्यादयो

यथा ॥ यौवनेसदलंकाराः । शोभांविभ्रतिसुभ्रुवः ॥ १४ ॥
 जडःप्रभवतिप्रायो । दुःखंविभ्रतिसाधवः । शीतांशावुदितेप
 द्माः । संकोचंयांतिवारिणि ॥ १५ ॥ गुणेनस्पृहणीयःस्या
 न्नरूपेणयुतो नरः । सौगंध्यहीनंनादेयं । पुष्पंकांतमपिक्वचि
 त् ॥ १६ ॥ कश्चित्कस्यचिदेवस्या । त्सुहृद्विस्त्रंभभाजनं ।
 पद्मंविकासयत्यर्कः । संकोचयतिकैरवं ॥ १७ ॥ ईश्वराः
 पिशुनान्शश्व । द्विषंतीतिकिमद्भुतं । प्रायोनिधयएवाहिन् ।
 द्विजिह्वांदधतेतरां ॥ १८ ॥ संपद्यास्तेपरैःसाकं । विपदि
 स्वजनैर्जडः । जृम्भत्यंभोरुहंभृंगः । शुष्यत्युदकशैवलैः ॥ १९ ॥
 नीचावमानमलिनां । प्रभुक्तेसंपदंपुमान् ॥ लशुनाक्तांसकर्पू
 रचर्चावितनुतेतनौ ॥ २० ॥ व्यसनानंतरंसौख्यं । स्वल्पम
 प्यधिकंभवेत् ॥ काषायरसमास्वाद्य । स्वाद्वतीवांबुर्विदते
 ॥ २१ ॥ गुणानामंतरंप्राय । स्तज्ज्ञोजानातिनेतरः ॥ माल
 तीमल्लिकामोदं । घ्राणंवेत्तिनलोचनं ॥ २२ ॥ प्रभूतवयशः
 पुंसोऽधियःपाकःप्रवर्त्तते ॥ जीर्णस्यचंदनतरो । रामोदउपजा
 यते ॥ २३ ॥ कामायस्पृहयत्यात्मा । संयतोऽपिमनीषिणः ॥
 वीथीनियमितोऽप्युक्षा । शष्यमासाद्यधावति ॥ २४ ॥ धना
 गमेधिकंपुंसां । लोभमभ्येतिमानसं ॥ निदाघकालेप्रालेयः ।
 प्रायःशैत्यंवहत्यलं ॥ २५ ॥ सहजोऽपिगुणःपुंसां । साधुवादे
 नवर्धते ॥ कामंसुरसलेपेन । कांतिवहतिकांचनं ॥ २६ ॥
 निदांयःकुरुतेसाधो । स्तथास्वंदूषयत्यसौ ॥ खेभूतियस्त्य
 जेदुच्चै । मूर्ध्नितस्यैवसापतेत् ॥ २७ ॥ स्वभावंनैवमुंचति ।
 संतःसंसर्गतोऽसतां ॥ नत्यजतिरुतंमंजु । काकसंपर्कतःपि

कः ॥ २८ ॥ संपत्तौ कर्कशं चित्तं । खलस्यापदिकोमलं ॥
 शीतलं कठिनप्रायः । स्तम्भमृदुभवेत्पयः ॥ २९ ॥ प्रायः प्र
 कुप्यति तरां । प्रीत्यैव प्रखलोजनः ॥ नयनं स्नेहसंपर्का ।
 त्कालुष्यं समुपेत्यलं ॥ ३० ॥ शुभं वाप्यशुभं कर्म । फलकालम
 पेक्षते ॥ शरद्येव फलत्याशु । शालिर्न सुरभौक्कचित् ॥ ३१ ॥
 भोगेच्छानोपभोगेन । भोगिनां जातु शाम्यति ॥ लवणेनांत
 रालन । तृष्णा प्रत्युत जायते ॥ ३२ ॥ दुर्लभोऽप्युत्तमप्रायः ।
 स्वजातीयेन लभ्यते ॥ कर्णकोटरगंवारि । वारिणैवावरु
 ष्यते ॥ ३३ ॥ जंतोर्निरुपभोगस्य । दृश्यते भुवि रूक्षता ॥ वा
 ताशिनो द्विजिवहत्वं । विहितं पश्य वेधसा ॥ ३४ ॥ ऊर्जितं
 सज्जनं दृष्टुं । द्वेष्टि नीचः पुनः पुनः ॥ कवली कुरुते खस्थं । वि
 धुं दिवि विधुंतुदः ॥ ३५ ॥ न लभते विनोद्योगं । जंतवः संपदां
 पदं ॥ सुराः क्षीरोदविक्षोभः । मनुभूया मृतं पपुः ॥ ३६ ॥ सं
 पत्तौ कोमलं चित्तं । साधोरापदिकर्कशं ॥ सुकुमारं मधौ पत्रांत
 रोऽस्यात्कठिनं शुचौ ॥ ३७ ॥ आकरः कारणं जंतो । दौर्ज
 न्यस्य न जायते ॥ कालकूटः सुधासिधोः । प्राणिनां प्राण
 हारकः ॥ ३८ ॥ गुणदोषाववाप्येते । पुंसां संशीलनाद्बुधैः ॥
 लेभे पीयूषगरले । मंथनाद्बुधैः सुरैः ॥ ३९ ॥ स्वभावं न जहा
 त्येव । साधुरापद्रतोऽपि सन् ॥ कर्पूरः पावकस्पृष्टः । सौरभं
 लभते तरां ॥ ४० ॥ नव्यामिरेषा गुणिनो । गुणवान् जायते ध्रुवं ॥
 चंदनोऽनलसंदग्धो ॥ नभस्म सुरभिक्कचित् ॥ ४१ ॥ अप्या
 पत्समयः साधोः । प्रयाति श्लाघनीयतां ॥ विधोर्विधुंतुदास्कं
 दः । विपत्कालोऽपि सुंदरः ॥ ४२ ॥ विना परीक्षां नोत्तत्वं । प्रसि

दंज्ञायतेसतः ॥ स्ववर्मबन्धान्नोशुद्धि । ज्ञायतेकर्षणंविना ॥
 ॥ ४३ ॥ प्राप्यवित्तंजडास्तूर्णं । निवृत्तियांतिनान्यथा ॥ तो
 यमासाद्यगर्जति । नरिक्तास्तनयित्स्नवः ॥ ४४ ॥ कार्यापे
 क्षीजनप्रायः । प्रीतिमाविष्करोत्यलं ॥ लोभार्थीशौडिकःशष्पै
 र्मेषपुष्पातिपेशलैः ॥ ४५ ॥ दुर्जनोजीर्यतेयुक्तया । निग्रहे
 णनधीमता ॥ निपात्यतेमहावृक्षास्तत्समीपक्षितिक्षयात् ॥
 ॥ ४६ ॥ सुखदुःखेसमेस्यातां । जंतूनांक्लेशहेतुके ॥ मूर्ध्नि
 स्थितानांकेशानां । भवेतांस्नेहछेदने ॥ ४७ ॥ दुष्टदुर्जन
 दौरात्म्यैः । सज्जनेरज्यतेजनः ॥ आरुह्यपर्वतंपान्थः । सा
 नौनिवृत्तिमेत्यलं ॥ ४७ ॥ स्वभावसुंदरंवस्तु । नसंस्कारम
 पेक्षते ॥ मुक्तारत्नस्यशाणाशमा । घर्षणंनोपयुज्यते ॥ ४९ ॥
 शोभतेविदुषांमध्येनैवनिर्गुणमानसः ॥ अंतरेतमसांदीपः ।
 शोभतेनार्कतेजसा ॥ ५० ॥ युक्त्यापरोक्षंबाधेत । विपक्षक्ष
 पणक्षमः ॥ शोषयत्यचिरेणैव । प्रांतरस्थमलंपयः ॥ ५१ ॥
 दुर्गदेशप्रविष्टोपि । शूरोभ्येतिपराभवं ॥ गाढपंकनिमग्नां
 गो । मातंगोप्यवसीदति ॥ ५२ ॥ नयेनांकुरितंशौर्यं । ज
 यायनतुकेवलं ॥ अत्ययुक्तंविषंभुक्तं ॥ पथ्यंस्यादन्यथामृतिः ॥
 ॥ ५३ ॥ मृदुभिर्बहुभिःशूरः ॥ पुंभिरेकोनबाध्यते ॥ कपोतपो
 तकैरेकः । श्येनोजातुनबाध्यते ॥ ५४ ॥ येनात्मापण्यतांनी
 तः । सएवान्विष्यतेजनैः ॥ हस्तीहेमसहस्रेण । क्रियतेनमृ
 गाधिपः ॥ ५५ ॥ गुणोगुणांतरापेक्षी । स्वरूपख्यातिहेतवे ॥
 स्वभावबाल्यंलावण्यं । तारुण्येनमनोहरं ॥ ५६ ॥ सुलभं
 वस्तुसर्वस्य । नयात्यादरणीयतां ॥ स्वदारपरिहारेण ।

परदारार्थिनोजनाः ॥ ५७ ॥ विक्रीतं निजमात्मानं । वस्त्रैः
 संस्क्रुते जडः ॥ परेभ्यः स्वशरीरस्य । केवाभूषां वितन्वते ॥
 ॥ ५८ ॥ क्षणक्षयिणि सापाये । भोगेरज्यंति नोत्तमाः ॥ सं
 न्यज्यां भोजं किं जलकं । न प्रार्थयति शैवलं ॥ ५९ ॥ असंभव
 गुणस्तुत्या । जायते स्वात्मनस्त्रया ॥ कर्णिकारं सुगंधीति ।
 वदकेनोपहास्यते ॥ ६० ॥ धनाशया खलीकारः । कस्य ना
 मन जायते ॥ दूरादामिषलोभेन । बध्यते खेचरः खगः ॥ ६१ ॥
 तटस्थैः ख्यापिताश्चेतो । विशंति गुणिनां गुणाः ॥ उत्कोचिता
 नां पद्मानां । गंधो वायुभिराहतः ॥ ६२ ॥ निजाशयवदाभाति । पुं
 सांचित्ते पराशयः ॥ प्रतिमामुखचंद्राभे । कृपाणेयाति दीर्घतां
 ॥ ६३ ॥ अधमं बाधते भूयो । दुःखवेगो न तूत्तमं ॥ पादद्वयं
 जत्याशु । शीतस्पर्शो न च क्षुणी ॥ ६४ ॥ गुणवान्सुचिरस्थायी ।
 देवोपि नाभिजायते ॥ तिष्ठत्येकां निशांचंद्रः । श्रीमान्संपूर्णमं
 डलः ॥ ६५ ॥ यत एवागतो दोषः । स्तत एव निवर्तते ॥ अग्निद
 ग्धस्य विस्फोटः । शांतिः स्यादग्निना ध्रुवं ॥ ६६ ॥ स्वधियो
 निश्चयो नास्ति । यस्य स भ्रमते स्वयं ॥ प्रवातवालपत्रस्थः ।
 पठस्तत्र निदर्शनं ॥ ६७ ॥ कथाप्रबंधे वंध्येऽपि । कश्चिदेवानु
 रज्यते ॥ प्रायः श्वासादपत्यंतः । स श्वसन्निवकेवलं ॥ ६८ ॥
 बुद्धिमत्त्वाभिमानः को । भवेत्प्राज्ञोपजीविनां ॥ अन्यदेयैर
 लंकारैः । नाहंकारो विभूषणे ॥ ६९ ॥ उत्तमोऽप्यधमस्य स्या ।
 द्यांश्चान्नम्रकरः क्वचित् ॥ कौस्तुभादीनि रत्नानि । यया चे हरि
 रंबुधि ॥ ७० ॥ प्रयत्ने समकेकेचि । देवस्युः फलभागिनः ॥
 क्षीरोदमथ नाद्देवैः । रमृतं प्राप्तिना सुरैः ॥ ७१ ॥ गुणैः पूजा भवेत्पुंसां ।

नैकस्माज्जायतेकुलात् ॥ चूडारत्नंशशीशंभो । र्यानमुच्चैः
 श्रवाहरेः ॥७२॥ भोगःपरोपतापेन । पुंसांदुःखायनस्थिरः ॥
 पानमप्यसृजःक्षिप्रं । स्वपीडायैजलौकसां ॥ ७३ ॥ नोप
 भोगपरानर्थान् । कोपिसंचिनुतेचिरं ॥ आखवःकिमलंका
 रा । नात्मन्यादृत्यकुर्वते ॥ ७४ ॥ विवर्णवचनैर्मन्यु । गूढो
 प्यंतःप्रकाशते ॥ इंधनान्तरसंस्थैश्च । ज्वलन्त्यग्निःपयःक
 णैः ॥ ७५ ॥ निकटस्थंगरीयांस । मपिलोकोनमन्यते ॥ प
 वित्रामपियन्मर्त्या । ननमस्यंतिजान्हर्वा ॥ ७६ ॥ स्वजनः
 स्वात्मवज्जंतु।ज्ञायतेगुणवान्परैः ॥ गोपैर्गोपवदाज्ञायि । हरिर्दे
 वैर्जगत्पतिः ॥ ७६ ॥ उत्तमस्तोषमायाति । तदंगपोष्यतेय
 दि ॥ वृक्षःप्रसीदतिप्रायः । पादाभ्यंगेननस्वयं ॥ ७७ ॥ स
 र्वत्रगुणवानेव । चकास्तिप्रथितेनरे ॥ मणिर्मूर्ध्नगलेबाहौ ।
 पादपीठेपिशोभते ॥७८॥ उत्तमंसुचिरंनैव । विपदोभिभवन्त्य
 लां॥राहुग्रसनसंभूताक्षणोविच्छादयेद्विधुं॥७९॥प्रायःस्वभावंमुं
 चंति । संतःसंसर्गतोऽसतां ॥ चंडाश्चंडातपात्पादा । हिमांशो
 रमृतसृजः ॥ ८० ॥ तुल्यंपरोपतापित्वं । क्रुद्धयोःसाधुनी
 चयोः ॥ नदाहेज्वलतोर्भिनं । चंदनेंधनयोःक्वचित् ॥
 ॥ ८१ ॥ नभातिवांछावैजान्ये । नदेवाभांतिवादिनि ॥ अं
 जनंदूषणं वच्चे।भूषणं किललोचने ॥ ८२ ॥ दुर्भगःस्यात्प्रकृ
 त्यायो । विभूत्यापिसतादृशः ॥ गोमयंश्रोनिवासेस्ति । नत
 थापिमनोहरं ॥ ८३ ॥ गुणानर्चतिजंतूनां । नजातिकेवलां
 क्वचित् ॥ स्फाटिकंभाजनंभग्नं । काकिण्यापिनगृह्यते ॥
 ८४ ॥ आगच्छदुत्सवोभाति । यथैवनतथागतः॥हिमांशोरुद

यःसायं । चकास्तिनतथोषसि ॥ ८५ ॥ मनस्विनो नमन्यं
 ते । परतः प्राप्यजीवनं ॥ बलिभुग्भ्यो नकाकेभ्यः । स्पृहयंति
 हिकोकिलाः ॥ ८६ ॥ संतोषक्षतयेपुंसा । माकस्मिकधना
 गमः ॥ सरसांसेतुभेदाय । वर्षौघः सचनस्थितः ॥ ८७ ॥
 जीर्यते भूगतोप्यात्मा । कालेनात्मापि स्वर्गतः ॥ भवेत्श्मशान
 मुद्यान । मुद्यानं च श्मशानभं ॥ ८९ ॥ उच्चशेखरगंवस्तु ।
 शुभं स्यात्सुखकारणं ॥ उपशामयते बाधं । यथैवामृतसंस्कृ
 तं ॥ ९० ॥ संतुष्यत्युत्तमः स्तुत्या । धनेन महता धमः ॥ प्र
 सीदंति जयैर्देवा । बलिभिर्भूतविग्रहाः ॥ ९१ ॥ स्वजातीय
 विघाताय । माहात्म्यं दृश्यते नृणां ॥ श्येनो विहंगमानेव ।
 हिनस्तिनभुजंगमान् ॥ ९२ ॥ गुरुप्रयोजनोद्देशा । दर्चयं
 तिनभक्तितः ॥ दुग्धदात्रीति गौर्गेहे । पोष्यते न तु धर्मतः ॥
 ॥ ९३ ॥ महतां तादृशं तेजो । यत्र शाम्यन्त्यनोजसः ॥ अस्तं
 यांति प्रकाशेनातारकाहिविवस्वतः ॥ ९४ ॥ दातादानस्यांत
 रास्यात्पृथिव्यां । गेहे गेहे याचकानां समूहः ॥ चितारंतस्यास्ति
 सत्त्वे विवादो ॥ मार्गैर्मार्गरेणवः संत्य संख्याः ॥ ९५ ॥ चारु
 त आपवशेन पदार्थे । धैर्येण तदनुवादिगुणत्वात् ॥ वेणुगोभ
 वति मंजुरसो यत् । यंत्रगोहि सुखदः कृतशब्दः ॥ ९६ ॥ नराः सं
 स्कारार्हा जगतिकिल केचित्सुकृतिनः । समानायां जात्या
 मपि वयसि सत्यां परधियः ॥ अयं दृष्टान्तो न्नस्फुटकरणतोप्य
 भ्यसनतः । शुकः श्लोकान्वक्तुं प्रभवति न काकः क्वचिदपि ॥
 ॥ ९७ ॥ धनमपि परदत्तं दुःखमौचित्यभाजां । भवति हृदित
 देवानंदकारीतरेषां ॥ मलयजरसबिंदुर्वर्धते न प्रसन्नं । नयति

चरसवाहादेवमन्यंतमत्र ॥ ९८ ॥ कालक्रमेणपरिणामवशा
दनव्या । भावाभवन्तिखलुपूर्वमतीवतुच्छाः ॥ मुक्तामणि
र्जलदतोयकणोप्यणीयान् । संपद्यतेचचिरकीचकरंध्रमध्ये ॥
॥ ९९ ॥ इयंकुसुमदेवेन ॥ कविनैकेननिर्मिता ॥ दृष्टांतक
लिकानाम । जृम्भतांकविमानसे ॥ १०० ॥ ॥ ॥

॥ इतिश्रीकुसुमदेवरचितंदृष्टांतशतकंसमाप्तं ॥ १० ॥

शांतिशतकं

अथपरितापोपशमःपरिच्छेदः १

नमस्यामोदेवान्ननुहतविधेस्तेपिवशगा । विधिर्वैद्यःसो
पिप्रतिनियतकर्मैकफलदः ॥ फलंकर्मायत्तंकिममरगणैःकिं
चविधिना । नमस्तत्कर्मभ्योविधिरपिनयेभ्यःप्रभवति ॥ १ ॥
यदिशांतौमनोदेयं । यदामुक्तिपदेरतिः ॥ तदाशिल्हनमिश्र
स्य । पदमारभ्यतांधिया ॥ २ ॥ संतोषसंततिकरंविदुषांक
वीनां । सांसारिकाप्रतिमदुःखविनाशबीजं । यत्नेनशांतिश
तकंविदधेविवेकी । श्रीशिल्हनःप्रकृतिसुंदरशुद्धबुद्धिः ॥ ३ ॥
आत्मज्ञानविवेकनिर्मलधियःकुर्वन्त्यहोदुष्करं । यन्मुच्यंत्युप
भोगभाज्यपिधनान्येकांततोनिस्पृहाः ॥ नप्राप्तानिपुरानसं
प्रतिनचप्राप्तौदृढप्रत्यया । वांछामात्रपरिगृहाप्यपिवयंत्यक्तुं
नतानिक्षमाः ॥ ४ ॥ धन्यानांगिरिकंदरोदरभुविज्योतिःपरं

ध्यायताम् । आनंदाश्रुजलं पिबन्ति शकुनानिः शंकमंके स्थि-
 ताः ॥ अस्माकं तु मनोरथोपरचितप्रासादवापीतट । क्रीडा-
 काननकेलिमंडपजुषामायुः परंक्षीयते ॥ ५ ॥ विशीर्णः प्रार-
 ब्धो वपुरपि जराव्याधिविधुरं । गतंदूरे विप्रस्वजनमरणं वांछि-
 तमपि ॥ इदानीं व्यामोहादहहविपरीते हतविधौ । विधेयं य-
 तत्त्वं स्फुरति मम नाद्यापि हृदये ॥ ६ ॥ बीभत्साः प्रतिभांति
 किं न विषयाः किंतु स्पृहायुष्मती । देहस्यापचयोमतौ निविश-
 ते गाढोगृहेषु ग्रहः ॥ ब्रह्मोपास्यमिति स्फुरत्यपि हृदिव्यावर्त्ति-
 का वासना । कानामेयमतर्क्यहेतुगहनादैवी सतां यातना ॥ ७ ॥
 अजानन्दाहार्तिं विशतिशलभो दीपदहनं । नमीनोपि ज्ञात्वा ह-
 तवडिशमश्नाति पिशितं ॥ विजानंतोऽप्येतान्वयमिह विपज्जा-
 लजटिला । नमुंचामः कामानहह गहनो मोहमहिमा ॥ ८ ॥
 क्षांतं नक्षमया गृहोचितसुखं त्यक्तं न संतोषतः । सोढादुःसहशी-
 तवाततपनक्लेशानतमंतपः ॥ ९ ॥ ध्यातं वित्तमहर्निशं न च पुनर्वि-
 ष्णोः पदं शाश्वतं । तत्तत्कर्मकृतं यदेव मुनिभिस्तैस्तैः फलैर्वैचितं
 ॥ १० ॥ कृत्वा शस्त्रविभीषिकां कतिपयग्रामेषु दीनाः प्रजा । म-
 थूनंतो विटजलिपतैरुपहताः क्षोणीभुजस्ते किल ॥ विद्वांसोऽपि वयं
 किल त्रिजगतीसर्गस्थितिर्व्यापदा । मोक्षस्तत्परिचर्ययानग-
 णितो यैरेष नारायणः ॥ ११ ॥ नाथेश्रोपुरुषोत्तमे त्रिजगतामेका-
 धिपेचेतसा । सेव्ये स्वस्य पदस्य दातारि सुरे नारायणे तिष्ठति ॥
 यंकंचित्पुरुषाधमं कतिपयग्रामेशमल्पार्थदं । सेवायै मृगयाम-
 हेन रमहो मूढावराकावयं ॥ १२ ॥ जन्मदेवं ध्यतां नीतं । भव-
 भोगोपलिप्सया ॥ काचमूल्येन विक्रीतो । हंतं चितामणिर्म

या ॥ १२ ॥ यांश्चाशून्यमयत्नलभ्यमशनं वायुः कृतो वेधसा ।
 व्यालानां पृषतास्तृणांकुरभुजः स्वस्थाः स्थलीशायिनः ॥ सं
 सारार्णवलंघनक्षमधियांवृत्तिः कृतासानृणां । यामन्वेषयतां
 प्रयांतिसततं सर्वसमाप्तिगुणाः ॥ १३ ॥ यद्वक्त्रं मुहुरीक्षसे न
 धनिनां ब्रूषेन चाटुं मृषा ॥ नैषांगर्वगिरः शृणोषि न पुनः प्रत्याश
 याधावसि ॥ काले बालतृणानि खादसि सुखं निद्रासि निद्राग
 मे । तन्मे ब्रूहि कुरंगकुत्र भवता किं नाम तप्तं तपः ॥ १४ ॥ का
 मं वनेषु हरिणा । स्तृणेन जीवंत्ययत्नसुलभेन ॥ विदधति धनि
 षु न दैन्यं । ते खलु पशवो वयं सुधियः ॥ १५ ॥ आस्वाद्यस्व
 यमेव वच्मि महतीर्मर्मच्छिदो वेदना । मा भूत्कस्यचिदप्ययं प
 रिभवो यांचेति संसारिणः ॥ पश्य भ्रातरि यं हियौवनजराधि
 क्कारकेलिस्थली । मालम्लानमसीगुणव्यतिकरप्रागल्भ्य
 गर्वच्युतिः ॥ १६ ॥ क्व गतासि भ्रातः कृतवसतयो यत्र ध
 निनः । किमर्थं प्राणानां स्थितिमनुविधातुं कथमपि ॥ धनैर्या
 श्चालब्धैर्ननु परिभवोऽभ्यर्थनफलं । निकारोग्रेपश्चाद्धनम
 हह भोस्तद्धिनिधनं ॥ १७ ॥ प्राणानां बत किं ब्रुवे कठिनतां
 तैरेवमाविष्कृता । निष्कामंति कथंचिदेव हि न ये याश्चावचो
 भिः समं ॥ आत्मानं पुनराक्षिपामि विदितस्थैर्योऽपि येषामहो ।
 मिथ्याशंकिततद्वियोगविधुरो यत्प्रार्थये सर्वशः ॥ १८ ॥
 अमीषां प्राणानां तुलितबिसिनीपत्रपयसां । कृते किं नास्मा
 भिर्विगलितविवेकैर्व्यवसितं ॥ यदीशानामग्रे द्रविणकणमो
 हांधमनसां । कृतं वीतव्रीडैर्निजगुणकथापातकमपि ॥ १९ ॥
 बीभत्साविषया जुगुप्सिततमः कायो वियोगत्वरं । सर्वैर्बधुभि

रध्वनीवपथिकैर्योगेवियोगावहः ॥ हातव्योयमसारएषवि
 वशःसंसारइत्यादिकं । सर्वस्यैवहिवाचितेसतिपुनःकस्यापि
 पुण्यात्मनः ॥ २० ॥ तडिन्मालालोलं प्रतिविरतिदत्तांधतमसं।
 भवेत्सौख्यंहित्वाशमसुखमुपादेयमनघं ॥ इतिव्यक्तोद्गारंच
 टुलवचसःशून्यमनसो । वयंवीतब्रीडाःशुकइवपठामःपरममो
 ॥ २१ ॥ यदासौदुर्वारःप्रसरतिमदश्चित्तकरिण । स्तदातस्यो
 दामप्रसररसरूढैर्व्यवसितैः ॥ कतद्धैर्याम्लानंकचनिजकुला
 चारनिगडः । कसालज्जारज्जुःकविनयकठोरांकुशमपि ॥ २२
 भिक्षाशनंभवनमायतनैकदेशः । शय्याभुवःपरिजनोनिज
 देहभावः ॥ वासश्चजीर्णपटखंडनिबद्धकंथा । हाहातथापि
 विषयान्नजहातिचेतः ॥ २३ ॥ त्वामुदरसाधुमन्ये । शाकैरपि
 यदसिलब्धपरितोषं ॥ हतहृदयं ह्यधिकाधिक । वांछाशत
 दुर्भरंनपुनः ॥ २४ ॥ शुचांपात्रंधात्रीपरिणतिरमेध्यप्रचयभू।
 रयंभूतावासोविमृशकियतीयातिनदशां ॥ तदस्मिन्धीराणांक्ष
 णमपिकिमास्थातुमुचितं । खलीकारःकोयंयदहमहमेवेतिर
 भसः ॥ २५ ॥ रेतःशोणितयोरियंपरिणतिर्यद्धर्मतच्चाभवन् ।
 मृत्योरास्पदमाश्रयोगुरुशुचारोगस्यविश्रामभूः । जानन्नप्यव
 शीवधेकविरहान्मज्जनविद्यांबुधौ।शृंगारीयतिपुत्रकाम्यतिव
 तक्षेत्रीयतिस्त्रीयति ॥ २६ ॥ कैतद्वक्त्रारविंदंकतदधरमधुक्का
 यतास्तेकटाक्षाः । कालापाःकोमलास्तेकचमदनधनुर्भगुरो
 भ्रूविलासः ॥ इत्थंखट्वांगकोटौमकटितदशनंमंजुगुंजत्समीरं।
 रागांधानामिवोच्चैरुपहसतिमहामोहजालंकपालं ॥ २७ ॥ शृणु
 हृदयरहस्ययत्प्रशस्तंमुनीनां । नखलुनखलुयोषित्सन्निधिः

संविधेयः ॥ हरतिहिहरिणाक्षीक्षिमक्षिभुरप्र । प्रहतशमत
 नुत्रंचित्तमप्युत्तमानां ॥ २८ ॥ समाश्लिष्यत्युच्चैर्घनपिशित
 पिंडंस्तनधिया । मुखंलालाक्लृप्तं पिबतिचषकंसासवमिव ॥ अ
 मेध्यक्लेदाद्रैपथिचरमतेस्पर्शरसिको । महामोहांधानां किमपि
 रमणोयनभवति ॥ २९ ॥ इतिशांतिशतकेपरितापोपशमोना
 मप्रथमःपरिच्छेदः ॥

अथविवेकोदयःपरिच्छेदः २

अयमविचारितचारुतया । संसारोभातिरमणीयः ॥ अ
 त्रपुनःपरमार्थदृशा । नकिमपिसारमणीयः ॥ १ ॥ केनाप्य
 नर्थरुचिनाकपटंप्रयुक्तं । एतत्सुन्दत्तनयबंधुमयंविचित्रं ॥ क
 स्यात्रकःपरिजनःस्वजनोजनोवा । स्वमेन्द्रजालसदृशःखलु
 जीवलोकः ॥ २ ॥ आरंभःसंशयानामविनयभवनंपत्तनंसा
 हसानां । दोषाणांसन्निधानंकपटशतमयंक्षेत्रमप्रत्ययानां ॥
 दुस्त्याज्यंयन्महद्भिःसुरनरवृषभैःसर्वमायाकरंडं । स्त्रीरूपंके
 नलोकेविषममृतमयंधर्मनाशायसृष्टं ॥ ३ ॥ यदाप्रकृत्यैवज
 नस्यरागिणो । भृशंपदीप्तोत्तदिमन्मथानलः ॥ तदात्रभूयः
 किमनर्थपंडितैः । कुकाव्यहव्याहुतयोनिवेशिताः ॥ ४ ॥
 दधतितावदमोविषयाःसुखं । स्फुरतियावदियंन्ददिमूढता ॥ म
 नसितत्त्वविदांतुविवेचकेकविषयाःकसुखंकपरिग्रहः ॥ ५ ॥ य
 दापूर्वेनासीदुपरिचतथानैवभविता ॥ तदामध्यावस्थाक्षणप
 रिचयोभूतनिचयः ॥ अतःसंयोगेऽस्मिन्परिणतिवियोगेचस
 हजे । किमाधारमेमाःकिमधिकरणाःसंतुचशुचः ॥ ६ ॥ इंद्र
 स्याशुचिशूकरस्यचसुखेदुःखेचनास्त्यंतरं । स्वेच्छाकल्पन

यातयोःखलुसुधाविष्ठाचकाम्याशनं ॥ रंभाचाशुचिशूकरीच
 परमप्रेमास्पदंमृत्युतः । संत्रासोपिसमःस्वकर्ममतिभिश्चान्यो
 न्यभावःसमः ॥ ७ ॥ कृमिकुलचितंलालाकीर्णविगंधिजुगु
 प्सितं । निरुपमरसप्रीत्याखादन्नरास्थिनिरामिषं ॥ सुरपति
 निवपार्श्वस्थंश्वासशंकितमीक्षते । गणयतिनहिक्षुद्रोलोकः
 परिग्रहफल्गुतां ॥ ८ ॥ अमीषांजंतूनांकतिपयनिमेषस्थिति
 जुषां । वियोगेधीराणांकइहपरितापस्यविषयः ॥ क्षणादुत्प
 द्यतेविलयमपियांतिक्षणममी । नकेपिस्थातारःसुरगिरिपयो
 धिप्रभृतयः ॥ ९ ॥ पुत्रःस्यादितिदुःखितःसतिसुतेतस्यामयेदुः
 खित । स्तदुःखादिकमार्जनेतदनयेतन्मूर्खतादुःखितः ॥ जात
 श्रेत्सगुणोऽथतन्मृतिभयंतस्मिन्मृतेदुःखितः । पुत्रव्याजमुपा
 गतोरिपुरयंमाकस्यचिज्जायतां ॥ १० ॥ स्थिरापायःकायः
 प्रणयिषुसुखंस्थैर्यविमुखं । महाभोगारोगाःकुवलयदृशःसर्प
 सदृशः ॥ महावेशःक्लेशःप्रकृतिचपलाश्रीरपितथा । यशः
 स्मैरीवैरीतदपिनहितंकर्मविहितं ॥ ११ ॥ अर्थप्राणविनाश
 संशयकरींप्राप्यापदंदुस्तरां । प्रत्यासन्नभयंनवेत्तिविभवंस्वे
 जीवितंकांक्षति ॥ उत्तीर्णस्तुततोधनार्थमपरांभूयोविशत्याप
 दं । प्राणानांचधनस्यचाधमधियामन्योन्यभावःपणः ॥ १२ ॥
 विमलमतिभिःकैरप्येतज्जगज्जनितंपुरा । विधृतमपरैर्दत्तंचा
 न्यैर्विजित्यतृणंयथा ॥ इहहिभुवनान्यन्येवीराश्चतुर्दशभुंजते।
 कतिपयपुरस्वाम्येपुंसांकएषमदज्वरः ॥ १३ ॥ रम्यंहर्म्यतलं
 नकिंवसतयेश्राव्यंनगीतादिकं । किंवाप्राणसमासमागमसुखं
 नैवाधिकप्रीतये ॥ किंतुमांतपतत्पतंगपवनव्यालोलदीपांकुर।

छायाचंचलमाकलय्यसकलसंतोवनांतंगताः ॥ १४ ॥ आ
 स्तामकंठकमिदंवसुधाधिपत्यं । त्रैलोक्यराज्यमपितच्चतृणा
 यमन्ये ॥ निःशंकसुमहरिणीकुलसंकुलासु । चेतःपरंवलित
 शैलवनस्थलीषु ॥ १५ ॥ हरिणचरणक्षुण्णोपांताःसशाद्वलनि
 र्झराः । कुसुमशबलैर्विश्वग्वातैस्तरंगितपादपाः ॥ विविधवि
 हगश्रेणीचित्रध्वनिप्रतिनादिता । मनसिनमुदःकेषांदध्युःशि
 वावनभूमयः ॥ १६ ॥ तेतीक्ष्णदुर्जननिकारशरैरभिन्ना ।
 धीरास्तएवशमसौख्यभुजस्तएव ॥ सोमंतिनीभुजलतागहनं
 व्युदस्य । येऽवस्थिताःशमफलेषुतपोवनेषु ॥ १७ ॥ कुरंगाः
 कल्याणंप्रतिविटपमारोग्यमटवि । श्रयंतिक्षेमंतेपुलिनकुश
 लंभद्रमुपलाः ॥ निशांतादस्वंतात्कथमपिविनिष्क्रांतमधुना ।
 मनोऽस्माकंदीर्घामभिलषतियुष्मत्परिचिति ॥ १८ ॥ वासो
 वल्कलमास्तरःकिशलयान्योकस्तरूणांतलं । मूलानिक्षतये
 क्षुधांगिरिनदीतोयंतृषाशांतये ॥ क्रीडामुग्धमृगैर्वयांसिसुन्द
 दोनक्तंप्रदीपःशशी । स्वाधीनेविभवेतथापिकृपणायाचंतइ
 त्यद्भुतं ॥ १९ ॥ शय्याशाद्वलमासमंशुचिशिलासद्मद्रुमाणा
 मधः । शीतंनिर्झरवारिपानमशनंकंदःसहायामृगाः ॥ इत्य
 प्रार्थितसर्वलभ्यविभवेदोषोऽयमेकोवने । दुष्प्रापार्थिनियत्प
 रार्थघटनायत्नैर्विनास्थीयते ॥ २० ॥ पुरयित्वार्थिनामाशां ।
 प्रियंकृत्वाद्विषामपि ॥ पारंगत्वाश्रुतौघस्य । धन्यावनमुपास
 ते ॥ २१ ॥ आहारःफलमूलमात्मरचितंशय्यामहीवल्कलं ।
 संवीतायपरिच्छदःकुशसमित्पुष्पाणिपुत्रामृगाः ॥ वस्त्रान्ना
 श्रयदानभोगविभवानिर्यत्रणाशास्विनी । मित्राणीत्यधिकंगृ

हेषुगृहिणांकिंनामदुःखात्ते ॥ २२ ॥ विवेकःकिंसोपिस्वर
 सजनितायत्रनरुपा । सकिंयोगोयस्मिन्नभवतिपरानुग्रहर
 सः ॥ सकिंधर्मोयत्रस्फुरतिनपरद्रोहविरतिः । श्रुतंकिंतद्वा
 स्यादुपशमफलंयन्नभवति ॥ २३ ॥ अग्रेकस्यचिदस्तिकंचि
 दभितःकेनापिपृष्ठेकृतः । संसारःशिशुभावयौवनजराभाराव
 तारादयं । बालस्तंबहुमन्यतामसुलभंप्राप्तंयुवासेवतां । वृद्ध
 स्तंविषयाद्विहिष्कृतइवव्यावृत्त्यकिंपश्यति ॥ २४ ॥ पुत्रदारा
 दिसंसारः । पुंसांसंमूढचेतसां ॥ विदुषांशास्त्रसंसारः । सद्योगा
 भ्यासविघ्नकृत् ॥ २५ ॥ सार्वभौमभवनंवनवासो । निःस्व
 भावभवभावनयाते ॥ बालिशोहिविषयेन्द्रियचौरैः । मुच्यते
 स्वभवनेचवनेच ॥ २६ ॥ स्थूलप्रावरणोतिपूर्वकथकःकाशा
 श्रुलालाविलो । भग्नोरःकटिपृष्ठजानुदशनोमुग्धोऽतिथीन्वा
 रयन् ॥ शृण्वन्धृष्टवधूवचांसिधनुषासंत्रासयन्वायसान् ।
 आशापाशनिबद्धजीवविभवोवृद्धो गृहेग्लायति ॥ २७ ॥ व
 नेषुदोषाःप्रभवंतिरागिणां । गृहेषुपंचेन्द्रियनिगृहस्तपः ॥ अ
 कुत्सितेकर्मणियःप्रवर्तते । निवृत्तरागस्यगृहंतपोवनं ॥ २८ ॥
 इतिशांतिशतकेविवेकोदयोनामद्वितीयःपरिच्छेदः ॥ २ ॥

अर्थकर्त्तव्यतोपदेशपरिच्छेदः ॥ ३ ॥

महतापुण्यपण्येन । क्रीतेयंकायनौस्त्वया ॥ पारंदुःखोदधे
 र्गंतुं । त्वरयायन्नभिद्यते ॥ १ ॥ दिवसरजनीकूलच्छेदैःपत
 द्भिरनारतं । वहतिनिकटेकालःस्रोतःसमस्तभयावहं ॥ इह
 हिपततांनास्त्यालंबोनचापिनिवर्त्तनं । तदिहमहतांकोयंमो

होयदेषमदाविलः ॥ २ ॥ अवश्यंयातारश्चिरतरमुषित्वापिवि
 षया । विद्योगेकोभेदस्यजतिनजनोयस्स्वयमिमान् ॥ ब्रजं
 तःस्वातंत्र्यात्परमपरितापायमनसः । स्वयंमुक्ताह्येतेशमसुख
 मनंतंविदधति ॥ ३ ॥ भवारण्यंभीमंतनुगृहमिदंछिद्रबहुलं ।
 बलीकालश्चौरोनियतमसितामोहरजनी ॥ गृहीत्वाज्ञानासि
 विरतिफलकंशीलकवचं । समाधानंकृत्वास्थिरतरदृशोजागृ
 तजनाः ॥ ४ ॥ गृहेपर्यंकस्थेद्रविणकणमोषंश्रुतवता । स्ववे
 श्मान्यारक्षाक्रियतइतिमार्गोऽयमुचितः ॥ नरान्गेहोद्देहात्प्र
 तिदिवसमाकृष्यनयतः । कृतांतात्किंशंकानहिभवतिरेजागृ
 तजनाः ॥ ५ ॥ केयूयंनोवयमितिचवःकेभवामोभवाब्धौ ।
 कर्मोर्मणांविषमवलनैःफेनवत्पुंजिताःस्मः ॥ तत्क्षेपीयःक्षयि
 णिविषयेचित्तमाधायपुत्राः । सर्वारंभैर्लगतजगतामंतरात्मन्य
 नंते ॥ ६ ॥ सूक्तिकर्णसुधांघ्ननक्तुमुजनस्तस्मिन्नमोदाम
 हे । ब्रूतांवाचमसूयकोविषमुचंतस्मिन्नखिद्यामहे ॥ यायस्य
 प्रकृतिःसतांवितनुतांकिंनस्तयाजायते । कुर्मस्तत्खलुकर्मज
 न्मनिगडच्छेदाययजायते ॥ ७ ॥ मेनिंदयायदिजनःपरितो
 षमेति । नन्वप्रयत्नसुलभोऽयमनुग्रहोमे ॥ श्रेयोर्थिनोहिपुरु
 षाःपरतुष्टिहेतो । दुःस्वार्जितान्यपिधनानिपरित्यजंति ॥ ८ ॥
 स्वधर्मपीडामपहाययोऽयं । मत्पापशुद्ध्यर्थमिहप्रवृत्तः ॥ न
 चेक्षमामप्यहमस्यकुर्या । मत्तःकृतघ्नोवदकीदृशोऽन्यः ॥ ९ ॥
 कश्चिन्पुमांक्षिपतिमांपतिरुक्षवाक्यैः । सोऽहंक्षमाभवनमेत्य
 मुदंप्रयामि ॥ शोकंब्रजामिपुनरेवमयंतपस्वी । चारित्रतःस्व
 लितवानितिमन्निमित्तं ॥ १० ॥ आत्मात्मन्यवधीयतांगृहव

शाद्वैराग्यमाधीयतां । बंधुभ्यांव्यवधीयतांसुरसरित्तीरेसदा
 स्थीयतां ॥ भिक्षार्थंव्यवसीयतांप्रतिदिनंसत्कर्मसंचीयतां ।
 कोपश्चेतसिहीयतांपरतरंब्रह्मानुसंधीयतां ॥ ११ ॥ यत्क्षान्तिः
 समयेश्रुतिःशिवशिवेत्युक्तौमनोनिर्वृति । भैक्षेचाभिरुचिर्धने
 पुविरतिःशश्वत्समाधौरतिः ॥ एकांतैवसतिर्गुरौप्रतिनतिःस
 द्भिःसमंसंगतिः । सत्वेप्रीतिरनंगनिर्जितरसौसन्मुक्तिमार्गैस्थि
 तिः ॥ १२ ॥ संभोगाद्विषयामिषस्यपरितस्तैमित्यमस्ताखि
 ल । ज्ञानोन्मेषतयाकथंतवभवेदात्मास्पदंदेहिनः ॥ साध्यं
 तद्धितदेवसाधनमितोव्यावृत्तिरेवामिषात् । तस्यांज्योतिरूपै
 त्यनिधनमिदंदोषत्रयंधक्ष्यति ॥ १३ ॥ बुद्धेरगोचरतयानगिरां
 प्रचारो । दूरेगुरुप्रथितवस्तुकथावतारः ॥ तत्त्वंक्रमेणविदुषां
 करुणावदाते । श्रद्धावतांदृदिपदंस्वयमादधाति ॥ १४ ॥
 दुःखांगारकतीव्रः । संसारोऽयंमहानसोगहनः ॥ इहविषया
 मिषलालस । मानसमार्जारमानिपत ॥ १५ ॥ अरेचेतोमीन
 भ्रमणमधुनायौवनजले । त्यजत्वंस्वच्छंदंयुवतिजलधौपश्य
 सिनकिं ॥ तनूजालीजालंस्तनयुगलतुंबीफलयुतं । मनोभूः
 कैवर्त्तःक्षिपतिपरितस्त्वांप्रतिमुहुः ॥ १६ ॥ विषयविषधराणां
 दोषदंष्ट्रोत्कराणां । विषयविषविमर्दव्यक्तदुश्चेष्टितानां ॥ वि
 रमविरमचेतःसन्निधानादमीषां । सुखकणमपिनाहोसाहसं
 मास्मकार्षीः ॥ १७ ॥ एकीभूयस्कुटमिवकिमप्याचरद्भिःप्रली
 नै । रेभिर्भूतैःस्मरकृतिकृतास्वांततेविप्रलंभाः ॥ तस्मादेषान्य
 जपरिचयांचितयस्वव्यवस्थाम् । आभाषस्तेकिमुनविदितः
 खंडितःपंडितःस्यात् ॥ १८ ॥ धूर्तैरिन्द्रियनामभिःप्रणयितामा

पादयद्भिःस्वयं । संभोक्तुंविषयानयंकिलपुमान्सौख्याशया
 वंचितः ॥ तैःशेषेकृतकृत्यतामुपगतैरौदास्यमालंबितं । संभ
 त्येषविधेर्नियोगवशगःकर्मांतरैर्बध्यते ॥ १९ ॥ दैवेसमर्प्यचि
 रसंचितमोहजालं । सुस्थाःसुखंवसतर्कपरयाचनाभिः ॥ मेरुं
 प्रदक्षिणयतोऽपिदिवाकरस्य । तेतस्यसमतुरगानकदाचिदष्टौ
 ॥ २० ॥ आकाशमुत्पततुगच्छतुवादिगंतं । अंभोनिधिविश
 तुतिष्ठतुवायथेष्टं ॥ जन्मांतरार्जितशुभाशुभकल्मशाणां । छाये
 वनत्यजतिकर्मफलानुबन्धः ॥ २१ ॥ उपशमफलाद्विद्याबी
 जात्फलांतरमिच्छतां । भवतिविफलोयत्प्रारंभस्तदत्रकिमद्भु
 तं ॥ नियतविषयाह्येतेभावानयांतिविपर्ययं । जनयतियतः
 शालेर्बीर्जनजातुयवांकुरं ॥ २२ ॥ यदेतेसाधूनामुपरिविमुखाः
 संतिधनिनो । नचैषावज्ञैषामपितुनिजवित्तव्ययभयं ॥ अतः
 खेदोनास्मिन्नरममनुकंप्यैवभवति । स्वमांसत्रस्तेभ्यःकइहह
 रिणेभ्यःपरिभवः ॥ २३ ॥ तस्मादनंतमजरंपरमंविकाशि ।
 तद्वह्मवांछतबुधायदिचेतनास्ति । यस्यानुशंगतइमेभुवनाधि
 पत्य । भोगादयःक्षयिणएवसतांविभांति ॥ २४ ॥ इतिशांति
 शतकेकर्त्तव्यतोपदेशोनामतृतीयःपरिच्छेदः ॥ ३ ॥

अथब्रह्मप्राप्तिपरिच्छेदः ॥ ४ ॥

लक्ष्मीर्निर्वृतिमेतिहीनचरितैर्यैरेवतच्छिक्षया ॥ किंना
 दैवकरोमितामनुचरीरामांसकामामिव ॥ ब्रह्मांडेनिपतत्यपि
 स्वलतिनप्रायेणयेषांमन । स्तेषामार्यमनस्विनामनुपदंगंता
 स्मिनाहंयदि ॥ १ ॥ लब्धाश्रियःसकलकामदुघास्ततःकिंसंत

पिताःप्रणयिनोविभवैस्ततःकिं॥न्यस्तंपदंशिरसिविद्विषतांततः
 किं । कल्पंस्थितंतनुभृतांतनुभिस्ततःकिं॥२॥निष्कंदाःकिमुकं
 दरोदरभुवःक्षीणास्तरूणांत्वचः।किंशुष्काःसरितःस्फुरद्विरिगु
 रुग्रावस्खलद्वीचयः ॥ मत्पुन्युत्थानमितस्ततःप्रतिदिनंकुर्वद्भिरु
 द्भीविभि । र्यद्द्वारार्पितदृष्टिभिःक्षितिभुजांविद्वद्भिरप्यास्यते॥
 ॥ ३ ॥ कामंजीर्णपलाशसंहतिकृतांकथांवसानोवने । कुर्या
 मंबुभिरप्ययाचितसुखैःप्राणानुबंधस्थितिं ॥ सांगग्लानिसवे
 पितंसचकितंस्वांतर्निदाघज्वरं । वक्तुंनत्वहमुत्सहेसकृपणंदे
 हीतिदीनंवचः ॥ ४ ॥ सत्यंवक्तुमशेषमस्तिमुलभावाणीमनो
 हारिणी । दातुंदानवरंशरण्यमभयंस्वच्छंपितृभ्योजलं ॥ पू
 जार्थपरमेश्वरस्यविमलःस्वाध्याययज्ञःपरं । सुव्याधेःफलमू
 लमस्तिशमनंक्लेशात्मकैःकिंधनैः ॥ ५ ॥ संतिस्वादुफलाव
 नेषुतरवःस्वच्छंपयोनिर्झरं । वासोवल्कलमाश्रयोगिरिगुहा
 शय्यालतावल्लरी ॥ आलोकायनिशासुचंद्रकिरणाःसख्यंकु
 रंगैःसह । स्वाधीनेविभवेप्यहोनरपतिंसेवंतदन्यद्भुतं ॥ ६ ॥
 पाणिःपात्रंपवित्रंभ्रमणपरिगतंभैक्षमक्षय्यमन्नं । वस्त्रंविस्ती
 र्णमाशादशकममलिनंतल्पमस्वलपमुर्वी ॥ येषानिःसंगतां
 गीकरणपरिचितिःस्वांतसंतोषणस्ते । धन्याःसत्यस्तदैक्यव्य
 तिकरनिकराःकर्मनिर्मूलयन्ति ॥ ७ ॥ महाशय्याभूमिर्मसृण
 मुपधानंभुजलता । वितानंचाकाशंव्यजनमनुकूलोऽयमनि
 लः ॥ स्फुरच्चंद्रोदीपःस्वधृतिवनितासंगमुदितः । सुखंशांतः
 शेतेविगततवभीतिर्नृपइव ॥८॥ धैर्ययस्यपिताक्षमाचजननी
 शांतिश्चिरंगेहिनी । सत्यंसूनुरयंदयाचभगिनीभ्रातामनःसंय

मः ॥ शय्याभूमितलंदिशोपिवसनंज्ञानामृतंभोजनंयस्यैतेहि
 कुटुंबिनोवदसखेकस्माद्भयंयोगिनः ॥ ९ ॥ धिग्धिक्ताङ्क
 मिनीविशेषवपुषःस्फूर्जन्महासिद्धयो । निष्पंदीकृतशांतयो
 पिचतमःकारागृहेष्वासते ॥ तंविद्वांसमिहस्तुमःकरपुटीभि
 क्षान्नशाकेपिवा । बालावक्त्रसरोजिनीमधुनिवायस्याविशे
 षोवशः ॥ १० ॥ मातर्लक्ष्मिभजस्वकिंचिदपरंमत्काक्षिणी
 मास्मभू । भोगेभ्यःस्पृहयालवस्तववशाःकानिस्पृहानाम
 सि ॥ सद्यःस्यूतपलाशपत्रपुटिकापात्रेपवित्रीकृते । भिक्षाश
 क्तुभिरेवसंप्रतिवयंवृत्तिसमीहामहे ॥ ११ ॥ जिह्वेलोचनना
 सिकेश्रवणहेत्वक्कापिनोवार्यसे । सर्वेभ्यस्तुनमस्कृतांजलिरहं
 संप्रश्रयंप्रार्थये ॥ युष्माकंयदिसम्मतंतदधुनानानात्मानमिच्छा
 म्यहं । होतुंभूमिभुजांनिकारदहनज्वालाकरालेगृहे ॥ १२ ॥
 गतःकालोयत्रप्रणयिनिमयिप्रेमकुटिलः । कटाक्षःकालिंदील
 घुलहरिवृत्तिःप्रभवति । इदानीमस्माकंजठरकमठीपृष्ठकठि
 ना ॥ मनोवृत्तिस्तत्किंव्यसनिविमुखैवक्षपयसि ॥ १३ ॥ य
 दासीदज्ञानंस्मरतिमिरसंस्कारजनितं । तदाज्ञातंतारामयमिद
 मशेषंजगदपि ॥ इदानीमस्माकंपटुतरविवेकांजनजुषां । समी
 भूतादृष्टिस्त्रिभुवनमपिब्रह्ममनुते ॥ १४ ॥ गतःकालोयत्रद्विच
 रणपशूनांक्षितिभुजां । पुरःस्वस्तीत्युक्ताविषयसुखमास्वाद
 तमभूत् ॥ इदानीमस्माकंतृणमिवसमस्तंकलयतां । अपेक्षा
 भिक्षायामपिकिमपिचेतस्त्रपयति ॥ १५ ॥ पूर्वतावत्कुवलय
 दशांलोललोलैरपांगै । राकर्षद्भिःकिमपिन्ददयंपूजितायौवन
 श्रीः ॥ सम्प्रत्यंतर्निहितसदसद्भावलब्धप्रबोध । प्रत्याहारैर्वि

षट्ददयेवर्ततेकोपिभावः ॥ १६ ॥ गंगातीरेहिमगिरिशिला
 बद्धपद्मासनस्य । ब्रह्मज्ञानाभ्यसनविधिनायोगनिद्रांगतस्य ॥
 किंतैर्भाव्यममसुदिवसैर्यत्रतेनिर्विशंकाः । संप्राप्स्यंतेजठरह
 रिणागात्रकंडूविनोदं ॥ १७ ॥ कदाभिक्षाभक्तैःकरकलितगं
 गांबुतरलैः । शरीरमेस्थास्यत्युपरतसमस्तेन्द्रियसुखं ॥ कदाब्र
 ह्माभ्यासस्थिरतनुतयारण्यविहगाः । पतिष्यंतिस्थाणुभ्रमहत
 धियःस्कंधशिरसि ॥ १८ ॥ रथ्यांतश्चरतस्तथाधृतजरत्कंथां
 चलस्याध्वगैः । सत्रासंचसकौतुकंचसकृपंदृष्टस्यतैर्नागरैः ॥
 निर्व्याजीकृतचित्सुधारसमुदानिद्रायमाणस्यमे । निःशंकःक
 र्टःकदाकरपुटीभिक्षांविलुंठिष्यति ॥ १९ ॥ एणाक्षीस्पृहया
 लुतानकथमप्यास्तेविवेकोदया । नित्यंप्रच्युतिशंकयाक्षण
 मपिस्वर्गेनमोदामहे ॥ अप्यन्येषुविनाशिवस्तुविषयाभोगेषु
 तृष्णानमे । स्वर्णधाःपुलिनेपरंहरिपदध्यानंमनोवाञ्छति ॥
 ॥ २० ॥ अयिबोधांबुधौभावः । स्वच्छोयंविश्वबुद्धुदः ॥ वि
 नीतउदितोवेतिविकल्पपटलंमनः ॥ २१ ॥ अहंकारःक्वापिब्र
 जवृजिनहेमात्वमिहभू । रभूमिर्दर्पाणामहमपसरत्वंपिशुनहे ॥
 अरेक्रोधस्थानान्तरमनुसरानन्यमनसां । त्रिलोकीनाथोनोद
 दिवसतुदेवोहरिरसो ॥ २२ ॥ मातर्मायेभगिनिकुमतेहेपित
 र्मोहजाल । व्यावर्तध्वंभवतुभवतामेषदीर्घोवियोगः ॥ सद्यो
 लक्ष्मीरमणचरणभ्रष्टगंगाप्रवाह । व्यामिश्रायांदृषदिपरमब्रह्म
 दृष्टिर्भवामि ॥ २३ ॥ आदित्यस्यगतागतैरहरहःसंक्षीयतेजी
 वितं । व्यापारैर्बहुकार्यकारणशतैःकालोपिनज्ञायते ॥ दृष्ट्वा
 जन्मजरावियोगमरणंत्रासश्चनोत्पद्यते । पीत्वामोहमयींम

मोदमदिरामुन्मत्तभूतंजगत् ॥ २४ ॥ मातर्मैदिनितातमारुतस
 खेज्योतिःसुबंधोजल । आतव्योमनिबद्धएषभवतामस्तुप्रणा
 मांजलिः ॥ युष्मत्संगवशोपजातसुकृतोद्रेकस्फुरन्निर्मल । ज्ञा
 नापास्तसमस्तमोहमहिमालीयेपरेब्रह्मणि ॥ २५ ॥ आशानाम
 नदीमनोरथजलातृष्णातरंगाकुला । रागग्राहवतीवितर्कविह
 गाधैर्यद्गुमध्वंसिनी ॥ मोहावर्त्तसुदुस्तराप्रकटितप्रोत्तुंगचिंता
 तटी । तस्याःपारगताविशुद्धमनसोनंदंतियोगीश्वराः ॥ २६ ॥
 इतिशांतिशतकेब्रह्मप्राप्तिर्नामचतुर्थःपरिच्छेदः ॥ ४ ॥ ॥

॥ इतिश्रीशिल्हकविकृतशांतिशतकंसमाप्तं ॥ ११ ॥

हंसदूतः

दुकूलंविभ्राणोदलितहरितालद्युतिहरं । जपापुष्पश्रेणी
 रुचिरुचिरपादांबुजतलः ॥ तमालश्यामांगोदरहसितलीलां
 चितमुखः । परानंदाभोगःस्फुरतिहृदिमेकोपिपुरुषः ॥ १ ॥
 यदायातो गोपीहृदयमदनोनंदसदनान् । मुकुंदोगांदिन्यास्त
 नयमनुविदन्मधुपुरीं ॥ तदामांक्षीञ्चितासरितिघनघूर्णापरि
 चयै । रगाधायाम्बाधामयपयसिराधाविरहिणी ॥ २ ॥ क
 दाचित्स्वेदाग्निविघटयितुमंतर्गतमसौ । सहालीभिर्लेभेतरलि
 तमनायामुनतटीं ॥ चिरादस्याश्चित्तंपरिचितकुटीरावकलना
 । दवस्थांतस्तारस्फुटमथसुषुप्तेःप्रियसखीं ॥ ३ ॥ तदानिष्पं
 दांगीकलितनलिनीपल्लवकुलैः । परीणाहान्प्रेम्णामकुशलश
 ताशंकिहृदयैः ॥ दगंभोगंभीरीकृतमिहिरपुत्रीलहरिभिर्विली
 नाधूलीनामुपरिपरिवरेपरिजनैः ॥ ४ ॥ ततस्तांन्यस्तांगीमुर

सिललितायाः कमलिनी । पलाशैः कार्लिदीसलिलशिशिरैः ।
 र्वीजिततनुं ॥ परावृत्तश्वासांकुरचलितकंठीकलयतां । सखी
 संदोहानां प्रमदभरशालीध्वनिरभूत् ॥ ५ ॥ निधायांकेपंके
 रुहदलविटंकस्यललिता । ततोराधांनीराहरणशरणीन्यस्त-
 चरणा ॥ मिलंतंकार्लिदीपुलिनभुविखेलांचितगतिं । ददर्शा
 ग्रेकंचिन्मधुरविरुतंश्वेतगरुतं ॥ ६ ॥ तदालोकस्तोकोच्छ्रुसि-
 तहृदयासादरमसौ । प्रणामंसंशंतीलघुलघुसमासाद्यसविधं ॥
 धृतोत्कंठासद्योहरिसदसिसंदेशहरणे । वरंदूतंमेनेतमतिललि
 तंहंतललिता ॥ ७ ॥ अमर्षान्प्रेमेण्यांसपदिदधतीकंसमथने ।
 प्रवृत्ताहंसायस्वमभिलषितंशंसितुमसौ ॥ नतस्याऽदोषोयंय
 दिहविहगंप्रार्थितवती । नकस्मिन्विस्मंभंदिशतिहरिभक्तिप्र
 णयिता ॥ ८ ॥ पवित्रेषुप्रायोविरचयसितोयेषुवसति । प्रमो
 दंनलीकेवहसिविषदान्मास्वयमसि ॥ अतोहंदुःखात्तांशरण
 मबलान्वांगतवती । नभिक्षासत्पक्षेत्रजतिहिकदाचिद्विफल
 तां ॥ ९ ॥ चिरंविस्मृत्यास्मान्विरहदहनज्वालविकलाः ।
 कलावान्सानंदंवसतिमथुरायांमधुरिपुः ॥ तदेतंसंदेशंस्वमन
 सिसमाधायनिखिल । भवान्क्षिप्रंतस्यश्रवणपदवींसंगमय
 तु ॥ १० ॥ निरस्तमन्यूहंभवतुभवतोवर्त्मनिशिवं । समुत्तिष्ठ
 क्षिप्रंमनसिमुदमाधायसदयं ॥ अधस्ताद्धावंतोलघुलघुसमु
 त्ताननयनैः । भवंतंवीक्षंतांकुतकतरलागोपशिशवः ॥ ११ ॥
 किशोरोत्तंशोसौकठिनमतिनादानपतिना । ययानिन्येतूर्णप
 शुपयुवतीजीवितपतिः ॥ तयागंतव्यातेनिखिलजगदेकमथि
 तया । पदव्याभव्यानांतिलककिलदाशार्हनगरी ॥ १२ ॥ ग

लद्धाष्पासारप्लुतधवलगंडामृगदृशो । विदूयंतेयत्रप्रबलमद
नावेशविवशाः ॥ त्वयाविज्ञातव्याहरिचरणसंगप्रणयिनो ।
ध्रुवंसाचक्रांगीरतिसखशतांगस्यपदवी ॥ १३ ॥ पिबन्जंबुश्या
मंमिहिरदुहितुर्वारिमधुरं । मृणालीर्भुजानोहिमकरकलाको
मलरुचः ॥ क्षणंन्दृष्टिस्तिष्ठन्निविडविटपेशाखिनिसखे । सुखे
नप्रस्थानंरचयतुभवान्वृष्णिनगरे ॥ १५ ॥ बलादाक्रंदंतीरथ
पथिकमक्रूरमिलितं । विदूरादाभीरीततिरनुययौयेनरमणं ॥
तमादौपंथानंरचयचरितार्थाभवतुते । विराजंतीसर्वोपरिपर
महंसस्थितिरियं ॥ १५ ॥ अकस्मादस्माकंहरिरपहरन्नंशुक
चयं । यमारूढोगूढप्रणयलहरीकंदलयितुं ॥ तवश्रांतस्यांतः
स्थगितरविबिंबःकिशल्यैः । कदंबःकादंबत्वरितमवलंबःस
भविता ॥ १६ ॥ किरंतीलावण्यंदिशिदिशिशिखंडस्तबकिनी
दधानासाधीयःकनकविमलद्योतिवसनं ॥ तमालश्यामांगीस
रलमुरलीचुंबितमुखी । जगौचित्रंयत्रप्रकटपरमानंदलहरी ॥
॥ १७ ॥ तयाभूयःक्रीडारभसविकसद्वल्लववधू । वपुर्वल्लीभ्र
श्यन्मृगमदकणश्यामलिकया ॥ विधातव्योहल्लीसकदलितम
ल्लीलतिकया । समंतादुलासस्तवमनसिरासस्थलिकया ॥
॥ १८ ॥ तदंतेवासंतीविरचितमनंगोत्सवकला । चतुःशालं
शौरेःस्फुरतिनदृशौतत्रविकिरैः ॥ तदालोकोद्भेदप्रमदभरवि
स्मारितगति । क्रियेजानेतावत्त्वयिबतहतागोपवनिता ॥
॥ १९ ॥ ममस्यादर्थानांक्षतिरिहविलंबाद्यदपिते । विलोके
थाःसर्वतदपिहरिकेलिस्थलमिदं ॥ तवेयंनव्यर्थाभवतुशुचि
ताकःसहिसखे । गुणोयश्चाणूरद्विषिमतिनिवेशायनभवेत् ॥

॥ २० ॥ सकृद्वंशीनादश्रवणमिलिताभीरवनिता । रहःक्रीडा
 साक्षीप्रतिपदलतासद्वसुभगः ॥ सधेनूनांबंधुर्मधुमथनखट्वायि
 तशिलः । करिष्यत्यानंदंसपदितवगोवर्द्धनगिरिः ॥ २१ ॥ त
 मेवाद्रिचक्रांकितकरपरिष्वंगरसिकं । महीचक्रेशंकेमहिशि
 खरिणांशेखरतया ॥ अरातिज्ञातीनांननुहरिहयंयःपरिभवन्।
 यथार्थस्वंनामव्यधितभुविगोवर्द्धनइति ॥ २२ ॥ तमालस्या
 लोकाद्विरिपरिसरेसंतिचपलाः । पुलिंदोगोर्विदस्मरणरभसो
 त्तमवपुषः ॥ शनैस्तापंतासांक्षणमपनयन्यास्यतिभवा ।
 नवश्यंकार्लिंदीसलिलशिशिरैःपक्षपवनैः ॥ २३ ॥ तदंतेश्री
 कांतस्मरसमरधाटीपुटकिता । कदंबानांवाटीरसिकपरिपाटीं
 स्फुटयति ॥ त्वमासीनस्तस्यांनयदिपरितोनंदसिततो । बभूव
 व्यर्थातेघनरसनिवेशव्यसनिता ॥ २४ ॥ शरन्मेघश्रेणीप्रति
 भटमरिष्ठासुरशिर । श्विरंशुष्कंवृंदावनपरिसरेद्रक्ष्यतिभवान्॥
 यदारोढुंदूरान्मिलतिकिलकैलासशिखरि । अमाक्रांतस्वांतो
 गिरिशसुन्ददःकिंकरगणः ॥ २५ ॥ रुवन्याहिस्वैरंचरमदश
 याचुंबितरुचो । नितंबिन्योवृंदावनभुविसखेसंतिबहवः ॥ प
 रावार्त्तिष्यंतेतुलितमुरजिन्नूपुररवा । तवध्वानात्तासांबहिर
 पिगताःक्षिप्रमसवः ॥ २६ ॥ त्वमासीनःशाखांतरमिलितचंड
 त्विषिसुखं । दधीथाभांडीरेक्षणमपिघनश्यामलरुचौ ॥ ततोहं
 साबिभ्रन्निखिलनभसश्चिक्रमिषया । सर्वाद्धिष्णुंविष्णुंकलित
 दारचक्रंतुलयिता ॥ २७ ॥ त्वमष्टाभिर्नैत्रैर्विगलदमलप्रेमसलि
 लै । मुहुःसिक्तस्तंभांचतुरचतुरास्यस्तुतिभवं ॥ जिहीथावि
 ख्यातांस्फुटमिहभवद्वांधवरथं । प्रविष्टंमंस्यंतेविधिमठविदेव्य

स्त्वयिगते ॥ २८ ॥ उदंछन्नेत्रांभःप्रसरलहरीपिच्छिलपथ ।
 स्वल्पपादन्यासप्रणिहितविलंबाकुलधियः ॥ हरौयस्मिन्म
 ग्रेत्वरितयमुनाकूलगमन । स्पृहाक्षिमागोप्योययुरनुपदंकाम
 पिदशां ॥ २९ ॥ मुहुर्लास्यक्रीडाप्रमदमिलदाहोपुरुषिका ।
 विक्राशेनभ्रष्टैःकणिमणिकुलेधूमलरुचौ ॥ पुरस्तस्मिन्नीपद्म
 मकुसुमकिंजल्कसुरभौ । त्वयापुण्येपेयमधुरमुदकंकालिय
 च्छेदे ॥ ३० ॥ तृणावतारितेर्विरहदवसंतापिततनोः । सदाभी
 रीवृंदप्रणयबहुमानोन्नतिविदः ॥ प्रणेतव्योनव्यस्तवकभरसं
 वर्द्धितशुच । स्त्वयावृंदादेव्याःपरमविनयाद्वंदनविधिः ॥
 ॥ ३१ ॥ इतिक्रांत्वाकेकाकृतविरुतिमेकादशवनीं । घनीभू
 तंचूतैर्व्रजमनुवनंद्वादशमिदं ॥ पुरीयस्मिन्नास्तेयदुकुलभुवां
 निर्मलयशो । भराणांधाराभिर्धवलितधरित्रीपरिसरा ॥ ३२ ॥
 निकेतैराकीर्णागिरिशगिरिर्दिभप्रतिभटै । रवष्टंभस्तंभावलि
 विलसितैःपुष्पितवना ॥ निविष्टाकालिंदीतटभुवितवाधास्य
 तिसखे । समंतादानंदमधुरजनवृंदामधुपुरी ॥ ३३ ॥ वृषःशं
 भोर्यस्यांदशतिनवमेकत्रयवसं । विरिंचेरन्यस्मिन्गलतिकल
 हंसोविशलतां ॥ कचिह्मौचारातेःकवलयतिकेकीविषधरं ।
 विलीढेशल्लुब्ध्याबलरिपुकरीपल्लवमितः ॥ ३४ ॥ अवीधिष्ठाः
 कासान्निहिविघटितां प्रच्छदपटीं । विमुक्तामज्ञासीःपथिपथि
 नमुक्तावलिमपि ॥ अयिश्रीगोविंदस्मरणमदिरामत्तन्ददये ।
 सतीतिख्यातितेहसतिकुलटानांकुलमिदं ॥ ३५ ॥ असव्यंवि
 भ्राणापदमधृतलाक्षारसमसौ । प्रयाताहंमुग्धेविरमममवेषैः
 किमधुना ॥ अमंदादाशंकेसखिपुरपुरंध्रीकलकला । दलिदा

ग्रेवंदावनकुसुमधन्वाविजयते ॥ ३६ ॥ अयंलीलापांगस्नपि
 तपुरवीथीपरिसरो । नवाशोकोत्तंसश्चलतिपुरतःकंसविजयी
 ॥ किमस्मानेतस्मान्मनिभवनपृष्ठाद्विनुदती । त्वमेकास्तब्धा
 क्षीस्थगयसिगवाक्षावलिमपि ॥ ३७ ॥ मुहुःशून्यांदष्टिवह
 सिरहसिध्यायसिसदा । शृणोषिप्रत्यक्षंनपरिजनविज्ञापनश
 तं ॥ अतःशंकेपंकेरुहमुखिययौश्यामलरुचिः । सयूनामुत्तंस
 स्तवनयनवीथीपथिकतां ॥ ३८ ॥ विलज्जंमारोदीरिहसखि
 पुनर्यास्यतिहरि । स्तवापांगक्रीडानिविडपरिचर्याग्रहिलतां ॥
 इतिस्वैरंयस्यांपथिपथिमुरारेरभिनव । प्रवेशेनारीणांरतिरभ
 सजल्पाववनिरे ॥ ३९ ॥ पंचभिःकुलकं ॥ सखेसाक्षादामोदरव
 दनचंद्रावकलन । स्फुरत्प्रेमानंदप्रकरलहरीचुंबितधियः ॥ मु
 हुस्तत्राभीरीसमुदयशिरोन्यस्तविपद । स्तवाक्ष्णोरानंदंविद
 धतिपुरापौरवनिताः ॥ ४० ॥ अथक्रामंक्रामंक्रमघटनया
 संकटतरा । निवासान्वृष्णीनामनुसरपुरीमध्यविशिखान् ॥
 मुरारातिर्यत्रस्थगितगगनाभिर्विजयते । पताकाभिःसंतर्पितभु
 वनमंतःपुरवरं ॥ ४१ ॥ यदुत्संगेतुंगस्फटिकरचिताःसंतिपरि
 तो । मरालामाणिक्कयप्रकरघटितत्रोटिचरणाः ॥ सुन्ददुन्द्या
 हंसाःकलितमधुरस्यांबुजभुवः । समर्यादायेषांसपदिपरिचर्या
 विदधति ॥ ४२ ॥ चिरान्मृग्यंतीनांपशुपरमणीनामपिकुलैः ।
 रत्नबंधंकार्लिंदीपुलिनविपिनेलीनमभितः ॥ मदालोकोल्लासि
 स्मितपरिचितास्यंप्रियसखी । स्फुरंतंवीक्ष्येपुनरपिकिमग्रे
 मुरभिदं ॥ ४३ ॥ विषादंमाकार्षीद्रुतमवितथव्याहृतिरसौ ।
 समागंताराधेधृतनवशिखंडस्तवसखा ॥ इतिब्रूतेयस्यांशुकमि

शुनामिद्रानुजकृते । यदाभीरीवृंदैरुपहतमभूदुद्धवकरे ॥ ४४ ॥
 युग्मकं ॥ घनश्यामाभ्राम्यत्युपरिहरिहर्म्यस्यशिखिभिः । कृत
 स्तोत्रामुग्धैरगुरुजनिताधूमलतिका ॥ तदालोकाद्धीरस्फुरति
 तवचेन्मानसरुचि । जितंतीहस्वैरंजनसहनिवासप्रियतया ॥
 ॥ ४५ ॥ ततोमध्येकक्षं प्रतिनवगवाक्षस्तवकितं । चलन्मुक्ता
 लंबस्फुरितममलस्तंभनिवहं ॥ भवांदृष्टाहेमोल्लिखितदशम
 स्कंधचरितै । लसद्भित्तिमांतंमुरविजयिनःकेलिनिलयं ॥
 ॥ ४६ ॥ अलिदेयस्यास्तेमरकतमयीयष्टिरमला । शयालुर्या
 रात्रौमदकलकलापोकलयति ॥ निरातंकंतस्याःशिखरमधिरु
 ह्यश्रमनुदं । प्रतीक्षेथाभ्रातर्वरमवसरंयादवपतेः ॥ ४७ ॥ नि
 विष्टःपर्यंकैमृदुलतरतूलीधवलिते । त्रिलोकीलक्ष्मीणांककुदि
 दरसाचीकृततनुः ॥ अमंदंपूर्णैदुप्रतिममुपधानं प्रमुदितो । नि
 धायाग्रेतस्मिन्नुपहितकपोलिद्वयभरः ॥ ४८ ॥ उदंचत्कालि
 दीसलिलसुभगंभावुकरुचिः । कपोलांतेमैखन्मणिमकरमुद्रा
 मधुरिमा ॥ वसानःकौषेयंजितकनकलक्ष्मीपरिमलं । मुकुंद
 स्तेसाक्षात्प्रमदसुधयासेक्ष्यतिदृशौ ॥ ४९ ॥ विकट्टुःपौराणी
 रखिलकुलवृद्धोयदुपते । रदूरादासीनोमधुरभणितिर्गास्यति
 तदा ॥ पुरस्तादाभीरीगणभयदनामासकठिनो । मणिस्तंभा
 लंबीकुरुकुलकथांसंकलयिता ॥ ५० ॥ शिलीनामुत्तंसःसकि
 लकृतवर्माप्युभयतः । प्रणेष्येतेवालव्यजनयुगलांदोलनविधि
 ॥ सजानुभ्यामष्टापदभुवमवष्टभ्यभविता । गुरोःशिष्योनूनं
 पदकमलसंवाहनरतः ॥ ५१ ॥ विहंगेद्रोयुग्मीकृतकरसरो
 जोभुविपुरः । कृताशंकोभावीव्रजवनिनिदेशेऽर्पितमनाः ॥

छदद्वंद्वेयस्य ध्वनतिमथुरावासिवटवो । व्युदस्यंतेसामस्वरक
 लितमन्योन्यकलहं ॥ ५२ ॥ ननिर्वक्तुंदामोदरपदकनिष्ठांगु
 लिनख । द्युतीनांलावण्यंभवतिचतुरास्योपिचतुरः ॥ तथापि
 स्त्रीप्रज्ञासुलभतरलन्वादहमसौ । प्रवृत्तातन्मूर्तिस्तवरतिमहा
 साहसरसे ॥ ५३ ॥ विराजंतेयस्यब्रजशिशुकुलस्तेयविकल ।
 स्वयंभूचूडाग्रैर्लुलितशिखराःपादनखराः ॥ क्षणंयानालोक्य
 प्रकटपरमानंदविरसः । सदेवर्षिर्मुक्तानपितनुभृतःशोचतिभृशं
 ॥ ५४ ॥ सरोजानांव्यूहःश्रियमभिलसन्त्यस्यपदयो । र्ययौ
 रागाढ्यानांविधुरमुदवासव्रतविधिं ॥ हिमवंदेनीचैरनुचित
 विधानव्यसनिनां । यदेषांप्राणांतंदमनमनुवर्षप्रणयति ॥
 ॥ ५५ ॥ रुचीनामुल्लासैर्मरकतमयस्थूलकदली । कदंबाहं
 कारंकवलयतियस्योरुयुगलं ॥ यदालानस्तंभद्युतिमवललं
 बेवलमृतां । मदादुद्दामानांपशुपरमणीचित्तकरिणां ॥ ५६ ॥
 सखेयस्याभीरीनयनसफरीजीवनविधौ । निदानंगांभीर्यप्र
 सरकलितानाभिसरसि ॥ यतःकल्पस्यादौसनकजनकोत्प
 त्तिवडभी । गभीरांतःकक्षाधृतभुवनमंभोरुहमभृत् ॥ ५७ ॥
 द्युतिंधत्तेयस्यत्रिवलिलतिकासंकटतरं । सखेदामश्रेणीक्षण
 परिचयाभिज्ञमुदरं ॥ यशोदायस्यांतःसुरनरभुजंगैःपरिवृतं
 । मुखद्वारावारद्वयमवलुलोकेत्रिभुवनं ॥ ५८ ॥ उरोयस्य
 स्फारंस्फुरतिवनमालावलयितं । वितन्वानंतन्वीजनमनसिस
 द्योमनसिजं ॥ मरीचीभिर्यस्मिन्नरविनिवहतुल्योपिवहते ।
 सदाखद्योताभांभुवनमधुरःकौस्तुभमणिः ॥ ५९ ॥ समंतादु
 न्मीलद्वलभिदुपलस्तंभयुगल । प्रभाजैत्रंकेशिद्विजलुलितके

यूरललितं ॥ स्मरलकाम्यद्रोपीपटलहठकंठग्रहपरं । भुजद्वंद्वं
 यस्यस्फुटसुरभिगंधंविजयते ॥ ६० ॥ जिहीतेसाम्राज्यंजग
 तिनवलावण्यलहरी । परीपाकस्यांतर्मुदितमदनावेशमधुरं ॥
 नटभ्रूवल्लीकंस्मितनवसुधाकेलिसदनं । स्फुरन्मुक्तापंक्तिप्र
 तिमरदनंयस्यवदनं ॥ ६१ ॥ किमेभिव्याहारैःकलयकथया
 मिस्फुटमहं । सखेनिःसंदेहंपरिचयपदंकेवलमिदं ॥ परानं
 दोयस्मिन्नयनपदवीभाजिभविता । त्वयाविज्ञातव्योमधुर
 रवसोऽयंमधुरिपुः ॥ ६२ ॥ विलोकेथाःकृष्णंमदकलमराली
 रतिकला । विदग्धव्यामुग्धयंदिपुरवधूविभ्रमभरैः ॥ तदाना
 स्मान्ग्राम्याःश्रवणपदवीतस्यगमये । सुधापूर्णचेतःकथम
 पिनतक्रंमृगयते ॥ ६३ ॥ यदावृंदारण्यस्मरणलहरीहेतुरम
 लं । पिकानांविबोष्टिप्रतिहरितमुच्चैर्मुहुस्तं ॥ वहंतेवावाताः
 स्फुरितगिरिमल्लीपरिमला । स्तदैवास्माकीनांगिरमुपहरेथा
 मुरभिदि ॥ ६४ ॥ पुरातिष्ठन्गोष्ठेनिखिलरमणीभ्यःप्रियतया।
 भवान्यस्यांगोपीरमणविदधेगौरवभरं ॥ सखीतस्याविज्ञाप
 यतिललिताधीरललित । प्रणम्यश्रीपादांबुजकनकपीठीपरि
 सरे ॥ ६५ ॥ प्रयत्नादाबाल्यंनवकमलिनीपल्लवकुलै । स्त्व
 याभूयोयस्याःकृतमहहसंवर्द्धनमभूत् ॥ चिरादूधोभारस्फुर
 णगरिमाक्रांतजघना । बभूवप्रष्टौहीमुरमथनसेयंकपिलिका
 ॥ ६६ ॥ समीपेनीपानांत्रिचतुरदलाहंतगमिता । त्वयामाकं
 दस्यप्रियसहचरीभावनियतिं ॥ इयंसावासंतीगलदमलमा
 ध्वीकपटली । मिषादग्रेगोपीरमणरुदतीरोदयतिनः ॥ ६७ ॥
 प्रसूतोदेवक्यामुरमथनयःकोपिपुरुषः । सजातोगोपालीभ्यु

दयपरमानंदवसतिः ॥ धृतोयोगांदिन्याकठिनजठरेसंप्रतिततः
 । समंतादेवास्तंशिवशिवगतागोकुलकथा ॥ ६८ ॥ अ
 रिष्टेनाहूताःपशुपसदृशोयांतिविपदं । तृणावर्त्ताक्रांत्यारचय
 तिभयंचत्वरचयः ॥ अमीव्योमीभूताब्रजवसतिभूमीपरिसरा।
 वहंतेनस्तापंमुरहरविदूरंत्वयिगते ॥ ६९ ॥ त्वयानागंतव्यंक
 थमिहहरेगोष्ठमधुना । लताश्रेणीवृंदावनभुवियतोऽभूद्विषम
 यी ॥ प्रसूनानांगंधंकथमितरथावातनिहितं । भजन्सद्योमूर्च्छां
 वहतिनिवहोगोपसुदृशां ॥ ७० ॥ कथंसंगोस्माभिःसहसमुचि
 तःसंप्रतिहरे । वयंग्राम्यानार्यस्त्वमसिनृपकन्यार्चितपदः ॥
 गतःकालोयस्मिन्पशुपरमणीसंगमकृते । भवान्व्यग्रस्तस्थौ
 तमसिगृहवाटीविटपिनि ॥ ७१ ॥ वयंत्यक्ताःस्वामिन्यदिहत
 वकिंदूषणमिदं । निसर्गःश्यामानामयमतितरांदुष्परिहरः ॥
 कुहूकंठैरंडावधिसहनिवासान्परिचिता । विसृज्यंतेसद्यःकलि
 तनवपक्षैर्बलिभुजः ॥ ७२ ॥ अयंपूर्वोरंगःकिलविरचितोयस्य
 तरसा । रसादाख्यातव्यंपरिकलयतन्नाटकमिदं॥मयाप्रष्टव्यो
 सिप्रथममिति वृंदावनपते । किमाहोराधेतिस्मरसिकृपणंवर्ण
 युगलं ॥ ७३ ॥ अयेकुंजद्रोणीकुहरगृहमेधिन्किमधुना । परो
 क्षंवक्ष्यंतेपशुपरमणीदुर्नियतयः ॥ प्रवीणागोपीनांतवचरणप
 द्मेर्पितमना । ययौराधासाधारणसमुचितप्रश्रपदवीं ॥ ७४ ॥ त्व
 यागोष्ठंगोष्ठीतिलककिलचेद्विस्मृतमिदं । नतूर्णधूमोर्णापतिरपि
 विधत्तेयदिकृपां ॥ अहर्वृदंवृंदावनकुसुमपालीपरिमलै । दुरा
 लोकंशोकास्पदमथकथंनेष्यतिसखी ॥ ७५ ॥ तरंगैःकुर्वाणाश
 मनभगिनीलाघवमसौ । नदीकांचिद्रोष्टेनयनजलपूरैरजनयन्

इतीवास्याद्वेषादभिमतदशाप्रार्थनमयीं । मुरारेविज्ञमिनिशम
 यतिमानीनशमनः ॥ ७६ ॥ कृताक्रष्टिक्रीडंकिमपितवरूपंमम
 सखी । सकृद्दृष्टादूरादहितहितबोधोज्झितमतिः ॥ हताशेयं
 ज्ञेमानलमनुविशंतीसरभसं । पतंगीवात्मानंमुरहरमुहुर्दाहित
 वती ॥ ७७ ॥ मयावाच्यःकिंवात्वमिहनिजदोषात्परमसौ ।
 ययौमंदावृंदावनकुमुदबंधोविधुरतां ॥ यदर्थदुःखाग्निर्दहति
 नतमद्यापित्ददया । न्नयस्माद्दुर्मैधालवमपिभवंतंदवयति ॥
 ॥ ७८ ॥ त्रिवक्त्राहो धन्यान्द्दयमिवतेस्वंपुरियं । समासाद्य
 स्वैरंयदिहविलसंतीनिवसति ॥ ध्रुवंपुण्यभ्रंशादजनिसरलेयं
 ममसखी । प्रवेशस्तत्रासीत्क्षणमपियदस्यानसुलभः ॥ ७९ ॥
 किमाविष्टाभूतैःसपदियदिवाक्कूरफणिना । क्षतापस्मारेण
 च्युतमतिरकस्मात्किमपतत् ॥ इतिव्यग्रैरस्यांगुरुभिरभितो
 वेणुनिनद । श्रवाद्भिभ्रष्टायांमुरहरविकल्पाविदधिरे ॥ ८० ॥
 नवीनेयंसंप्रत्यकुशलपरीपाकलहरी । नरीनर्तिस्मेरंममसह
 चरीचित्तकुहरे ॥ जगन्नेत्रश्रेणीमधुरमथुरायांनिवसत । श्रि
 रादात्तावात्तामपितवयदेषानलभते ॥ ८१ ॥ जनान्सिद्धादे
 शान्नमतिभजतेमांत्रिकगणा । न्विधत्तेशुश्रूषामधिकविनये
 नौषधिविदां ॥ त्वदीक्षादीक्षायैपरिचरतिभक्तयागिरिसुतां ।
 मनीषाहिव्यग्राकिमपिसुखहेतुंनमनुते ॥ ८२ ॥ पशूनांपाता
 रंभुजगरिपुपत्रप्रणयिनं । स्मरोद्द्विद्विक्रीडंनिविडघनसारद्युति
 हरं ॥ सदाभ्यर्णेनंदीश्वरगिरिभुवोरंगरसिकं । भवंतंकंसारे
 भजतिभवदास्पैममसखी ॥ ८३ ॥ भवंतंसंतप्ताविदलिततमा
 लांकुररसै । विलिख्यभ्रूभंगीकृतमदनकोदंडकदनं ॥ निधा

स्यंतीकंठेतवनिजभुजावल्लुरिममौ । धरण्यामुन्मीलज्जडिमनि
 विडांगीविलुठति ॥ ८४ ॥ कदाचिन्मूढेयंनिविडभवदीयस्मृति
 मदा । दमंदादात्मानंकलयतिभवंतंममसखी ॥ तथास्याराधा
 याविरहदहनाकल्पितधियो । मुरारेदुःसाधाक्षणमपिनराधा
 विरमति ॥ ८५ ॥ त्वयासंतापानामुपरिपरिमुक्तापिरभसा ।
 दिदानीमापेदेतदपितवचेष्टांप्रियसखी ॥ यदेषाकंसारेभिदुर
 त्ददयंत्वामवयती । सतीनांमूर्द्धन्याभिदुरत्तदयारुभूदनुदिनं
 ॥ ८६ ॥ समक्षंसर्वेषांनिवससिसमाधिप्रणयिना । मितिश्रु
 त्वानूनंगुरुतरसमाधिकलयति ॥ सदाकंसारातेभजसियमिनां
 नेत्रपदवी । मितिव्यक्तंसज्जीभवतियममालंबितुमपि ॥ ७ ॥
 मुरारेकालिंदीसलिलचलदिंदीवररुचे । मुकुंदश्रीवृंदावनमद
 नवृंदारकमणे ॥ ब्रजानंदिन्नंदीश्वरदयितनंदात्मजहरे । स
 देतिक्लंदंतीपरिजनशुचंकंदलयति ॥ ८८ ॥ समंतादुत्तमस्तव
 विरहदावाग्निशिखया । कृतोद्वेगःपंचाशुगमृगयुवेधव्यतिक
 रैः ॥ तनूभूतंसद्यस्तनुवनमिदंहास्यतिहरे । हठादद्याःश्वोवा
 ममसहचरीप्राणहरिणः ॥ ८९ ॥ पयोराशिस्कीतन्विषिहि
 मकरोत्तंसमधुरे । दधानेदृग्भंग्यास्मरविजयिरूपंममसखी ॥
 हरेदत्तस्वांताभवतितदिमांकिंप्रभवति । स्मरोहंतुंकिंतुव्यथय
 तिभवानेवकुतुकी ॥ ९० ॥ विजानीषेभावंपशुपरमणीनां
 यदुपते । नजानीमःकस्मात्तदपिबतमायांरचयसि ॥ समंताद
 ध्यात्मंयदिहपवनव्याधिरलप । ह्लादस्यास्तेनव्यसनकुल
 मेवद्विगुणितं ॥ ९१ ॥ गुरोरंतेवासीसभजतियदूनांसचिवतां
 । सखीकालिंदीयंकिलभवतिकालस्यभगिनी ॥ भवेदन्यः

कोवानरपतिपुरेमत्परिचितो । दशामस्याःशंसन्यदुतिलक
 यस्त्वामनुनयेत् ॥ ९२ ॥ विशीर्णाङ्गीमन्तव्रणविलुठनादुत्क
 लिकया । परीतांभूयस्यासततमपरागव्यतिकरां ॥ परिध्व
 स्तामोदांविरमितसमस्तालिकुतुकां । विधोपादस्पर्शादपिसु
 खयराधाकुमुदिनीं ॥ ९३ ॥ विपत्तिभ्यःप्राणान्कथमपिभव
 त्संगमसुख । स्पृहाधीनाशौरेममसहचरीरक्षितवती ॥ अ
 तिक्रान्तेसंप्रत्यवधिदिवसेजीवनविधौ । हताशानिःशंकंवितर
 तिदृशौचूतमुकुले ॥ ९४ ॥ प्रतीकारारंभश्चलथमतिभिरुद्य
 त्परिणते । विमुक्तायाव्यक्तस्मरकदनभाजःपरिजनैः ॥ अमुं
 चन्तीसंगंकुवलयदृशःकेवलमसौ । बलादद्यप्राणानवतिभवदा
 शासहचरी ॥ ९५ ॥ अयेरासक्रीडारसिकममसख्यांनवनवा ।
 पुराबद्धायेनप्रणयलहरीहंतगहना ॥ सचेन्मुक्तापेक्षस्त्वमसि
 धिगिमांतूलशकलं । यदेतस्यानासानिहितमिदमद्यापिचलति
 ॥ ९६ ॥ मुकुन्दभ्रान्ताक्षीकिमपियदसंकल्पितशतं । विधत्तेत
 द्दुक्तंजगतिमनुजःकःप्रभवति ॥ कदाचित्कल्याणीविलपति
 यदुत्कंठितमति । स्तदाख्यामिस्वामिन्गमयमकरोत्तंससवि
 धं ॥ ९७ ॥ अभूत्कोपिप्रेमामयिपुररिपोर्यःसखिपुरा । परा
 ऋर्मापेक्षामपितदवलंबादलघयं ॥ तथेदानींहाधिक्समजनि
 तटस्थःस्फुटमहं । भजेलज्जायेनक्षणमिहपुनर्जीवितुमपि ॥
 ॥ ९८ ॥ अमीकुंजाःपूर्वममनदधिरेकामपिमुदं । द्रुमालीयं
 चेतःसखिनकतिशोनंदितवती ॥ इदानींपश्यैतेयुगपदुपतापं
 विदधते । प्रभौमुक्तापेक्षेभजतिनहिकोवाविमुखतां ॥ ९९ ॥
 गरीयान्मेप्रेमात्वयिपरमितिस्नेहलघुता । नजीविष्यामीति

प्रणयगरिमाख्यापनविधिः ॥ कथं नायासीति स्मरणपरिपा
 टीप्रकटनं । हरौ संदेशाय प्रियसखिनमेवागवसरः ॥ १०० ॥
 ययौ कालः कल्पान्यवकलितकेलीपरिमलां । विलासार्थो य
 स्मिन्नचलकुहरे लीनवपुषीं ॥ समाधृत्वा धूतः कृतकपटरोषां
 सखिहठा । दकार्षीं दाकर्षन् नुरसि शशिलेखाशतवृतां ॥ १०१ ॥
 कदाप्रेमोन्मीलन्मदनमदिराक्षी समुदयं । बलादाकर्षतं मधुर
 मुरलीकाकलिकया ॥ मुहुर्भाम्यच्चिल्लीचुलुकितकुलस्त्रीव्रत
 महं । विलोकिष्ये लीलामदमिलदपांगीमुरभिदं ॥ १०२ ॥ र
 णद्भंगश्रेणीसुन्दरिसरदारं भमधुरे । वनांते चांद्रीभिः किरणल
 हरीभिर्धवलिते ॥ कदाप्रेमोद्दंडस्मरकलहवैतंडिकमहं । क
 रिष्ये गोविंदं निविडभुजबंधप्रणयिनं ॥ १०३ ॥ मनोमेहाक
 ष्टं ज्वलतिकिमहं हंतकरवै । नपारं नावारं किमुषिकलयाम्य
 स्यजलधेः ॥ इयं वंदे मूर्धासपदितमुपायं कथय मे । परामृष्ये
 यस्माद्धृतिकलिकयापिक्षणिकया ॥ १०४ ॥ प्रयातो मां हि
 त्वा यदि विबुधचूडामणिरसौ । प्रयातुस्वच्छंदं मम समयधर्मः
 किल गतिः ॥ इदं सोढुं कावाप्रभवति यतः स्वमकपटा । दिहाया
 तो वृंदावनभुवि बलान्मां रमयति ॥ १०५ ॥ अनौचित्यंतस्य
 व्यथयति मनो हंतमथुरां । त्वमासाद्य स्वैरंचपलन्दयं धावय ह
 रिं ॥ सखिस्वमारंभे पुनरपि यथाविभ्रममदा । दिहायातो धू
 र्तः क्षपयति न मे किं करिगुणं ॥ १०६ ॥ अयिस्वमोदूरे निवस
 तु समक्षं शृणु हठा । दिविश्वस्ता माभूरिह सखिमनो विभ्रमधिया ॥
 वयस्यस्ते गोवर्द्धनविपिनमासाद्य कुतुका । दकांडेयद्भूयः स्मर
 कलहपांडित्यमकरोत ॥ १०७ ॥ अमर्षाद्धावन्ती गहनकुहरे

सूचितपथां । तुलाकोटिकाणैश्चकितपदपातद्विगुणितैः ॥ दि
 धीर्षन्मांहर्षोत्तरलनयनांतःसकुतुकी । नवंशीमज्ञासीद्भुविकर
 सरोजाद्विगलितां ॥ १०८ ॥ अशक्तांगंतव्येकलितनवचेलां
 चलतया । लतालीभिःपुष्पस्मितशवलितभिर्विरुधतीं ॥ प
 रीहासारंभीप्रियसखिसमालंबितमुखीं । प्रपेदेचुंबायस्फुरद
 धरंबिचस्तवसखा ॥ १०९ ॥ ततोहंधम्मिल्लेस्थगितमुरली
 कासखिशनै । रलीकामर्षेणभ्रमदविरलभ्रूदचलं ॥ कचा
 कृष्टिक्रीडाक्रमपरिचितेचौर्यचरिते । हरिर्लब्धोपाधिःप्रसभ
 मनयन्मांगिरिदरीं ॥ ११० ॥ कदाचिद्वासंतीकुहरभुविधृष्टः
 सरभसं । हसन्पृष्ठालंबीस्थगयतिकराभ्यांममदृशौ ॥ दि
 धीर्षौजातेर्ष्यमयिसखितदीयांगुलिशिखां । नजानेकुत्रायं
 जतिकितवानांकुलगुरुः ॥ १११ ॥ अतीतेयंवार्ताविरमतुपुरः
 पश्यसरले । वयस्यस्तेसोऽयंस्मितमधुरिमोन्मृष्टवदनः ॥ भु
 जस्तंभोल्लासादभिमतपरीरंभरभसः । स्मरक्रीडांसिधुःक्षि
 पतिमयिबंधूककुसुमं ॥ ११२ ॥ तदुत्तिष्ठब्रीडावतिनिविडमुक्ता
 लतिकया । वधानैनंधूर्त्तसखिमधुपुरींयातिनयथा ॥ इतिप्रे
 मोन्मीलद्भवदनुभवारूढजडिमा । सखीनामाक्रंदनकिलक
 तिशःकंदलयति ॥ ११३ ॥ अहोकष्टंबाल्यादहमिहसखींदु
 ष्टदया । मुहुर्मानग्रंथिसहजसरलांग्राहितवती ॥ तदारंभा
 द्रोपीगणरतिगुरोनिर्भरमसौ । नलेभेलुब्धापित्वदमलभुजस्तं
 भरभसं ॥ ११४ ॥ अलिदेकालिंदीकमलसुरभौकुंजवसते ।
 र्वसंतींवासंतीनवपरिमलोद्धारचिकुरां ॥ त्वदुत्संगेलीनामद
 मुकुलिताक्षीपुनरिमां । कदाहंसेविष्येकिसलयकलापव्यज

निनी ॥ ११५ ॥ धृतानंदां वृंदावनपरिसरेशारदनिशा । वि
 लासोल्लासेन श्लथितकवरीस्कुलकुसुमां ॥ तवस्कंधोपांते वि
 निहितभुजावल्लरिमहं । कदाकुंजेलीनारहसिविहसिष्या
 मिसुमुखीं ॥ ११६ ॥ विदूरादाहर्तुं कुसुममुपयामित्वमधुना ।
 पुरस्तीरेतीरेकलयतुलसीपल्लवमिदं ॥ इतिव्याजादेनां विदि
 तभवदीयस्थितिरहं । कदाकुंजगोपीरमणगमयिष्यामिसम
 ये ॥ ११७ ॥ इतिश्रीकंसारेः पदकमलयोर्गोकुलकथां । निवे
 द्यप्रत्येकं भजपरिजनेषु प्रणयितां ॥ निजांगेकादंबीसहचरवह
 न्मंडनतया । सयात्युच्चैः प्रेमप्रवणमनुजग्राहभगवान् ॥ ११८ ॥
 मिलद्भंगीहंसीरमणवनमालां प्रथमतो । मुदाक्षेमं पृच्छन्निदमु
 पहरेथाममवचः ॥ चिरंकंसारातेरुरसिसहवासप्रणयिनीं ।
 किमेनामेणाक्षीं गुणवति विसस्मारभवति ॥ ११९ ॥ इदं किं
 वाहंतस्मरसिरसिकेखंडनरुषा । परीतांगीगोवर्द्धनगिरिनितंबे
 ममसखी ॥ भियासंभ्रांताक्षं यदिहविचकर्षत्वयिबला । द्रुही
 त्वाविभ्रश्यन्नवशिखिशिखंगोकुलपतिं ॥ १२० ॥ ततः संभा
 षेथाः श्रुतिमकरमुद्रामिति मुदा । भवत्यां कर्तव्यः किमिति कुशल
 प्रश्नजडिमा ॥ रुचिस्मेराया त्वरंचयसिबलाच्चुंबनकलां । अपांगे
 नस्पृष्टासखि मुररिपोंगंडकुहरे ॥ १२१ ॥ निवासस्ते देवि श्रवण
 लतिकायामिति धिया । प्रयत्नात्त्वामेव प्रणयन् दद्यायामिश
 रणं ॥ परोक्षं वृष्णीनां निभृतनिभृतं कर्णकुहरे । हरेः काकून्मिश्रां
 कथयसखिराधाविधुरतां ॥ १२२ ॥ परीरंभं प्रेम्णाममस
 विनयंकौस्तुभमणौ । ब्रुवाणः कुर्वीथाः पतगवरविज्ञापनमिदं ॥
 अगाधाराधायामपितवसस्वे विस्मृतिरभू । त्कथं वा कल्या

णंवहतितरलेहिप्रणयिता ॥ १२३ ॥ मुहुःकूजत्कांचीमणि
 वलयमंजीरमुरली । वरालंबीभ्राम्यद्युवतिकलगीतैःसुरमणे ॥
 सर्किसाक्षाद्भावीपुनरपिहरेस्तांडवरसै । रमंदःकार्लिदीपु
 लिनभुवितौर्यत्रिकभरः ॥ १२४ ॥ नवीनस्त्वंकंबोपशुपरम
 णीभिःपरिचयं । नधत्सेराधायागुणगरिमगंधेपिनकृती ॥
 तथापित्वांयाचेत्तदयनिहितंदोहदमहं । वहंतेहिक्लांतेप्रणय
 मवदातप्रकृतयः ॥ १२५ ॥ गृहीत्वागोविंदंजलधित्दद्यानंद
 नसखे । सुखेनश्रीवृंदावनपरिसरेनंदतुभवान् ॥ कथंवातेगो
 ष्ठंभवतुदयितंहंतबलवा । न्यदेतस्मिन्वेणोर्जयतिचिरसौभा
 ग्यमहिमा ॥ १२६ ॥ इतिप्रेमोद्गारप्रवणमनुनीयक्रमवशा ।
 त्परीवारान्भ्रातर्निशमयतिचाणूरमथने ॥ पुनःकोपोद्भिन्न
 प्रणयचटुलंतस्यनिकटे । कथामाचक्षीथादशभिरवतारैर्वि
 लसितां ॥ १२७ ॥ ग्रहीतुंत्वांप्रेमामिषपरिवृतंचित्तबडिशं ।
 महामीनक्षिप्रंन्यधितरसपूरेममसखी ॥ विवेकाख्यंचित्त्वा
 गुणमथतदग्रासिभवता । हताशेयांकिंवाशिवशिवविधातुंप्र
 भवति ॥ १२८ ॥ वराकीयंदष्टासुभगवपुषोविभ्रमभरं ।
 तवाभ्यर्णंभेजेपरमकुतुकोल्लासितमतिः ॥ तिरोधायस्वांगं
 प्रकटयसियत्त्वंकठिनतां । तदैतत्किंनस्यात्तवकमठमूर्त्तैःसमु
 चितं ॥ १२९ ॥ सदाकंसारातेस्फुरतिचिरमद्यापिभवतः ।
 स्फुटंक्रोडाकारेवपुषिनिविडप्रेमलहरी ॥ यतःसासैरंध्रीमलय
 रुहपंकप्रणयिनी । त्वयाक्रोडीचक्रेपरमरभसादात्मदयिता
 ॥ १३० ॥ चिरादंतर्भूतानरहरिमयीमूर्त्तिरभित । स्तदीयो
 व्यापारस्तवहिनययौविस्मृतिपथं ॥ विनीतप्रल्हादस्त्वमिह

परमक्रूरचरित । प्रयुक्तोयद्भूयःपरत्वेदयभेदंजनयसि ॥ १३१ ॥
 यदात्मानंदर्पादगणितगुरुर्वामनमुदा । मनोवाद्येनाट्यंत्वयिब
 लितयाकल्पितवती ॥ प्रपेदेतस्येदंफलमुचितमेवप्रियसखी ।
 विदूरेयत्क्षिमाव्यसनकुलपाशैर्निगडिता ॥ १३२ ॥ इयंनाथ
 क्रूराभृगुपतनमाकांक्षतिततो । यदस्यांकाठिन्यंतवसमुचितं
 तद्भृगुपतेः ॥ इयंतेदुर्बोधाकृतिरथभवद्विस्मृतिपथं । यतोया
 तःसाक्षाद्गुरुरपिसनंदीश्वरपतिः ॥ १३३ ॥ निरानंदागाव
 श्विरमुपहतादूषणकुलैः । खरायंतेसद्योरघुतिलकगोवर्द्धनत
 टाः ॥ विराधत्वंघोषोव्रजतिभवदीयप्रवसना । दिदानींमारी
 चःस्फुटमिहनरीनर्तिपरितः ॥ १३४ ॥ प्रपन्नःकालोयंपुन
 रुदयितुंरासभजनै । विलासिन्नद्यापिस्फुटमनपराधावयम
 पि ॥ वितन्वानःकांतिवपुषिशरदाकाशवनितां । कथंनत्वं
 सीरध्वजभजसिवृंदावनमिदं ॥ १३५ ॥ नरागंसर्वज्ञक्वचिद
 पिविधत्तेनरपति । मुहुर्द्वेष्टिद्रोहंकलयतिबलादिष्टविधये ॥
 चिरंध्यानासक्तानिवसतिसदासौगतिरति । स्तथाप्यस्यां
 हंहोसदयत्वेदयस्त्वंनदयसे ॥ १३६ ॥ परिक्लेशम्लेच्छान्समद
 मधुपालीमधुरया । निकुंतन्नेत्रांतप्रणयरचनाखड्गलतया ॥
 त्वमासन्नःकलिकन्निहचतुरगोपाहितरुचिः । स्वदेशंकुर्वी
 थाःप्रतिमुदितधीराधिकमिदं ॥ १३७ ॥ इतिप्रेमोद्गाढस्थ
 पुटितवचोभंगिरखिलं । त्वमावेद्यक्लिद्यन्मुखपरिसरोलोचन
 जलैः ॥ ततो गोविंदस्यप्रतिचरणमाध्वीकपदवी । मुपासीनो
 दृग्भ्यांक्षणमवदधीथाःखगपतेः ॥ १३८ ॥ प्रणेतव्योदष्टेरनुभ
 वपथंनंदतनयो । विधेयागोपीनांस्मरपतिवृतानामुपकृतिः ॥

इयंयामैर्गम्याचतुरमथुरापित्रिचतुरै । रितिद्वैधनांतःकलयक
लहंसीकुलपते ॥ १३९ ॥ अपूर्वायस्यांतर्विलसतिमुदासार
सरुचि । विवेक्तुंशक्येतेसपदिमिलितेयेनपयसी ॥ कथंकारं
युक्तोभवतुभवतस्तस्यकृतिनो । विलंबःकादंबीरमणमथुरासं
गमविधौ ॥ १४० ॥ प्रपन्नःप्रेमाणंभगवतिसदाभागवतभा
क् । पराचीनोजन्मावधिभवरसान्द्रक्तिमधुरः ॥ चिरंको
पिश्रीमान्जयतिविदितःसाकरतया । धुरीणोधीराणामधिधर
णिवैयासकिरिव ॥ १४१ ॥ रसानामाधारैरपरिचितदोषः
सन्दृश्यै । मुरारातिक्रोडानिबिडघटनारूपसहितः ॥ प्रबंधो
यंबंधोरखिलजगतांतस्यसरसां । प्रभोरंतःसांद्रांप्रमदलहरीं
पल्लवयतु ॥ १४२ ॥ ॥ इतिश्रीरूपगोस्वामिविरचितंहंसदू
ताख्यंकाव्यंसमाप्तं ॥ १२ ॥

पदांकदूतः

गोपीभर्तुर्विरहविधुराकाचिर्दिदीवराक्षी । उन्मत्तेवस्व
लितकबरीनिःश्वसंतीविशाला ॥ अत्रैवास्तेमुररिपुरितिभ्रांति
दूतीसहाया । न्यक्कागेहंझटितियमुनामंजुकुंजंजगाम ॥ १ ॥
अप्राप्यैवव्रजपतिसुतंतत्रकालंकियंतं । मूर्छांप्राणप्रियतमस
खीसंगतासंगमय्यातस्योपांतेकुलिशकमलस्यंदनांगादियुक्तं ।
पद्माकारंमुरहरपदश्चारुचिन्हंददर्श ॥ २ ॥ तस्मिन्नुद्यन्नवज
लधरध्वानमाकर्ण्यभूयः । कंदर्पेणव्यथितन्ददयोन्मत्ततुल्याय
याचे ॥ प्रज्ञाहीनंवचनरहितंनिश्चलंश्रोत्रहीनं । दौत्यंकर्तुंमुर

हरपदोलक्ष्मणंपक्ष्मलाक्षी ॥ ३ ॥ रम्यंयावन्मुरहरपदेशोभ
 तेतावदेव । त्वय्यप्यास्तेकुलिशकमलस्यंदनांगांकुशादी ॥
 गोपीदौत्यप्रकटनभियासन्निधौचक्रपाणे । र्यानेधीरप्रमुख
 मुखरोनूपुरोनप्रहीतः ॥ ४ ॥ युक्तंचैतत्त्रयिमधुपुरींप्रस्थितेपु
 ण्यशीलाः । कीलालोत्थैःसुरभिकुसुमैरर्चयंतोपिभक्त्या ॥
 पश्यंतस्त्वांनयनसुभगंसाश्रुधाराक्षियुग्मं । यास्यंत्युच्चैःपुल
 किततनुप्रेमधारामुदारां ॥ ५ ॥ चेतःप्रस्थापितमणुतयादौत्य
 कर्मोपयुक्तं । तत्रैवास्तेमुरहरपदस्पर्शमासाद्यमुग्धं ॥ आकां
 क्षेयंतनुगुरुतयानैवगंतुंसमर्था । कोऽन्योगच्छेदमधुपुरीं
 गोपिकानांहिताय ॥ ६ ॥ आगंतव्यंझटितिमथुरामंडलाद्रोप
 कांते । शांतेतित्वंभवमधुरिपुःप्रस्थितःप्रोच्यचेदं ॥ वाक्यं
 तच्चश्रवणमभवत्तेनमेनेक्रमांक । प्रायःसत्यंमतमिदमहोका
 रणंकार्यमेव ॥ ७ ॥ तूर्णतस्यांगमनमुचितंतेनमेतद्वियोग ।
 व्याधेःशांतिस्तवचभवितातत्पुरीस्पर्शपुण्यं ॥ वृंदारण्याद्भ
 वतुसुकृतंभूरितेनैवाकिंस्या । न्नाकांक्षाकिंभवतिविपुलश्रीम
 तोऽर्थांतरेषु ॥ ८ ॥ अक्रूरस्यब्रजकुलवधूपाणपानोद्यतस्य ।
 प्रीतिर्भूयोभवतुभवतोदर्शनात्तेनकिंवा ॥ कार्यासिद्धिर्भवतिय
 दहोमादृशांदुःखहेतु । नैवोन्नत्यंसकलभुवनप्रार्थनीयंरिपूणां
 ॥ ९ ॥ संत्येवास्मत्कलुषकरिणःकोटिशोवारणीया । स्तेप्य
 स्माभिःस्मृतिकरवरेणांकुशंतेगृहीत्वा ॥ स्वच्छंदेनब्रजमधुपु
 रींकोभवेद्वाविरोधी । गोपीभर्तुर्विरहजलाधिगोपकन्यास्तरं
 तु ॥ १० ॥ आस्तेनूनंयदुषुमथुरामंडलेचक्रपाणिः । कूजद्भृं
 गैरमलकमलैराकुलेगोकुलेवा ॥ तस्माद्गच्छेरतिलघुपुरींतांच

जन्मावनीव । दालक्रीडांरचयतिमुहुर्यत्रतत्रानुरागः ॥ ११ ॥
 आस्तांमध्येतरणितनयाभीषणाभूरिनक्रै । रावर्त्ताद्यैरपिनभ
 यदैस्तांतरिष्यस्यवश्यं ॥ संसाराब्धितरतिसहसायत्क्षणांचि
 तयित्वा । तस्यासाध्यंभवतिकिमहोपारयानंतटिन्याः ॥ १२ ॥
 दृष्ट्वैवत्वांविदितमधुनापूर्ववत्पद्मनाभं । प्राप्यावश्यंविरहजल
 धेःपारमासादयिष्ये ॥ मोदिष्येचक्षणमपिहरेरास्यचंद्रामृते
 म । प्राप्तप्राणासुरभिकुसुमामोदितेमंजुकुंजे ॥ १३ ॥ संपर्का
 त्तेतरणितनयातीरसोपानवृंदं । राज्ञःपंथास्तलमपितरोराचितं
 पद्मरागैः ॥ शोभांयास्यत्यचिरमतुलांस्वीयकार्यानुरोधा ।
 दुक्तैरेतैर्मुहुरपिसखेतत्रनस्थेयमेव ॥ १४ ॥ येवीक्षंतेसततम
 धुनाश्रीपतेरंघ्रिपद्मं । मंजीराद्यैःकनककलितैर्भूषणैर्भूषितंच ॥
 तेषांचत्वंकिमुनभवितालोचनप्रीतिहेतु । व्यक्तैरेतैःकुलिशक
 मलस्यंदनांगादिचिन्हैः ॥ १५ ॥ यस्यासंगादलभततनुंमानु
 षांगौतमस्त्री । ध्यानेनैवप्रथितमहिमश्रीपतिनारदादिः ॥ त
 स्माज्जातेत्वयिमधुरिपोरंघ्रिपद्माद्विचित्रः ॥ किंदीनानामुपरि
 करुणालिंगितोदृष्टिपातः ॥ १६ ॥ एकंचिन्हंहरिपदभवंपन्न
 गस्योत्तमांगे । तादृक्शोभामपिखगपतेर्निर्भयत्वंचकार ॥
 पिडेनान्यत्तरणिरभवद्दोरसंसारसिंधौ । ध्यातंतादृक्कमपि
 महतांजन्मविश्वोपकृत्यै ॥ १७ ॥ उत्फुल्लानामतिसुरभयः
 सौरभैरंबुजाना । मंभोलेशैस्तरणिदुहितुःशीतलैःशीतलाश्च ॥
 अद्यावश्यंसततगतयःस्वैरमाधूतबर्हा । वर्त्तिष्यंतेभवदभिम
 तप्रीतयेलोचनाग्रे ॥ १८ ॥ त्यक्तव्येयंचिरपरिचिताजन्मभू
 मीतिबुद्ध्या । मास्विद्यस्वत्रिभुवनजनत्राणहेतोःक्रमांक ॥

किंनत्याज्यं भवति महतां चेत्परस्योपकारो । वाराणस्यामुनि
 रपिगतोदक्षिणाशामगस्त्यः ॥ १९ ॥ कर्पूरादेः सलिलमभव
 द्वैतरण्यं बुतुल्यं । वाक्यागम्यं नदतिकठिनं कोकिलः षट्पदोपि ॥
 वृंदारण्ये किरतिगरलंदुः सहंशीतरश्मि । नैतद्वाच्यं सकृदपि सखे
 सन्निधौ केशवस्य ॥ २० ॥ प्रस्थानं ते कुलिशकलनान्निश्चितं
 पंडिताग्रैः । श्रित्तेऽस्माकं तदपिरमते याहियाहीति वाणी ॥ अ
 प्रामाण्यं जनयति सदानंदसूनोर्वियोगो । व्याप्य ज्ञानाद्भजकु
 लभुवां व्यापकस्यापि सिद्धौ ॥ २१ ॥ उक्तप्रायं तरणितनया
 नागयोस्तत्कथाया । मास्ते कोवाजगति भवतां भीतिहेतुः क्र
 मांक ॥ किंच स्वांतेक्षणमपि भवत्संगमे याति दूरं । भीतिर्मृत्यो
 रपि किमशानिलो करीत्यादधासि ॥ २२ ॥ येनारूढं विषधर
 शिरोभूरिवक्तव्यमन्य । किंवाकारिस्तनगिरिवरारोहणं च श्रु
 तं च ॥ उत्पन्नस्य प्रियतमपदातेन भीतिस्तवास्ते । कोवाब्रूया
 दिति हि सदृशं कारणेनैव कार्यं ॥ २३ ॥ ज्ञातं ज्ञातं कुलिशसदृशं
 चिन्हमेतन्नवजं । नो चेदेवं जनयति कथं लोचनप्रीतिधारां ॥
 दूरस्थं च ग्लपयति मनो निस्वनो यस्य तत्स्या । नेत्रप्रीतिप्रदमि
 तिवचो न श्रुतं क्वापि केन ॥ २४ ॥ आस्ते चैवं नवजलधरो यं वि
 लोक्य प्रमोदा । नृत्यं न्युच्चैर्विषधरभुजो निस्वनोऽप्यस्य भी
 मः ॥ मिथ्यैवायं यदवधिमया वीक्षितस्तादृशोऽयं । कंदर्पो मां
 तदवधिदहत्येव बाणैरसह्यैः ॥ २५ ॥ क्रोशस्यांते चरणयुगलं
 क्षालयन्सूरजायां । यायाः किंच क्षणमपि तरोर्मूलमासाद्यति
 षेः ॥ उत्कृष्टं यज्जनयति पदं सेवकानां जनानां । पश्यां हीनत
 दिति जगतां प्रत्ययः कूर्मलोम ॥ २६ ॥ आरुह्यास्मद्दृढमथवा

गच्छतुंगंतुरंगं । सौरतेजःसजलजलदच्छाययावारणीयं ॥
 वृष्टिनैवत्वदुपरिकरिष्यत्ययंचंडरश्मिः । खेदाशंकीसरसिज
 सखस्त्वद्धृतांभोरुहस्य ॥ २७ ॥ एतेनस्यान्मधुपुरगतिःकेन
 मेपंकिलोऽभूत् । पंथानंदब्रजकुलभुवांलोचनांभोभिरुच्चैः ॥
 नोवाशुष्कोहरिविरहजोत्तापितोर्पीदुवक्त्रे । नित्योत्पत्तेर्नय
 नपयसांवाक्यमेतन्निरस्तं ॥ २८ ॥ अद्भिस्ताभिस्तरणितन
 यापीनतांनैवलब्धा । गोपीभर्तुर्विरहदहनैःप्रत्युतक्षीणतांच ॥
 नोचेदेवंसलिलतरसागोकुलेमास्तुकिंतु । प्रस्थानंतेकिलमधु
 पुरेनिर्विरोधंक्रमांक ॥ २९ ॥ क्षौणैवास्तेतरणितनयावस्तु
 तस्त्वद्वियोगे । कावापीनाभवतिवचनंकस्यचिन्नेतियुक्तं ॥
 गोपस्त्रीणांनयनसलिलैर्वद्धतेसाविशीर्णा । अन्येनंदब्रजपुर
 जनानूनमत्यर्थकंयत् ॥ ३० ॥ सामग्रीचेन्नकलविरहोव्या
 मिरेवेतितत्वं । तत्त्वंगोपीनयनसलिलेकेवलेप्यस्तिमैवं ॥ उ
 त्कंठायांहृदिनकुरुतेकारणानांसहस्रं । लक्षंवापिक्षणमपि
 यतःपीवरत्वंजनानां ॥ ३१ ॥ तस्मात्तस्याविरतिरथवाहेतुर
 न्यादृशोऽस्या । नस्यादेवक्वचिदपिफलंकारणासन्निधाने ॥
 नष्टेहेतौप्रभवतिकुतःकार्यमित्यप्ययुक्तं । यागेऽपूर्वादिवजन
 कताद्वारतस्तस्यसिन्ध्या ॥ ३२ ॥ क्लेशोस्माकंमलयपवनैर्भू
 च्छयाचोपकार । स्तस्मात्सर्वंकिलविधिकृतंकारणंकारणा
 नां ॥ अंभोजानाममृतकिरणज्योतिषाम्लानरुच्चैरुग्रज्योतिः
 किरणमिलनाज्जायतेचप्रकाशः ॥ ३३ ॥ स्त्रीभिःप्रेमप्रियतम
 कृतंनैवशक्यंविहातुं । यातेऽतस्त्वांकिलमधुपुरींचक्रमायक्र
 मांक ॥ दग्धेनापिव्यथितहृदयापंचबाणेनबाणैः । क्रूरैरुच्चै

मदनरमणीतत्कृतेरोदितिस्म ॥ ३४ ॥ आस्तेचित्तेकिलकल
 यितुंवासनासंबरारे । ऐकैकेनब्रजकुलवधूभाणमेकैकमंक ॥
 बाणेनातःसततमतनुर्जातकोपाहितुल्यैः । क्रूरैरस्मान्दहतिकु
 सुमैःशायकैःपंचसंख्यैः ॥ ३५ ॥ यल्लोकानामपकृतिभया
 त्कालकूटोपिपीत । स्तानेवायंदहतिगरलैस्तादृशैरचितेन ॥
 बाणेनेतित्रिपुररिपुणाजातकोपेनदग्धो । नेत्रोत्थेनप्रबलशि
 खिनानिर्दयंसंबरारिः ॥ ३६ ॥ नैवन्यूनःसगरजगरःशम्बरा
 रेःशरस्य । ब्रह्मादीनामयमपियतोधैर्यविध्वंसहेतुः ॥ एतद्वा
 क्यंगिरिशचरणैःखंडितमंडिताक्षै । रन्यासंगाव्यथितदृदयै
 निर्दयंदग्धुकामैः ॥ ३७ ॥ उत्तापोयंमदनजनितोवर्द्धतेनित्य
 मुच्चै । वृंदारण्येवसतिरधुनाकेवलंदुःखहेतुः ॥ किंचास्माकंन
 यनसलिलैर्वर्द्धतेचेन्नदीयं । केनस्थेयंद्रुतगतिजलैराचितेकुंज
 मध्ये ॥ ३८ ॥ यस्यध्यानंजनयतिसुखंयादृशंतादृशानां ।
 स्वर्लोकादावपिकिमपरंब्रह्मसाक्षात्कृतौच ॥ ज्ञेयंचैतन्मुनि
 वरमुखांभोजतःक्रीदशीति ॥ बुद्धिस्तादृग्जनकविधयेदर्शनेना
 स्तियत्नः ॥ ३९ ॥ वक्तव्यंयन्मदनजनितंदुःखमस्माकमेत ।
 द्रयोभूयःप्रियतमपदेगोपयित्वास्वदेहं ॥ दृष्टेतेनत्वयिनयन
 योर्निस्तुलप्रीतिहेतौ । यास्यत्येवक्षणमपिमनस्तत्कथायांन
 तस्य ॥ ४० ॥ वक्तव्यंचस्फुटमितियदानिर्जनस्थोमुकुंदः ।
 पद्माद्यंक्रैरतिसुललितैरंकितंतत्पदाब्जैः ॥ वृंदारण्यंस्मरसिन
 कथंश्रीपतेमंजुकुंजं । ज्ञातंज्ञातंयदिहनपरीरंभणंकुब्जिकायाः
 ॥ ४१ ॥ आकांक्षायाग्लपयतिमनोमादृशांवासनासा । शा
 ब्देधर्मेसतिनभविताहानिरेवक्रमांक ॥ साकांक्षोक्तयामुरहर

पदेसर्वमेतन्निवेद्यं । नोचेत्तस्यप्रमितिजननेकेनहेतुस्तवोक्तिः
 ॥ ४२ ॥ आगंतव्यंसरसिजदृशाबोधितेनत्वदुक्तया । नाप्रत्य
 क्षंप्रमितिकरणंवाक्यमेतन्नयुक्तं ॥ स्वीकर्त्तव्यंनयनविरहाप
 त्तिभीत्येतिसर्वै । र्मानाभावादृशिनहिभवेन्मानमन्यद्वितीया
 त् ॥ ४३ ॥ बौद्धस्यैतन्मतविटपिनोमूलमाच्छादितंस्यात् ।
 मृद्भिस्तस्यानृतवचनतोयन्मयापूर्वमुक्तं ॥ यद्यस्माकंसततम
 तनोःशायकक्षुण्णदेहः । प्रामाण्येस्यात्कुसुमविशिखोस्ती
 तिवाक्येनसाक्षी ॥ ४४ ॥ मूर्खाएवक्षणिकमनिशंविश्वमा
 हुर्नधीराः । खेदोऽस्माकंहरिविरहजःसर्वदैवास्तिचित्ते ॥ नां
 त्यःशब्दोवचनमपियत्तादृशंतस्यकिंतु । प्रेमैवास्मत्प्रियतमकृ
 तंतच्चगोपांगनासु ॥ ४५ ॥ शाकेसायकवेदषोडशमितेश्रीकृष्णश
 र्मापय । न्नानंदप्रदनंदनंदनपदद्वंद्वाराविंदंदि ॥ चक्रेकृष्णपदां
 कदूतरचनंविद्वन्मनोरंजनं । श्रीलश्रीयुतरामजीवनमहाराजा
 धिराजादृत. ॥ ४६ ॥ इतिमहामहोपाध्यायश्रीकृष्णसार्व
 भौमविरचितंपदांकदूतकाव्यंसमाप्तं ॥ १३ ॥

उद्धवदूतः

गोपीबंधोरनवधिरुपादाक्ष्यदाक्षिण्यासिधो । रादेशेनप्र
 णयपटुनाप्रापितंगोकुलाय ॥ गोधुग्वृंदव्यसनविसरालोकदुः
 स्थंरहस्थं । मध्येकृत्यंप्रियसहचरीमुद्धवंकाचिदूचे ॥ १ ॥
 कस्त्वंसाधोकुवलयदलस्यामविस्तीर्णदृष्टे । दृष्टेसद्योभवतिभव
 तिस्निग्धमत्यंतमंतः ॥ किंवाप्रश्नैरहहमथुरानाथमुक्तंतदेत ।

द्यत्तेमौलौकनककपिशंसौरभोद्गारिवासः ॥२॥ तत्त्वंतत्त्वंमधु
 पुरपतेर्लब्धलोभ्यप्रसाद । स्तद्विश्रंभस्थलमतिमहन्नेहसंदेह
 लेशः ॥ वक्षस्येतन्ममचकिमिदंकथ्यतेदर्श्यतेवा । जातंय
 स्मादखिलमधुनाहंतहास्यास्पदंनः ॥ ३ ॥ प्रस्थानंतेभवतु
 भगवन्नत्रवाप्यान्यतोवा । गंभीरत्वंभजतुसभवानित्थमुत्ता
 नतांवा ॥ यद्वातद्वाभवतुविधिनावंचितेयंवराकी । यत्तेवि
 ज्ञापयतिनिमिषंपातनीयोत्रकर्णः ॥ ४ ॥ कैषायोषित्प्रकृतिच
 पलापामरीकातराच । ज्यायान्यातोयदुकुलपतिर्वल्लभत्वंक
 चत्वं ॥ विज्ञप्तौमेतदपिभवताभव्यनोदासितव्यं । सानुक्रो
 शंवहतिहिमनोदुर्गतेदुर्जनोपि ॥ ५ ॥ त्वंकल्याणीननुकुल
 वधूःसार्द्धमन्येनपुंसा । संलापस्तेसपदिसमुदाचारसेतुंभिन
 त्ति ॥ जल्पन्नेवंनहिजहिघनश्यामदास्योन्मदानां । लोका
 तीतंकिमपिचरितंकेननालोकितंनः ॥ ६ ॥ अश्रश्यामंस्मर
 सिनमनागित्थमुद्गाषिणीनां । प्राणत्राणप्रवणमनसोगोदुहो
 गेहिनीनां ॥ एताःशश्वत्कुसुमशयनेशाययित्वासखीव ।
 मंदंमंदंसरसबिसिनीपल्लवैर्वीजयंति ॥ ७ ॥ सिंहव्याघ्रप्रभृ
 तिभिरपिप्रेक्ष्यमाणाःप्रबाष्पै । राक्रंदेषुप्रखरकुररीसंसदं
 शिक्षयंत्यः ॥ एकाकिन्यस्तरुणतिमिरास्तत्पदस्पर्शपुण्ये ।
 वृंदारण्येकतियुवतयोयामिनीर्यापयंति ॥ ८ ॥ पश्यन्नक्षिद्व
 यमविरलस्यंदमानाश्रुधारा । क्लिन्नाभोगंममचकिमभूर्लघि
 तोविस्मयेन ॥ गोगोपानांविरमतुकथानेहभीरस्तिगत्वा ।
 सारंगाणामपिवनजुषांपश्यकीदृक्षमक्षि ॥ ९ ॥ राधेमन्युंप
 रिहरहरिःपादमूलेतवायं । जातंदैवादसदृशमिदंवारमेकंक्षम

स्व ॥ एतानाकर्णयसिनयवन्कुंजकीरानुवादा । नेभिःकू
 रैर्वयमविरतंवंचितावंचिताःस्म ॥ १० ॥ त्वंचेदंचेदिहविमुख
 तामन्नबालेतमाले । प्राणान्मोक्षयेवनलतिकयाकंठमुद्ध्वस
 द्यः ॥ आतंकोवाकइहभवतांसेवकास्तस्ययूयं । यस्योद्दे
 श्यंनखलुकिमपिसूत्रीवधादन्यदस्ति ॥ ११ ॥ पीतप्राणाप्रथम
 ममुनापूतनास्तन्यदात्री । दिष्टस्यातंकतिनगमितावेणुगीतेन
 गोप्यः ॥ तस्यप्रीत्याजगतिविदितंयत्कृतंयज्ञपत्न्या । स्वातं
 ज्येणप्रविशतिमनस्तत्रतत्किंकरोमि ॥ १२ ॥ अश्रुस्निग्धं
 नयनयुगलंरूढरोमांचराजि ॥ प्रत्यंगंतेतदलमनयादेवदुःशंक
 यानः ॥ एतद्दीनोद्धरणपटवेतुभ्यमभ्यर्थनीयं । मत्संदिष्टंमु
 दिरमहसिप्रेयसिप्रापयेति ॥ १३ ॥ नंदोनत्वांत्यजतिनिमिषं
 नापिदेवीयशोदा । श्रीदामाद्याअपिनशिशवोनापिपौराःस
 दाराः ॥ सत्वंलब्धोरहसिचमयाकेनचिन्नापिदृष्ट । स्तन्नि
 र्णीतंकिमपिसुकृतंशिष्टमस्माकमस्ति ॥ १४ ॥ द्वित्रानत्राव
 ससिदिवसानारूपदंघोषभर्तु । स्तेनाशंकेपुरमिदमसिप्रेषितोमा
 धवेन ॥ एतद्दीजंकिमपिबहुधामद्विधाभावयंत्य । स्तस्यात्र
 त्यंकिमपिनपुनःकृत्यमालोकयंति ॥ १५ ॥ तेनप्राप्तौसपदि
 जनकौपोषकाभ्यांकिमाभ्यां । किंगोरक्षैःसखिभिरधुनाराज
 पुत्राःसखायः ॥ तस्यद्वारेकतिकरटिनस्तर्णकादेःक्वंचिता ।
 हंताभीरीस्मरतुसकथंसंवृतोनागरीभिः ॥ १६ ॥ आस्तामे
 तन्ममकिमनयाकूटकृत्यानुवृत्त्या । सारंफल्गुप्रियमथपरंप
 थ्यमन्यादृशंवा ॥ धर्माधीनैरितिममवचःपुंडरीकाक्षसाक्षा ।
 दाख्यातव्यंयदनुकरणेकुत्रचिन्नैवदोषः ॥ १७ ॥ विख्यातो

भूर्दिनकतिपयं नंदसूनुर्यशोदा । नेत्रानंदीव्रजजनपतिर्वल्लभो
 वल्लुवीनां ॥ अद्यख्यातो मधुपुरपतिर्माधवीप्राणनाथः । सूनुः
 शौरेरगणितगुणो देवकीनंदनोसि ॥ १८ ॥ गोपीषूडुष्विव तव
 समो भोगकालः कलानां । भर्तुः कर्तुर्निखिलनयनानंदमिदो
 रिवासीत् ॥ तासां मध्ये तदपिरमणीरोहिणीवप्रसिद्धा । सा
 त्वां न त्वारहसि परमा किंच ना किंचिदाह ॥ १९ ॥ इत्यत्रत्यै
 रूपधिभिरपि स्निग्धसंबोधनंते । जायेतारुंतुदमुदयिनीरीतिर
 न्याद्ययद्वः ॥ प्राक्संस्कारास्तदपि यदि मांतेनुबध्नंति दोषः ।
 क्षंतव्योऽयं भवतु भवतावाचिकप्रक्रियासु ॥ २० ॥ वाक्चा
 तुर्यै त्वयि बत वृथा संततां तश्चरेण । ज्ञातं चेत्तश्चरितमखिलं मन्मथे
 न त्वया च ॥ विज्ञमिर्मैतदपि मथुरानाथनेयं विरुद्धा । संतमादे
 र्वचसि विदितं पौनरुक्तं न दोषः ॥ २१ ॥ गोरक्षत्वं समजनिय
 दाता वकीनंतदैव । स्वच्छंदत्वं तवतिरयितुं नाथमाभूदशक्ताः ॥
 वश्यः कस्य त्वमथ जगतामीशिता किंतुवाचा । माविष्कारैर
 दयत्तदयग्रंथिमुद्घाटयामि ॥ २२ ॥ किं ते जन्मांतरमुपगतं
 पारसंचारकाले । धौतं न द्याः किमिदमथ वाकर्मणीमाथुरी
 णां ॥ विस्मर्त्तव्यं यदि ह न तनौ यत्र बद्धः पशोर । प्यत्र प्रेम्णि क्षण
 कतिपयैर्नाथ निर्लेपकोऽसि ॥ २३ ॥ कर्तारुणो नियतमधु
 नागो कुलं राजधानी । बंधुभ्योऽपि प्रगुणममुनागो दुहोमाननी
 याः ॥ काचिद्गोपी भवति महिषीत्युक्तमग्रे न वाकैः । तद्वैदग्ध्ये
 न तु पितृवनप्रेतवत्कारिताः स्मः ॥ २४ ॥ नीतेनामन्यपि च भ
 वतः प्रस्रवानां स्तनाभ्यां । बिभ्रत्यंके पुलकिनि भवेद्वेणुवेत्रप्र
 तोदान् ॥ सोरस्ताडनवहतुतवाक्रंदमंबाकथंवा । यस्मादद्य

प्रशमितपरोराजराजेश्वरोसि ॥ २५ ॥ तैरुत्साहैःक्खलुच
 लितंकुत्रतेनर्मवादाः । कंठीमग्नःकरुणकरुणैस्तातकृष्णेतिश
 ब्दैः ॥ पर्वस्वंतःकिमपिविरुजन्नाममात्रानुकारी । विच्छेद
 स्तेतमपिकृतवान्दमस्पंदमेव ॥ २६ ॥ दोहःप्रायोनभवतिग
 वांदोहनंचेन्नपाकः । क्षीराणांस्यात्सभवतियदादुर्लभंतद्दधि
 त्वं ॥ दध्नःसिद्धौक्खलुमथनंमंथनेकोपयोग । स्तक्रादीना
 मितिगतिरभूदद्यगोधुग्गृहेषु ॥ २७ ॥ तन्नक्षोणीखुरविलिख
 नंवप्रभंगोनशृंगै । नैवास्पर्द्धीवनजलमुचांधोरहंबानिनाद॥
 कामोन्मादैरुदयतिनवासोपसर्यासपर्या । नामावाहामधुपु
 रपथादन्यदालोकयंति ॥ २८ ॥ वत्सालोकस्मरणसुलभप्र
 स्रवप्लावनीयं । धूलीजालंनयनसलिलैरध्वसुप्लावयंत्यः ॥
 त्वामन्विष्यब्रजपुरसरित्तीरभूषुभ्रमंत्यः । सद्योजातानपिसु
 रभयोनाभकान्पाययंति ॥ २९ ॥ निःप्रेमाणोललितयवस
 श्यामश्रीमन्नरण्ये । न्यस्यन्यस्यत्वदनुसृतयेचक्षुषीदिक्षुदि
 क्षु ॥ आजिघ्रंतिव्यथितमनसःकिंचासिचंतिबाष्पैः । क्रीडा
 नीपंतवयदुपतेवत्सलावत्सतर्यः ॥ ३० ॥ भास्मत्कन्याकमल
 विपिनंकर्णिकाशेषमेत । हृंदारण्यद्रुनकिसलयाःपांडुपत्रीभवं
 ति ॥ शस्यैःपंकैःपिहितमभितस्त्वद्विलासानुकूलं । मूलंध
 तेसतवकमलाकांतकेलीकदंबः ॥ ३१ ॥ येवैगोवर्द्धनधरतव
 स्निग्धगंभीरघोषैः ॥ केकावाचस्तिमितनयनास्तेनिरेतांडवा
 नि ॥ अद्यप्रावृद्धघनघनघटागर्जितेपिप्रवृत्ते । भुग्नग्रीवाःकिम
 पिनहितेषुच्छमुल्लासयंति ॥ ३२ ॥ यस्यस्कंधोमसृणसुरभि
 स्तारकैरंगसंगै । र्यत्रास्माकंसिचयनिचयंचोरयन्नुत्थितो

सि॥यस्याधस्तात्तवचरणयोश्चक्रचिन्हाधरित्री । धन्योनीपः
 समभवदसौदेवदुग्धदशौनः ॥ ३३ ॥ पांडुच्छायाःकुसुमरज
 साभृंगमालाजटालाः । संवीतांगाःकिसलयरुचापाटलेनांब
 रेण ॥ भोगाभावादपगतरुजःपावनाभ्यासभाजः । सर्वैर्वृंदा
 वनविटपिनोयोगिचर्याचरंति ॥ ३४ ॥ शृंगस्वानप्रियसखस
 माहूतिगोरक्षहिक्काः । प्रत्याख्यायव्रजपुरपथस्योपकंठेविशि
 ष्य ॥ श्रयोतद्वाष्पाःसहसुरभयस्तोककृष्णादयस्ते । सायंप्रात
 र्नगरसरणौचौरवत्संचरंति ॥ ३५ ॥ विस्मृत्यत्वन्मधुपुरगतिं
 वासरांतेपुरांतः । श्रीदामादौविशतिविशतीहस्तहैयंगवीना ॥
 वत्सक्कासिक्कचममसुतेत्युन्मदेवभ्रमंती । त्वामप्राप्यव्रजपति
 वधूःक्रंदयत्यश्यनोपि ॥ ३६ ॥ वीतासंगाःशयनवसनस्नान
 पानाशनादौ । गायंत्यस्त्वच्चरितगुणिताःसंततंगीतगाथाः ॥
 औदासीन्यंकिमपिसकलाबंधुवृंदेवहंत्यो । गोप्योलीलाक्षि
 तिषुभवतोयोगिनीवद्भूमंति ॥ ३७ ॥ स्वार्थेनैतत्समुचितत
 यावच्चिमकर्मातितीव्रं । सद्यंस्मिन्नजनिसमयेनाथयातःस
 कालः ॥ अद्यत्रस्यन्त्रिभुवनवशीकारमाधुर्यधूर्ये । त्वच्चातुर्ये
 नभवतियथालांछनंतद्विदध्याः ॥ ३८ ॥ एकैकाभिर्विहितम
 सकृत्तत्तवेहानुगत्यं । यस्मैकस्मिन्नपिगणयतिक्रीतमात्मान
 मन्यः ॥ धिग्वैदग्ध्यंतवतदिहताःसिंधुपारेविहाय । स्मैरीवै
 रीपरमइवयन्निर्भरंनिर्वृतोसि ॥ ३९ ॥ कूलक्रोडेतपनदुहितु
 श्रयालंपेकेनिमग्नं । यन्नादुत्थापितमथकृतोपस्क्रियंकौशले
 न ॥ न्यस्तंपीठेतवचरणयोश्चक्रचिन्हंपदंतत् ॥ शालिग्रामोप
 लमिवसदामद्विधाःपूजयंति ॥ ४० ॥ युत्कासर्वात्मनिमयिम

नःसन्धिदानंदरूपे । चेतस्तापंजहितनुहितःकश्चिदेवांगसंगः ॥
 इत्युद्देशान्कथयसिवृथामादृशांबालिशानां । एतेहित्वद्विरह
 शिखिनःसामिधेनींभजन्ति ॥ ४१ ॥ वेशेवाम्यंतदपिमुदिर-
 श्यामसावर्ण्यतस्ते । मुग्धाहस्तेमरकतमयीकंकणश्रेणिरिद-
 क् ॥ अंगालेपोमृगमदस्सैःस्निग्धनीलंदुकूलं । सर्वांगी
 नंब्रजपुरजुषामंगनानामिदानीं ॥ ४२ ॥ साक्षादीक्षाघट्य
 तिघनश्यामयत्तेकुतस्तत् । तल्लावण्यंकथयकृतिनाकेनचि
 त्रेणलेख्यं ॥ अक्रूरस्यागमनदिवसान्निद्रयानाथनष्टं । कुत्र
 स्वमःशिवशिवदृशौबाष्पदृष्ट्यैपरंनः ॥ ४३ ॥ दत्तस्वमोभव
 सियदिमेदर्शनीयःकदाचि । दूर्हापीडंमधुरमुरलीधामतद्धाम
 दध्याः ॥ अस्मादन्यद्यदिवितनुषेदीयतेदिव्यमुग्रं । पादस्पर्शः
 पुरमृगदृशांदुर्लभस्तत्तवस्यात् ॥ ४४ ॥ मद्भावेनस्थिरमथ
 चरंभावयंत्योभवत्यः । संतुष्यंतुत्वमितिबहुधासत्वमस्मानवा
 दीः ॥ आख्यातव्यंकिमिहभवतःकिंचिदूनोनवासौ । नैवा
 स्माकंमदयतिमनोनामनीलांबरोपि ॥ ४५ ॥ व्यक्तीभूतः
 स्वयमयमसिश्लाघनीयःसमृद्ध्या । ऋज्वीषुत्वंकथमिहपरी
 तोषमस्मासुयायाः ॥ तत्तद्वंधुप्रकरपुरतस्तत्रकापित्रिवक्त्रा । धृ
 त्वायत्त्वामधिनिवसनंनाथनिघ्नीचकार ॥ ४६ ॥ गव्यस्तेन
 प्रथममुदभूर्वत्सपालश्चपश्चा ॥ तत्रेदानींतदनुतदनुच्छिद्रनौक
 र्णधारः ॥ लुंठाकोभूदथकुलवधूजातिजीवार्थसार्थ । धिग्धाता
 रंभवतिनिहितोयेनभूचक्रभारः ॥ ४७ ॥ भक्तिप्रीतिप्रणयस
 हितंमानदंभाद्यपेतं । चेतोस्माकंगुणवदगुणंगोदुहांदेहमेतत् ॥
 विक्रीतंतेयुगपदुभयंस्वीकृतंचत्वयाथो । तद्गृह्णहासित्यज

सिचवपुर्नाथकोयंविचारः ॥ ४८ ॥ यत्राधर्मःप्रसवतितरांय
 त्रभूयाननर्थो । यत्राकामःसपरमुदयीयत्रतेनास्तिमोक्षः ॥
 त्यागेतस्मिन्नपिपरिजनेगोचरेयत्वनर्थी । तस्मादर्थीभवति
 विदुषांपौरुषव्यत्ययोपि ॥ ४९ ॥ शैलोद्धर्तादमितभुजगःपी
 तदावाग्निचक्रो । माद्यन्नागायुतबलगजाधीशभोजेद्रहंता ॥
 सत्वंदोषेप्यसतिकुरुषेकिंकरीणामभद्रं । वक्तुंनास्तेजनइति
 नभोःकर्तुमेवंयुनक्ति ॥ ५० ॥ लोकातीतंयद्दहकुरुतेकर्मकिं
 धर्मधारा । तेनत्याज्याकिमिहविहितंश्रीमताराधवेण ॥ त्य
 क्तासीतातदपिसुचिरंसैवहैमीप्रियाभूत् । त्यक्त्वायस्मिन्नहनितु
 वयंतत्रकुब्जारतोसि ॥ ५१ ॥ व्यावर्तध्वंस्वभवनमितःकुत्ररेयात
 मुग्धा । ऋज्वीरद्यस्पृशतुसकथंवल्लभःकुब्जिकायाः ॥ संभू
 यत्वच्चरणकमलस्पर्शलोभेनयांती ॥ रित्थंगोपीपथिपथि
 बलादध्वगाअप्यरुंधन् ॥ ५२ ॥ पीयूषात्मातवकुलगुरुर्ज
 न्मदातावदातो । मातायाभूदियमपिजगत्पावनीतिप्रसिद्धं ॥
 एकैकंतेजयतिजगदानंदिचित्रंचरित्रं । कस्मादेवंविरहदहने
 देवदासीर्जुहोषी ॥ ५३ ॥ स्वामीवामीभवतियदितत्सन्निधौ
 संचरिष्णुः । पथ्यंप्रत्यापयतिसमयःसोयमीशानयानां ॥
 लोकद्विष्टंकिमपिभवतेकुर्वतेयुक्तवादी । साधुस्तस्मिन्नकिमुम
 थुरामंडलेकश्चिदस्ति ॥ ५४ ॥ येनागत्यत्वमपिमथुरांयानमा
 रोप्यनीतो । यश्चाविष्टस्तवचरणयोश्चक्रचिन्हेलुलोठ ॥ अ
 स्माकंत्वद्गमनसमयेसादृशयेनदृष्टा । सोपिस्वामिन्किमपि
 करुणाकातरोनब्रवीति ॥ ५५ ॥ अस्मन्मर्मच्छिदुरमकरो
 त्कृत्यमत्युत्कटंयत् । कंसस्तेनत्रिभिरपिदिनैस्तत्फलंसाधुले

भे ॥ त्वामुत्थाप्यत्वरिततुरगं येन यानं वितेने ॥ किञ्चित्तस्य प्र
 भुवरकुतः श्रूयते नाधुनापि ॥ ५६ ॥ श्यामं तेजः प्रकृतिविमलत्वे
 न संक्रांत सर्वं । प्रत्यक्षं च व्यवधि बहुलं विश्वरूपप्रकाशि ॥ आं
 ध्यं जन्मावधि जनयता शेषलोकैकरत्नं । हाहा तेन त्वमपि मुषि
 तं तारकं च क्षुषो नः ॥ ५७ ॥ सूक्ष्मं सूक्ष्मादपि च कलयन् न धवञ्चे
 ष्टेते यो । नां ध्यं तस्मात्तिरयतिरसैरश्विनीनन्दनोपि ॥ विज्ञातुं
 सत्त्वमपि रचयन्नेव मंगव्यवस्थां । वंकीकार्यः कथमिव ब्रूथा
 किं परं दूषयामि ॥ ५८ ॥ तत्ते चित्तं शरणमपि नः सर्वतो भद्ररूपं ।
 व्यावृत्तास्मान्वसति बलवन्नागरी वृन्दमत्र ॥ वैदग्ध्यं ते किमिदम
 धुना तद्दहिर्वीथिकांते । वासो रासोत्सवनटविभो दुर्लभो यन्म
 मापि ॥ ५९ ॥ किं नो वृष्ट्यान किमशनिभिर्भूभृतावाहताः स्म ।
 किं न पुष्टादवहुतवहैर्दशिताः किं न सर्पैः ॥ प्रेमप्रौढं किमपि जन
 यन् न व्यलीकाश्च मुचं । न च न्नेवं कथमप्यशोघोरमंगीकरो
 ति ॥ ६० ॥ अस्मत्प्राणास्तव पदनखच्छायनी राजनाय । तं या
 तो भूः सपदियदितेयांति कोवाविषादः ॥ एकं किंतु व्यथयति मन
 श्छद्मना किं करीणां । प्राणान्निन्येयदुपतिरितित्वद्गता किं वदं
 ति ॥ ६१ ॥ संकोचो यस्तव गुरुजनेयश्च पौरांगनास । व्यक्ती
 भूतं तदुभयमभूत्कुब्जकोपग्रहेण ॥ अस्मानेव क्षिपसि सह
 सा देवदूराद्वीयः । कर्तुं यः पारयति सकृती किं करोत्येवमेव
 ॥ ६२ ॥ एतस्मादप्यधिकमधिकं यत्तदस्मात्सुकुर्या । न स्वमे
 पित्वयि विसदृशं चितयत्येतदंतः ॥ दंते कृत्वा तृणमिति महास
 भ्यमभ्यर्थयामि । स्वामिन्नेवं न हि मधुपुरीं क्षीणमध्यां विद
 ध्याः ॥ ६३ ॥ द्रोणीरादौ मलयजयुता शोचिताः संचिनुध्वं ।

वापीर्निघ्नीकुरुतशतशोलालशैवालपूर्णा ॥ सख्यंसख्यो यदि
 यदुपतौपातनीयंतदेति । प्रेक्ष्योवश्योमिलतियदितन्माथुरीर्वेद
 यिष्ये ॥ ६४ ॥ सौभाग्येनव्रजकुलवधूसार्थसीमंतरत्नं । या
 कंसारेरतिगुणवतीस्कंधमप्यारुरोहे ॥ सेयंराधाकिमिदमिति
 मामुद्दिशंत्यंगुलीभिः । लोकानोत्रस्वतितनयनाःशाखिनोरो
 दयन्ति ॥ ६५ ॥ योविद्यायांतपसिभवतो ज्येष्ठएवादिदेवो ।
 माद्यन्मायाविभवभवतावंचितःसोपिदृष्टः ॥ यात्वामंबाशरण
 मविशद्वंचकश्चापितस्या । स्त्वामुद्दामाकथयनकथंलोकलज्जा
 रुणद्धि ॥ ६६ ॥ आदावेवक्षणसुखकरंरुष्णकल्पांतभोग्य ।
 केशारंभित्वयिमममहत्पातकंप्रेममन्ये ॥ प्रायश्चित्तंभवतिनच
 मेदुर्गतायाविधेयं । तेनैवत्वामहमविरतंसानुतापास्मरामि
 ॥ ६७ ॥ मातुर्नापिस्मरणमियतालक्षितंलौकिकंते । धर्माधी
 नोयदसितदपिव्यक्तमेतावतैव ॥ किंचब्रूतेतवरसिकतांनिग्रहः
 कामिनीनां । कोजानीतेकितवभवतःकुत्रतात्पर्यमस्ति ॥ ६८ ॥
 तत्त्वज्ञानंकथयशतधाप्रेषयप्रेषलक्षं । चितारत्नंवितरकुरुवा
 सानुतापप्रसंगान् ॥ यावद्दोभ्यांतवनवधनश्यामलंधामगाढं ।
 नाश्लिष्यामित्रुटतिनहिमेतावदेवैषतापः ॥ ६९ ॥ लक्ष्मीकां
 तंकतिचनचिदानंदमन्येविदुस्त्वां । मायाकारंकतिचिदपरे
 साधकाःसिद्धिमाहुः ॥ योवान्योवाभवनवधनश्यामतस्यैव
 धाम्नो । दासीभूतावयमितिपरेवंध्यकल्पाविकल्पाः ॥ ७० ॥
 नायासित्वंनचनयसिमामात्मनःपादमूलं । नोवादूतंविसृज
 सिनवालेखलेशंददासि ॥ निश्वासाग्निर्निपततिनतेकाचिदा
 श्वासवार्त्ता । कस्मिन्नास्थामुपहितवतीजीवितंधारयामि

॥ ७१ ॥ यत्पूर्वेद्युर्गमनदिवसान्मानभंगाभिलाषी । लक्ष्मी
 कांतत्वमपिपतितःपादमूलेममासीः ॥ स्पृष्टौगुल्यातदपिनमया
 नापिनेत्रांतपीतं । चित्तेशैल्यंसमिषमिवतन्मामकेमग्रमस्ति
 ॥ ७२ ॥ कोजानातिवदपहरणक्रूरमक्रूरमासं । कःप्रत्येति
 त्वमपिसहसागोकुलंत्यक्ष्यसीति ॥ त्यक्तानायास्यसिपुनरिदं
 नाथकेनाशुमेयं । मदुर्देवान्यहहसुमहादुर्घटंसाधयंति ॥ ७३ ॥
 भूयस्त्वंचेन्मिलसिमहिलासंप्रदायंविहाय । द्वाभ्यांदृग्भ्यांयु
 गपदपितद्रूपमादौग्रहीष्ये ॥ आश्लिष्यत्वामहहतदनुस्पंदसं
 बंधहीना । कल्पक्रूरामपिनिमिषतांयामिनीयापयिष्ये ॥ ७४ ॥
 यात्राकालेकथमपिचलनंदपत्नीकराज । व्यस्तन्यस्तेनचसु
 रुचिरंरोचनाचित्रकेन ॥ आशीर्दूर्वाक्षतचितमनुस्मर्यमाणं
 सुखंते । सर्वक्लेशापहमपिजगन्नाथमर्मच्छिनत्ति ॥ ७५ ॥
 नस्मर्त्तव्यस्तदयमदयःकर्हिचिद्धर्हचूडो । निश्चित्येतिस्पृहय
 तिमनोयावदर्थोतराय ॥ किंतेवैरंविहितमवरेकृष्णकृष्यन्नि
 वांत । धारावाहिस्मरणपदवींगाहसेतावदेव ॥ ७६ ॥ गुंजा
 हारंकतिचनतदापत्रशृंगाणिकेचि । त्केचिद्धर्हस्तबकमपेरेवत्र
 मन्येप्रतोदं ॥ वंशीकाचित्त्वदधरसुधासारसौरभ्यलभ्यां ।
 निन्युर्धन्यानिजमविदुषीदीर्घमायुर्मृतास्मि ॥ ७७ ॥ आया
 स्यामिस्वयमितिपुरःप्रस्थितौयत्त्वयोक्तं । मय्येवाश्रुप्लुतमिव
 तदानाथनिःक्षिप्तमक्षि ॥ आस्थामत्रप्रणिहितवतीप्राणिनी
 प्राणबंधो । चिताबंधोभवदथभवेःसत्यसंधोनवेति ॥ ७८ ॥
 सेयंसीर्धुवकचकमलाकाननंफुल्लमेत । नीपश्चायंकुसुमन
 मितःश्रूयतेभृंगगीतं ॥ सत्त्वंसाहंसचरतिपतिःकिंवदामःपरंते ।

भावाभिन्नः सपदिविदधे सर्वमन्यादृगेव ॥७९॥ योषिल्लक्षं रमय
 दमय द्वेषिणा दुर्विनीता । न स भ्राडेधि प्रणयसुमुखो बंधुवृंदं पुराणं ॥
 क्लेशानेषावहतु बहुशः कांतं किं तेन वार्त्ता । कल्याणीं ते भवतु
 मम तु श्रोतु मे वेदमायुः ॥ ८० ॥ यत्तन्मे स्तुत्वयितु चरितं युक्ति
 वर्त्मन्यतीतं । संपश्यंती किमपि किमपि प्राणबंधो विभेमि ॥
 दीनाया चे विधि महमतस्त्वत्कृते मंत्रयंते । यद्गर्गाद्याः किमपि
 निपुणं तद्वचः सत्यमस्तु ॥ ८१ ॥ आगः कस्मिन्नहनिन कृतं ति
 ष्ठापित्व येह । प्रस्थानेन प्रकटितमथो वीरवैरं वरीयः ॥ रूक्ष
 त्वं नोन जयितु मियाने वयन्तस्तवाभू । देतच्चेतस्त्वयितु न गु
 णादन्यदंगीकरोति ॥ ८२ ॥ तुभ्यं दातुं विषमुपनता पूतनाघा
 नियुक्तं । विश्वोन्माथिष्वपि समुचितो निग्रहः पूरुषेषु ॥ अ
 ज्ञायोषिन्प्रकृतिरुपणानन्यवृत्तिश्च याते । तत्रोन्माथे किमप
 यशसः पातकाद्धान्यदस्ति ॥ ८३ ॥ संभोग्यो भूर्दिनकतिपयं
 मादृशीनामथत्वं । माथुर्यश्चेद्दिनकतिपयं भुंजते स ह्यमेतत् ॥
 अस्माभिर्यो भवदनुभवः सोपि सर्वात्मना यन् । निःसंस्कारः स
 मजनिमनोदग्धमेतावतैव ॥ ८४ ॥ तुल्याकारं समनुभवतोर
 त्रदुःखं सुखं च । क्रीडाकारीत्वमहमिति नो शब्दभेदोपि जातः ॥
 सत्त्वं योषिन्कुलरतिगुरुः साहमेवं वराकी । सार्किनाहं त्वम
 सिनसिर्किनाथ किं जातमेतत् ॥ ८५ ॥ धैर्यात्काचित्कतिचन
 सखी शिक्षया लज्जयान्ये । भीत्या काचित्कतिचनरुषाका
 चिदालस्यतोपि ॥ स्वाधीनेपित्वयिरतिगुरौ केलिकुंजावलं
 ब । न स्वाध्यायाः कतिकतिनिशामादृशमत्र नासन् ॥ ८७ ॥
 दूरंदूरादपि च विषमं कंचिदेत्यग्रहारं । कुर्वन्नेकं पशुमिव जग

नाथकिंनावधीर्मा ॥ वाटीसीमप्रसरणपटुःश्रूयमाणैरजस्रं ।
 किंदुःशीलप्रहरणशतैरंगमंगलुनासि ॥ ८७ ॥ सोढव्यस्तेस
 कलमधुनासंभृतब्रह्मचर्या । राजर्षित्वंकलयसियदिस्वीयवं
 शानुरूपं ॥ लक्ष्मःश्रोणिःपुरयुवतिषुश्रूयमाणानवीना । किं
 कुर्यामःस्पृशतित्ददयंशासितासर्वमेव ॥ ८८ ॥ यांतिप्राणा
 नहिबहिरमीनुद्यमानाश्चगाढं । सत्यंगत्यंतरमपिनमेकिंचिद
 स्तिश्वसंत्याः ॥ मग्नचेतःकुलिशकठिनेस्वय्यनुद्धार्यमेतत् ।
 तेनैवाहंभवदनुगतिसुस्थिताकिंकरोमि ॥ ८९ ॥ किंनोदंड
 प्रहररजनीपक्षिणीपक्षरीत्या । स्फीतस्फीतांविरहविपदंसाह
 यन्मामहासीः ॥ दत्तोयस्यैनखलुनिमिषोदृष्टिविघ्नोपितस्यै ।
 दूरस्थित्यैवितरसिविभोयौगपद्याद्युगानि ॥ ९० ॥ स्वामिन्ने
 कंवचसिभवतःस्वांतविश्रांतमन्यत् । कर्मण्यन्यन्मुहुरिदम
 भिव्यक्तमंधोपिवेद ॥ भूयोभूयस्तदतिमुषितानामगृण्हामि किं
 ते । तिष्ठत्यस्मिन्जगतियदिनोजीवनस्थानमन्यत् ॥ ९१ ॥
 त्वत्सेवासुखलनमभवन्मादृशःकस्यकिंवा । सेवाधर्मो गहन
 इतियन्नीतिनिष्ठाःपठन्ति ॥ तेनत्यागःकिमघमुचितोवच्मि सं
 कोचहीना । पांथोयत्रत्वमसिरसिकैरीक्षितोनैषपंथाः ॥ ९२ ॥
 पांडुक्षामंवपुरिदममीकुंतलाःक्लृप्तभासो । वासोप्येवंविधमि
 तिभिदाभिक्षुकीभिःकुतो नः ॥ एषाक्रोशाःकतिचमथुराया
 मिचेदद्यकिंत । नेत्रोद्धंधनभवतिकृतिःश्रीमुखालोकनाय
 ॥ ९२ ॥ कुंजद्वाराद्वहिरपियदिप्राणनाथप्रयासि । प्राणैः
 स्थेयंक्षणमपितदानैवमेसत्यमेतत् ॥ भूयोभूयोविलुभितवती
 त्वामितिध्वस्तलज्जा । दूरादूरंकथमतिचिरादाननंदर्शयिष्ये

॥ ९४ ॥ त्वंचेदानीं नगरतरुणी सार्थं सर्वस्वभूत । स्ता अप्ये
 वंतवकिमितरास्तुभ्यमद्यस्वदंते ॥ अन्यौत्सुक्यात्तदपि भव
 तः संमुखीवायदिस्यां । किं स्यादेतन्नखलु निपुणं भावयंत्यप्य
 वैमि ॥ ९५ ॥ न स्यादस्यायदि ममतनोः प्रत्यभिज्ञेयतावा ।
 स्यादेवाथ स्फुटमुभयथामामकीनो विडम्बः ॥ आद्ये मासि स्पृ
 शति भवतो दृष्टि रौदास्यमुद्रा । मन्यत्रापि प्रणयलघुतातादव
 स्थयं व्यनक्ति ॥ ९६ ॥ सांमुख्यं ते भवति यदि मे तद्गृहे वा बहिर्वा ।
 सौजन्येन स्मरसि यदितत्सा कथा दुर्लभैव ॥ पूर्वावस्था स्मर
 ण लघिमा दुर्निवारः सभायां ॥ शुद्धांते चेच्चतुरतरुणी सार्थं सौ
 हार्दभंगः ॥ ९७ ॥ दूरादेव स्मिततरसुधासिच्यमाना धरौष्ठ ।
 गंडोदंचत्पुलककमलाकारविस्फारदृष्टि ॥ एह्येहीति स्वयमश
 वतः प्रेसयः प्रार्थनया । लेभे तस्या मनति शयनीमाननैवापमृ
 त्युः ॥ ९८ ॥ रूक्षमालोकाः कटुकवचसः स्वालये सर्व एव ।
 क्षीणासि त्वंकथमिति बहिर्ग्राम्यवाचोदहंति ॥ ग्रामस्यांते तप
 नतनया कूलमुद्यानमूलं । शून्यं लीलाशरणमपि ते कुत्रतन्निर्वृ
 णोमि ॥ ९९ ॥ वैमुख्यं ते किमपि मदनोमाद्यति क्रूरकर्मा । न
 मालापेष्वपि कुवचनैर्बाधते बंधुवर्गः ॥ चेतोनाथत्वयि विनि
 हितं वाचमुल्लंघ्ययासा । मासामुक्तिः स्मितकलुषिता कल्पते
 किं करोमि ॥ १०० ॥ कुंजे कुंजे रतिरुपहिताधिकृतं धामधौ
 तं । मग्नं वेणोर्वचसि विहितो बंधुवाचां विसर्गः ॥ दृष्टः स्वामी
 कपिरिव कृतः प्राणसारोऽसिजारो । हीनो पाया कथमहममून
 द्यभूयो नियोक्ष्ये ॥ १०१ ॥ एते निन्यं न वपरिमलोद्धारिणः सं
 तुकुंजाः । संतुक्लेशानचममतनोरत्र बीभत्सभावः ॥ एतद्दृष्ट्वा

रमयतिहरिर्गूढमागत्यराधा । मित्यद्यापिब्रजयुवतयोमह्यमी
 र्वावहन्ति ॥ १०२ ॥ राधेराधेकथयकथयत्वय्यसौनन्दनोमे ।
 बाल्यादेवप्रभृतिकुरुतेवत्सलोत्प्लुतकाशं ॥ दृष्टव्योऽसौपुनरपि
 मयामन्यतेकीदृशंवा । मानिन्यंवातवचरुदतीपृच्छतीदंदही
 ति ॥ १०३ ॥ अत्रागच्छत्वरितमथवातिष्ठतात्राब्दलक्षं । शृण्वं
 त्वेतेजनपदजनामुक्तकंठाब्रवीमि ॥ यामिस्वर्गनिरयमथवा
 प्राणिमीहम्रियेवा । श्यामादन्योनहिनहिनहिप्राणनाथोम
 मास्ते ॥ १०४ ॥ राधाबंधुर्लिखितपठितोविश्वतोयत्त्वमासीः ।
 साहंसाहंकृतिरुदभवंयत्तवातिप्रियेति ॥ लक्ष्मीकांतप्रणयसु
 धयार्सिचवामानवात्वं । एतज्ज्ञातंननुममजनुर्धन्यमेतावतैव ॥
 १०५ ॥ यांतिप्राणाममयदिनतेपृच्छनीयःपुरोधः । देयाम
 हंकिसलयरुचापाणिनैवत्वयापः ॥ याचेतत्रव्यवधिकृतिनः
 क्षालनंक्षारनीरैः । कर्त्तव्यंतेमधुपुरवधूपादलाक्षारसस्य ॥ १०६ ॥
 सीदत्यंगंदलतिन्ददयंकिंनुकुर्वन्तिहंत । प्राणाश्यामाशयममव
 धाभद्रभागीत्वमेव ॥ हाधिक्रीद्वदसिरसनेतत्त्वतोयत्तदा
 स्तां । वंदीभूयस्वयमिहमयामोचितःप्राणनाथः ॥ १०७ ॥
 श्यामश्यामस्मरसहचरीमंदकारीकृतंमे । केनाकस्माद्भ्रमति
 भुवनंमज्जतिद्यौरवन्यां ॥ काहंकाहंकममदयितःकुत्रतस्यैष
 दासो । हाहाहाहाहरिहरिहरिक्षीणमध्यमसीद ॥ १०८ ॥
 इत्युद्धाहुर्विमलपुलकाकंपनासन्नकंठी । छिन्नामूलेपततिभु
 विसाहेमवल्लीवयावत् ॥ शृंगारैस्तैःशिशिरसलिलैस्तावदेवोद्ध
 वोऽस्याः । सिंचन्नास्यंतदुपरिविभोरुत्तरीयंदुधाव ॥ १०९ ॥
 चक्रेचैतन्मनसिचतुराश्रेटकाश्रक्रपाणे । लक्षयन्स्यात्तदपि

यदसौमामिहैकं प्रयुक्त ॥ एतत्संभावनसमुचितं साध्वभून्नैपुणं
 मे । यद्रक्षायामहमधिकृतो नाशितेयं मयैव ॥ ११० ॥ सम्य
 ग्जातं सुचिरविरहज्वाल्यादूयमाना । सेयं साध्वी विशतिपर
 मानंदधामन्यनंते ॥ मंत्रो वैज्ञानिक इति वृथामानमासाद्यमाद्य
 । नद्यस्वीयां मतिपरिणतिं बुद्धवानुद्धवोऽपि ॥ १११ ॥ शृण्व
 न्नेतन्मधुपुरपतिर्मस्यते कीदृशं मां । किं वा भावी कथमिव मया द
 र्श्यतामास्य मस्मै ॥ ध्यायन्नेतत्पुलकमुकुलारंभिसस्पंदतारं ।
 पश्यन् नस्यामुखमकथयन् प्राणिति प्राणितीति ॥ ११२ ॥ नष्टं प्रा
 मं निधिमिव मुखं वीक्षमाणोऽयमस्या । भूयः सिचन्मधुपुरपते
 रुत्तरीयानिलेन ॥ उच्चैराहश्रुतिपरिसरे किं करं कंसशत्रो । दू
 तं राधे त्वयि विनिहितं विद्धि मामुद्धवोऽस्मि ॥ ११३ ॥ साति
 स्वादुर्दवथुदमनी तुल्यपीयूषवाणी । वर्णश्रेणिः श्रवणपुटकेनां
 तरस्याविशंती ॥ को जानीते किमकृतपरं सत्त्वरं सापितन्वी ।
 किं किं किं किं कथय कथयेत्युत्थिता कौतुकेन ॥ ११४ ॥ आ
 दावस्यै मलयजजलैर्मर्मरीभूतमंत । म्लानाभोगं नयनपयसः
 प्रोचनात्सांजनस्य ॥ किंच प्रोतं बहुभिरभितः शुष्कशैवालखं
 डैः । सारं शौरेरखिलमपि तद्वर्णयामास भूयः ॥ ११५ ॥ पश्चा
 दूचे पुनरयमिदं चेलवल्लीधुनान । स्तस्मादस्याः शपथशतकैः
 सन्निवृत्तः कथं स्वित् ॥ लक्ष्मीर्यस्मान्निवसति बहिस्त्वं तदंत
 र्निमग्ना । मन्योरन्यो भवतु विषयः सा किमेवं विधासि ॥ ११६ ॥
 धारावाहिव्यसनकथनाहूतवत्याः प्रियायाः । सूक्तासत्तिव्य
 वधिभयतो यन्नमध्ये मयोक्तं ॥ मौढ्यादेवं मम किमु महानेव न
 स्यादनर्थ । स्तस्यायं चेद्वसनपवनः पावनो नाभविष्यत् ॥

॥ ११७ ॥ यस्तेमग्नोमनसिहृदयेयस्यचत्वंविलीना । मन्यं
 तेयच्चरणशरणाभूतिमैर्द्रीतृणाय ॥ यस्यालाभात्पुरयुवतयो
 नालशैवालशय्याः । सूर्यागर्गज्वलितवपुषोयामिनीर्यापयं
 ति ॥ ११८ ॥ यस्याद्यत्वंद्विरहदहनज्वालापांडुभासो ।
 वासोनीलंगमयतिभिदामंबनीलांबरेण ॥ दासोरासोत्सवनट
 गुरोरास्यसोहंसमोहं । सत्वामावेदयतियदिदंमन्मुखेनप्रती
 हि ॥ ११९ ॥ दैवादद्यप्रतिपदमितोविश्वतोबंधुपाशैः । देहेनै
 वद्विजपदमनुप्रापितःसंयतोस्मि ॥ यस्मिन्बालेतपनतनयाकू
 लकुंजांतराले । चित्तेनत्वंविरमतिनमेकिंतुकेलीविनोदः ॥
 ॥ १२० ॥ साक्षादीक्षानभवतुचिरंचितितातेनमाभू । दैवाधी
 नोगमयतिजनःकोपिकुत्रापिकालं ॥ बंधीभूतंमयितवमनस्त्व
 य्यपीदंममेति । द्वाभ्यामाभ्यामिलनमचिरादावयोःसाधनी
 यं ॥ १२१ ॥ राधेराधेकचलसिमनात्किष्टकल्याणिकुंजे ।
 प्रातर्जातंनहिनहिनिशासावशेषाधुनापि ॥ इत्यावेशप्रल
 पितशतंमद्भूतंदेविदिग्भ्यः । संप्राप्तास्तेकथयितुममीसाक्षिणः
 संतिसभ्याः ॥ १२२ ॥ रुद्धाबंधुप्रणयपदवीलंघितालो
 कलज्जा । मूर्ध्निनन्यस्तंपदमयशसःशंकितोनापमृत्युः ॥ मा
 माराद्धुकिमिवनक्तंदुष्करंत्वादृशीभिः । स्तयत्कायुष्मान्मम
 यदुपतेरद्यराज्यंधिगस्तु ॥ १२३ ॥ रम्याहर्म्यावलिरियममी
 बंधवःसानुबंधाः । निर्वैरंयजयतिनगरीगुंफितानागरीभिः ॥
 एषासंपत्किमिहनसुखंकिंतुकांतारकुक्षौ । युष्माभिर्यःसमज
 निसमेदुर्लभोत्तद्विनोदः ॥ १२४ ॥ नोपष्टंभोगुणवतितवस्या
 दयंचेत्तदानीं । नाहंनासावतिनवघनश्यामलोदेहबंधः ॥ दुः

खंकापिक्वचिदपिसुखंयच्छसिकापिमोहं । सर्वत्रैवंस्फुरतिम
 मतुत्वन्मयीसृष्टिरेव ॥ १२५ ॥ कुब्जामृज्वीमकरवमुरीकृत्य
 यन्निर्घृणत्वं । तत्तात्पर्यंविपुलमतयोनापयंतिक्षतिःका ॥ हि
 त्वावेशंकुवलयदृशांकेशमक्षिभ्रुवंवा । क्षंतव्यामेनहिकुटिल
 तेत्येतदुन्नायकंतत् ॥ १२६ ॥ विद्युल्लोलंवपुरिदमितोयौवना
 देःकथाका । दृश्यंमिथ्यासकलमितिमद्दासदासोपिवेद ॥ किं
 तेवक्ष्येस्वयममुमहंनैववक्तुंसमर्थो । यद्गोपीतत्प्रणयमदिराम
 त्तमात्मानमेव ॥ १२७ ॥ उद्यद्गोत्रस्खलनमनिशंगोपितेगोप
 यिष्य । न्राधानाम्नीमकरवमहंसारिकामंतिकस्थां ॥ नीता
 राधेमममुरलिकेत्येवमादीन्यकांडे । वक्तुंसभ्यस्मितजनयितुस्त
 न्मयासीद्वृथैव ॥ १२८ ॥ अस्त्रंस्वापनमपिमयालब्धमुन्नि
 द्रकेण । यस्मिन्नेतन्निहितमथतेस्वमसंदर्शनाय ॥ जाग्रद्भावेभव
 तिभवतीभावनीयैवधिङ्मे । तेनाशेषस्फुरणशमनीहंतजाता
 सुषुप्तिः ॥ १२९ ॥ यानेप्राणेश्वरिममयथानिर्विवादंतथाते ।
 संतप्तायायुगपदभियंत्यद्यतन्वोरजन्यः ॥ यास्यंत्येतादिनकति
 पयैरंगपल्यंकभाजोः । सत्यंसत्यंनिमिषनिभृतामावयोःसु
 स्थितास्था ॥ १३० ॥ ज्ञातिग्रामोहसतिनिभृतंबंधुवर्गोरुणद्धि ।
 क्रीडामंतर्दधतिगुरवोनीरवोभृत्यलोकः ॥ चित्रीयंतेकिमपिसु
 जनादुर्जनाःकुत्सयंते । श्लाघंतेमांसदसिरसिकाःसादरंत्व
 त्कथासु ॥ १३१ ॥ इत्यादिष्टंभुवनगुरुणागौरवेणक्रियाणा ।
 मत्रागंतुंकिमिवशयिनाभोक्तुमप्यक्षमेण ॥ तामौत्सुक्यादिति
 सकथयन्नात्मनःपादमूले । निम्नासीनःसुरभिश्शिशिरंनिर्झरं
 किंचिदाप ॥ १३२ ॥ पश्यन्नेतत्किमपिकथयन्श्रुधारामुदा

रां । मंदाकिन्याइवतनुभृतःसुभ्रुवःसुस्थितायाः ॥ हाहाजातं
 किमितिचकितःसत्वरंभोच्यपादौ । भक्तिश्रद्धासपुलकमुपा
 दायमूर्ध्नाववन्दे ॥ १३३ ॥ बुध्वाबद्धांजलिपुटमिमांकिचिदा
 ख्यातुकामा । मित्याचख्यौविरमतुपरंनिष्फलोदेविखेदः ॥
 एतद्दासोनयवतिहरेःश्रीमदंगाधिरूढं । चेतोमूढंनकुरुकरुणा
 सागरेसंगतासि ॥ १३४ ॥ भास्वानश्वानयमतिकृतीखेलय
 न्नंबरांत । धर्मस्थित्यैभ्रमतिभुवनेतामसोन्मूलनाय ॥ प्राद
 क्षिण्याइझटितिविनतानंदनाधीनयानो । रागीचिंतांनकुरुकु
 रुतेपद्मिनीनांभबोधं ॥ १३५ ॥ गोपीमात्रंघुणलिपिनयान्मा
 धवप्रेमपात्रं । मत्वायत्त्वामनतिशयिनीदृष्टिरग्रेममासीत् ॥
 क्षंतव्यंतद्विधिविधिसुतव्योमकेशाब्धिपुत्री । मृग्यःपाशेषशु
 रिवतवप्रेम्णिबद्धोयदस्ति ॥ १३६ ॥ मातर्मातर्जयजयजग
 न्मोहनंमोहयंत्याः । कस्तेतत्त्वंकलयतुनयद्वेदगर्भोपिवेद ॥
 मंतव्योसौपरिजनतयावल्लभस्येतितस्यै । वारंवारंतदनुदधिरे
 तेनदंडप्रणामाः ॥ १३७ ॥ सर्वांगीनंपुलकमुदभूदश्रुमयेचदृ
 ष्टी । कंठोभग्नस्वरइववचःपर्यवस्थानशून्यं ॥ तस्यास्तस्या
 प्यजनियुगपद्यानकालेतदानीं । मुग्धामूर्द्धन्यभवदुभयोरद्भु
 तापुष्पवृष्टिः ॥ १३८ ॥ आमंत्र्यैकस्तदनुसकलंघोषमुत्कंठ
 मानः । सद्योराधारमणचरणप्रेक्षणायप्रतस्थे ॥ मंत्रांचिताम
 णिमिवपरांचितयंतीचिराय । प्रेयःसूक्तंवनभुविघनानंदमग्रा
 वतस्थे ॥ १३९ ॥ नानारामप्रणयिषुमनःसंगसौभाग्यभाजा ।
 जाड्यापायेसुरभिसमयस्थायिनामाधवेन ॥ राधाबंधोरुप
 त्तमितिप्रेममाध्वीकमेत । निर्विघ्नेनश्रवणपुटकैःपुण्यवंतः

पिबंतु ॥ १४० ॥ विचारपारदश्वानःकृतंकुशधियामया ॥
 करुणार्द्राःकरिष्यंतिशुद्धमुद्धवदूतकं ॥ १४१ ॥
 ॥ इतितालितनगरनिवासिश्रीमाधवकर्वीन्द्रभट्टाचार्यविरचितं
 ॥ उद्धवदूतंखंडकाव्यंसंपूर्णम् ॥ १४ ॥

रामकृष्णविलोमकाव्यं

तंभूसुतामुक्तिमुदारहासं ।
 वंदेयतोभव्यभवंदयाश्रीः ॥
 श्रीयादवंभव्यभतोयदेवं ।
 संहारदामुक्तिमुतासुभूतं ॥ १ ॥
 चिरंविरंचिर्नचिरंविरंचिः ।
 साकारतासत्यसतारकासा ॥
 साकारतासत्यसतारकासा ।
 चिरंविरंचिर्नचिरंविरंचिः ॥ २ ॥
 तामसीत्यसतिसत्यसीमता ।
 माययाक्षमसमक्षयायमा ॥
 माययाक्षमसमक्षयायमा ।
 तामसीत्यसतिसत्यसीमता ॥ ३ ॥
 कातापघ्नीतारकाद्याविपापा ।
 त्रेधाविद्यानोष्णकृत्यंनिवासे ॥ ४ ॥
 सेवानित्यंकृष्णनोद्याविधात्रे ।
 पापाविद्याकारताघ्नीपताका ॥ ४ ॥

॥ ४२ ॥ श्रीरामतोमध्यमतोदियेन ॥ ४२ ॥

॥ धीरोऽनिशंवश्यवतीवराद्वा ॥

॥ द्वारावतीवश्यवशंनिरोधी ॥

॥ ५ ॥ नयेदितोमध्यमतोऽमराश्रीः ॥ ५ ॥

॥ ५१ ॥ कौशिकेत्रितपसिक्षरव्रती ॥ ५१ ॥

॥ ५२ ॥ योऽदशद्वितनयस्वमातुरं ॥ ५२ ॥

॥ ५३ ॥ रंतुमास्वयनतद्विदादयो ॥ ५३ ॥

॥ ६ ॥ तीव्ररक्षसिपतत्रिकेशिकौ ॥ ६ ॥

॥ ५४ ॥ लंबाधरोरुत्रयलंबनासे ॥ ५४ ॥

॥ ५५ ॥ त्वंयाहियाहिक्षरमागताज्ञा ॥ ५५ ॥

॥ ५६ ॥ ज्ञातागमारक्षहियाहियात्वं ॥ ५६ ॥

॥ ७ ॥ सेनाबलयत्ररुधबालं ॥ ७ ॥

॥ लंकायनानित्यगमाधवाशा ॥

॥ साकंतयानुन्नयमानुकारा ॥

॥ ५७ ॥ राकानुमायन्ननुयातकंसा ॥ ५७ ॥

॥ ८ ॥ शावाधमागत्यनिनायकालं ॥ ८ ॥

॥ गाधिजाध्वरवैराये ॥ तेऽतीतारक्षसामताः ॥

॥ ९ ॥ तामसाक्षरतातीते ॥ येरावैरध्वजाधिगाः ॥ ९ ॥

॥ तावदेवदयादेवे ॥ यागेयावदवासना ॥

॥ १० ॥ नासवादवयागेया ॥ वेदेयादवदेवता ॥ १० ॥

॥ ५८ ॥ सभास्वयेभग्नमनेनचापं ॥ ५८ ॥

॥ कीनाशतानद्धरुषाशिलाशैः ॥

॥ १ ॥ शैलाशिषारुद्धनताशनाकी ॥

॥ ११ ॥ पञ्चाननेमग्रभयेस्वभासः ॥ ११ ॥

। नवेदयामक्षरभामसीतां ।

॥ कातारकाविष्णुजितेविवादे ॥

॥ देवावितेजिष्णुविकारताका ।

॥ १२ ॥ तांसीमभारक्षमयादवेन ॥ १२ ॥

॥ तीव्रगोरन्वयत्रार्यो । वैदेहीमनसोमतः ॥

॥ १३ ॥ तमसोनमहीदेवै । र्योत्रायन्वरगोव्रती ॥ १३ ॥

॥ वेदयापद्मसदनं । साधारावततारसा ॥

॥ १४ ॥ सारतातवराधासा । नंदसद्वपयादवे ॥ १४ ॥

॥ शैवतोहननेऽरोधी । योदेवेषुनृपोत्सवः ॥

॥ १५ ॥ वत्सपोनृषुवेदेयो । धीरोनेनहतोवशैः ॥ १५ ॥

॥ नगोपगोसिक्षरमेपिनाके ।

॥ नापोजनेधर्मधनेनदानं ॥

॥ नंदाननेधर्मधनेजपोना ।

॥ १६ ॥ केनापिमेरक्षसिगोपगोनः ॥ १६ ॥

॥ ततानदामप्रमदापदाय ।

॥ नेमेरुचामस्वनसुंदराक्षी ॥

॥ क्षीरादसुनस्वमचारुमेने ।

॥ १७ ॥ यदापदामप्रमदानतातः ॥ १७ ॥

॥ तामितोमत्तसूत्रामा । शापादेषविगानतां ॥

॥ १८ ॥ तांनगाविषदेपाशा । मात्रासूत्तमतोमिता ॥ १८ ॥

॥ नासावधापत्रपाज्ञाविनोदी ।

॥ धीरोनुन्यासस्मितोऽद्याविगीत्या ॥

॥ १८ ॥ । त्यागीविद्यातोस्मिसत्यानुरोधी । ॥ १८ ॥

॥ १९ ॥ दीनोविज्ञापात्रपधावसाना ॥ १९ ॥

॥ १९ ॥ । संभावितंभिक्षुरगादगारं । ॥ १९ ॥

॥ २० ॥ याताधिरापस्वनघाजवंशः ॥ २० ॥

॥ २० ॥ । शवंजघानस्वपराधिताया । ॥ २० ॥

॥ २० ॥ रंगादगारक्षुभितंविभासं ॥ २० ॥

॥ २१ ॥ तपातितारःस्वनयागतंमा । ॥ २१ ॥

॥ २१ ॥ । लोकापवादद्वितयंपिनाके ॥ २१ ॥

॥ २२ ॥ केनापियंतद्विदवापकालो । ॥ २२ ॥

॥ २२ ॥ मातंगयानस्वरतातिपातः ॥ २२ ॥

॥ २३ ॥ शवेऽविदाचित्रकुरंगमाला । ॥ २३ ॥

॥ २३ ॥ । पंचावटीनर्मनरोचतेवा ॥ २३ ॥

॥ २४ ॥ वातेचरोनर्मनटीवचापं । ॥ २४ ॥

॥ २४ ॥ लामागरंकुत्रचिदाविवेश ॥ २४ ॥

॥ २५ ॥ । नेह्वाक्षिपसिपक्षिकंधरा । ॥ २५ ॥

॥ २६ ॥ मालिनीस्वमतमत्तदूयते ॥ २६ ॥

॥ २६ ॥ । तेयदूत्तमतमस्वनीलिमा । ॥ २६ ॥

॥ २७ ॥ राधकंक्षिपसिपक्षिवाहने ॥ २७ ॥

॥ २८ ॥ वनांतयानस्वणुवेदनासु । ॥ २८ ॥

॥ २९ ॥ योषामृतेररापगजाविरोधी ॥ २९ ॥

॥ ३० ॥ । धीरोविजागपरारतेमृषायो । ॥ ३० ॥

॥ ३१ ॥ सुनादवेणुस्वनयातनांवः ॥ ३१ ॥

॥ ३२ ॥ किन्तुतोयरसापंपा । नसेवानियतेनवैः ॥ ३२ ॥

॥ २५ ॥ वैनतेयनिवासेन । पापंसारयतोनुकिं ॥ २५ ॥

॥ सनतातपहातेने । स्वंशेनाविहितागसं ॥

॥ २६ ॥ संगताहिविनाशेस्वं । नेतेहापततानसः ॥ २६ ॥

कपितालविभागेन । योषादोनुनयेनसः ॥

॥ २७ ॥ सनयेननुदोषायो । नगेभाविलतापिकः ॥ २७ ॥

॥ २८ ॥ । तेसभाप्रकपिवर्णमालिका ।

॥ नाल्पकप्रसरमभ्रकल्पिता ॥

॥ ताल्पिकभ्रमरसप्रकल्पना ।

॥ २८ ॥ कालिमाणवपिकप्रभासते ॥ २८ ॥

॥ २९ ॥ । रावणोऽक्षिपतनत्रपानते ।

॥ नाल्पकभ्रमणमक्रमातुरं ॥

॥ रंतुमाक्रमणमभ्रकल्पना ।

॥ २९ ॥ तेनपात्रनतपक्षिणोवराः ॥ २९ ॥

॥ दैवेयोगेसेवादानं । शंकानापेलंकायाने ॥

॥ ३० ॥ नेयाकालंपेनाकाशं । नंदावासेगेयोवेदैः ॥ ३० ॥

॥ शंकावज्ञानुत्वनुज्ञावकाशं ।

॥ यानेननद्यामुद्याननेयाः ॥

॥ ३१ ॥ । यानेनद्यामुद्यानननेयाः ॥

॥ ३१ ॥ शंकावज्ञानुत्वनुज्ञावकाशं ॥ ३१ ॥

॥ वादिदेशद्विसीतापं । पंपाथोयनसेतवे ॥

॥ ३२ ॥ वेतसेनयथोपापं । पंतासीद्विशदेदिवा ॥ ३२ ॥

वायुजोनुमतोमेने । संग्रामेरवितोऽन्हिवः ॥

॥ ३३ ॥ वन्हितोविरमेग्रासं । नेमेऽतोऽमनुजोयुवा ॥ ३३ ॥

। क्षतायमायत्ररघोरितायु ।

॥ रंकानुगानल्पवयोयनानि ॥

। निनाययोवल्पनगानुकारं ।

॥ ३४ ॥ युतारिघोरत्रयमायताक्षः ॥ ३४ ॥

॥ तारकेरिपुरापश्री । रुचादाससुतान्वितः ॥

॥ ३५ ॥ तन्वितासुसदाचारु । श्रीपरापुरिकेरता ॥ ३५ ॥

॥ लंकारंकागाराध्यासं । यानेमेयाकाराव्यासे ॥

॥ ३६ ॥ सेव्याराकायामेनेया । संध्यारागाकारंकालं ॥ ३६ ॥

गोदावरीब्रह्मगिरेःसकाशात् । संप्रापिताप्रागुदधिप्रयत्नात् ॥

येनर्षिणासोपिपुनःप्रतीम । मानेतुमर्द्रिप्रभवेत्किमेतां ॥ ३७ ॥

एवंविलोमाक्षरकाव्यकर्तु । भूयःसभायांसमवेक्ष्यतज्ज्ञाः ॥

जानंन्विमांचित्रकवित्वसीमां । दैवज्ञसूर्याभिधसंप्रदिष्टां ॥ ३८ ॥

॥ इतिश्रीदैवज्ञपंडितसूर्यकविविरचितंविलोमाक्षर ॥

रामकृष्णकाव्यंसमाप्तं ॥ १५ ॥

वृंदावनयमकं.

वरदायनमोहरये । पततिजनोयंस्मरन्नपिनमोहरये ॥

बहुशश्चक्रंदहता । मनसिदितिर्येनदैत्यचक्रंदहता ॥ १ ॥ स्व

मिवभुजंगविशेषं । व्युपधायस्वपितियोभुजंगविशेषं ॥ नवपु

ष्करसमकरया । श्रियोर्मिपंक्तयाचसेवितःसमकरया ॥ २ ॥

येनचबलिरसुरोधः । समवस्थापितःक्षितेरसुरोधः ॥ पृथुकः

सन्निभवदनः । चिक्षेपचयःसरोजसन्निभवदनः ॥ ३ ॥

विशेषकं ॥ स्तौमिचलांगलवंतं । देवयःसंयुगेचलांगलवंतं ॥
 कपिमकरोदसुरहितं । द्विविदंढमुष्टिताडनादसुरहितं ॥ ४ ॥
 आपानपरंपरया । भेजेयंरेवतीजितपरंपरया ॥ बिभ्रतमाला
 नाभौ ! बाहूमग्रकुसुमाश्रमालानाभौ ॥ ५ ॥ योरुद्धमदारु
 णया । तन्वाप्रणतंप्रतिद्विषमदारुणया ॥ कर्षितदानवकुल
 या । विबभौगंधविजितेभदानवकुलया ॥ ६ ॥ गृहपतिरिव
 हिमहीनः । कांत्याभूदुग्रसेनइतिहिमहीनः ॥ प्रकृतिभिररि
 हेतीह । स्वयंवृत्तःसंहताभिररिहेतीहः ॥ ७ ॥ बलभिदरी
 भागानां । जेताविंध्यर्क्षबदरीभागानां ॥ शौकल्यादाशार्ह
 स्य । प्रभवोयशसःसमश्चदाशार्हस्य ॥ ८ ॥ योभोक्तेवसुधा
 याः । वर्णकविःशशिताचवसुधायाः ॥ यस्यपरामुदधीनांतटे
 पुदत्तिप्रचक्षतेमुदधीनां ॥ ९ ॥ भरतइवविभावसवः । सर्वेषां
 प्राणिनामथविभावसवः ॥ यस्मिन्वसुधामवति । स्थिराबभू
 वुःसमाश्रवसुधामवति ॥ १० ॥ अनुकृत्यरघोराज्ञः । प्रत्या
 रव्याताशनःप्रभुरघोराज्ञः ॥ योगिभिरित्यस्तमितः । केशव
 मामोमिनाथमस्तमितः ॥ ११ ॥ तस्येयमकार्येभ्यश्च्युतेनतन
 नरचितयमकार्येभ्यः ॥ दत्तावाक्स्वाकृतिना । मानांकेनह
 येरिसंश्रयास्वाकृतिना ॥ १२ ॥ अथजग्मतुरुहमत्तौ । वय
 सावृंदावनांतरंरुहमत्तौ ॥ हरिराहितकुमुदसितः । स्निग्धत
 रांगस्तथाहलीकुमुदसितः ॥ १३ ॥ उदधिपयोनिर्घोषं । तत्र
 निवेश्याच्युतोऽपयोनिर्घोषं ॥ अविचिंतितकंसवल । श्रचा
 रभेजेचयामुनकंसवलः ॥ १४ ॥ प्रियसुहृदामोदरयो । ललि
 तोरथरौहिणेयदामोदरयोः ॥ कृतपशुवृंदावनयो । धर्मःक्षय

मापदयितवृंदावनयोः ॥ १५ ॥ क्षोभमगादभ्राणां । स्तनितै
 विद्युत्त्वतामगादभ्राणां ॥ मुनिरपिनीरागमनाः । सरितश्चा
 संप्रवृत्तनीरागमनाः ॥ १६ ॥ रुद्रकंदर्पस्य । प्रथमोहेतुर्बभू
 वकंदर्पस्य ॥ स्त्रीहृदयान्यभिदनतः । सशरैःप्राप्यसुहृदोघ
 नानभिदनतः ॥ १७ ॥ विद्युद्गौरीहावा । नक्ततेवघने
 ष्वभूच्चगौरीहावान् ॥ सुलभबलाकायेषु । ग्लपितचिरप्रोषि
 तबलाकायेषु ॥ १८ ॥ जात्यासज्जालकया । यूथिकयाचा
 मयुवतिसज्जालकया । कमलानिससर्जाभ्यां । अमरःकृष्णो
 बलादिवससर्जाभ्यां ॥ १९ ॥ व्याप्यदिशोदशनिभृतः । क्ष
 णमपितस्थौशासनादशनिभृतः ॥ संसमितागवलस्य । ध्व
 नत्घनौघसमप्रभोगवलस्य ॥ २० ॥ अमरदशकदंबरजः ।
 त्वमितीववदन्स्वनादशकदंबरजः ॥ हंतुंविभ्रमरहितां । न
 लिनीपथिकांगनांचविभ्रमरहितां ॥ २१ ॥ ज्योत्स्नालंघन
 मलिना । नबभौक्रियतेस्मकुटजलंघनमलिना ॥ बलवानव
 पूरोहन् । हृद्यासनदीतटांश्चनवपूरोऽहन् ॥ २२ ॥ शिखि
 षुसमुत्सुकमनसो । गतिहरमुंचतिचखेसमुत्सुकमनसः ॥ व्य
 मुंचन्पवनजवना । वापीर्हसाश्चनपवनजवनाः ॥ २३ ॥
 शब्दोनादेयानां । कलुषतयानोशशामनादेयानां ॥ फेनोवा
 नीराणां । आकृष्टोभयतटांबवानीराणां ॥ २४ ॥ प्राप्यसख
 द्योतायां । निशिविद्युजितमरुत्सखद्योतायां ॥ प्रियतमसदनं
 गेहा । दबलाभयमुत्ससर्जसदनंगेहा ॥ २५ ॥ पर्वतकटके
 शानां । नीपरजःकपिलकुंभकटकेशानां ॥ कुंजनदीनगजा
 नां । हर्षोज्ज्ञेमहान्दीनगजानां ॥ २६ ॥ विविधोपलरा

शिखरं । पिदधे गोवर्द्धनं तृणैराशिखरं ॥ कालोऽगंधारावान् ।
 अकरोत्कुजटशिखिनांचगंधारावान् ॥ २७ ॥ कणिकाभिर
 पांशुखरा । वृंदावनमारुताववुरपांशुखरा ॥ यमुनानवमुदक
 पटं । भेजे ब्रजलोकमाश्रितामुदकपटं ॥ २८ ॥ अतपनवसुदेव
 सुतौ । ब्रजस्य साश्रेततोऽन्हिवसुदेवसुतौ ॥ अमृतसमधुनी
 पवनं । वृंदावनमविशतांसमधुनीपवनं ॥ २९ ॥ शिखिसर्व
 स्वधरस्य । द्वेप्रियतांजग्मतुर्हरेः स्वधरस्य ॥ अमरकदंबकर
 वहा । वेणुः प्रावृट् तथा कदंबकरवहा ॥ ३० ॥ अंशादामोद
 स्य । स्थानमवभ्रंशिनीपदामोदस्य ॥ श्रीर्ललितमथो ब्रजतः ।
 कापिबभूवास्यमुष्टिकमथो ब्रजतः ॥ ३१ ॥ धृतकामधुरैर्मधु
 रै । भ्रमरेभ्यो मुदितवल्लवकुलैर्बकुलैः ॥ क्षतकेशिशिराः शि
 शिराः । स्थलीर्युताः प्रायशोऽस्तसुरभीः सुरभीः ॥ ३२ ॥ ता
 वृषभरणाभरणा । स्तेनयुताः स्वयमिवांजनभसानभसा ॥ रे
 जुः सुतरांसुतरां । यमुनामभितः सवंचुललताललता ॥ ३३ ॥
 श्रेष्ठपदारोहिण्याः । सुतोप्यलंघ्यमहिमापदारोहिण्याः ॥ प्रा
 प्यशरीरंतुंगां । द्युतिंचसद्वागतः शरीरंतुंगां ॥ ३४ ॥ निचु
 लवर्तीककुभानां ! समोमतिक्षांतिकांतिभिः ककुभानां ॥ अं
 शेनस्वनवद्यां । अजंवहन्नपिवदलिकुलंस्वनवद्यां ॥ ३५ ॥
 दृष्ट्योद्धवलासितया । लिपन्निवदिङ्मुखानिधवलासितया ॥
 बहुधापवनेच्छायां । प्रावृषिमेघानुयातपवनेच्छायां ॥ ३६ ॥
 अथसवलक्षोभानां । पतिरिवकर्तारमरिवलक्षोभानां ॥ मु
 सलीदंतुरगहनं । वीक्ष्यगिरिं प्राहकुटजदंतुरगहनं ॥ ३७ ॥
 विदधच्छन्नः छन्नः । कुटजैः क्षरति प्रगीतगोपोगोपः ॥ प्रश्व

नदभ्रोदभ्रः । सृष्टिविशेषोयमतुलधातुर्धातुः ॥ ३८ ॥ पश्यश्या
 माश्यामा । वनस्थलीभातिबलवद्दृश्यादृश्या ॥ प्रदराधारा
 धारा । धुन्वंतिमेघाश्वशिरसिहंतेहंते ॥ ३९ ॥ अस्मसुकंदल
 दशनैः । रुद्धमतिदरीमुखैश्चकंदलदशनैः ॥ दीयतोच्युतहेमम
 यः । तवचरवींदोरिवाचलोहेममयः ॥ ४० ॥ शकुनिपता
 काशबलं । घनवृंदचक्षुषापताकाशबलं ॥ रूपंहारीतानां ।
 श्रियंवनानांचमत्तहारीतानां ॥ ४१ ॥ पूर्वस्महरेशेषे । या
 न्मेघान्वीक्ष्यभूश्रमहरेशेषे ॥ जनितरतिरसावसितैः । रादा
 यतडिद्गुणार्णवरसावसितैः ॥ ४२ ॥ कार्मुकवलयमनूनं ।
 दिशसियत्तोषितोसिवलयमनूनं ॥ इत्याशामुखरतया । घन
 राज्याहरिरिवोच्यतेमुखरतया ॥ ४३ ॥ नतवोपरिबर्हेण ।
 ग्रथिताभरणस्यगोपपरिबर्हेण ॥ छायामसितापघनः । सुर
 चापांकःपरैरकसितापघनः ॥ ४४ ॥ हतगिरिधातुरसंगा ।
 रुध्वातवभुजसमोर्मिधातुरसंगा ॥ कुलानिखनद्यमुना । वह
 तिजलमसौविसर्पतिखनद्यमुना ॥ ४५ ॥ पवनैरजसाध्वस्तं ।
 बिभ्राणांनीयमात्मरजसाध्वस्तं ॥ पश्यैकांततरलतां । स्थली
 मितांबर्हिद्योगकांततरलतां ॥ ४६ ॥ वसनेसंस्तवननवा ।
 जेतुमलममोघसंस्तवननवा ॥ मधुकरविश्वसितानि । स्मित
 मिहकुटजानिजनितविश्वसितानि ॥ ४७ ॥ मारुतवेगाद्गुणव
 न्नवशशिखंडानां । शुक्लापांगविडंबितनवशशिखंडानां ॥ सं
 घाःशिखिनांप्राप्ताःशंकेकायंते । स्थलघनमितिमन्वानाःशं
 केकायंते ॥ ४८ ॥ पश्यशिलाःशैलेस्मिन्नुच्चावचसानौ । यां
 त्युन्मुखबर्हिणतामुच्चावचसानौ ॥ अमुनाशमितरिपुस्त्रीशृंगा

रोहित्वं । याचितद्वांबुनादैःशृंगारोहित्वं ॥ ४९ ॥ नदतिज
लदैर्निदाघेसारंगोपास्ते । बिभ्रतिकेतकमवनेःसारंगोपास्ते ॥
संप्रत्युद्यमकालोनवाहिनीपानां । त्वन्मुखसुरभीनांचश्रीर्न
वाहिनीपानां ॥ ५० ॥ इत्याहपीतवाससमायतनेत्रस्तं । कं
सासुरात्पशुमतामायतनेत्रस्तं ॥ हसितानांविमलतयासहली
लाजानां । छायांविकिरंदशनैःसहलीलाजानां ॥ ५१ ॥

॥ इतिश्रीमानांककृतंवृंदावनयमक ॥

॥ काव्यं समाप्तं ॥ १६ ॥

पूर्वचातकाष्टकं

वातैर्विधूनयविभाषयभीमनादैः । संचूर्णयत्वमथवाक
रकाभिघातैः ॥ त्वद्वारिर्बिंदुपरिपालितजीवितस्य । नान्या
गतिर्भवतिवारिदचातकस्य ॥ १ ॥ चातकस्त्रिचतुरान्पयःक
णान् । याचतेजलधरंपिपासितः ॥ सोपिपूरयतिभूयसांभ
सा । चित्रमत्रमहतामुदारता ॥ २ ॥ शक्यतेयेनकेनापि ।
जीवनेनैवजीवितुं ॥ किंतुकौलव्रतोद्भंग । प्रसंगःपरदुःस
हः ॥ ३ ॥ गर्जसिमेघनयच्छसितोयं । चातकपक्षीव्याकु
लितोहं ॥ दैवादिहयदिदक्षिणवातः । कृत्वंक्वाहंक्वचजलपा
तः ॥ ४ ॥ वापीस्वलपजलाशयोविषमयोनीचापगाहोन्हृदः ।
क्षुद्राक्षुद्रतरोमहाजलनिधिर्गंडूषमेकमुनेः ॥ गंगाद्याःसरितः
पयोनिधिगताःसंत्यज्यतस्मादिमान् । सन्मानीखलुचातको
जलमुचामुच्चैःपयोवांछति ॥ ५ ॥ बीजैरंकुरितंनदीभिरुदितं

वल्मीभिरुज्जृम्भितं । वृक्षैःपल्लवितंजनैश्चमुदितंधाराधरेवर्ष
 ति । आतश्चातकपातकंकिमपितेसम्यङ्नजानीमहे । यत्ते
 स्मिन्नपतंतितंचुपुटकेद्वित्राःपयोर्बिंदवः ॥ ६ ॥ नदेभ्योपिन्ह
 देभ्योपिपिबंत्यन्येऽवयःपयः ॥ चातकस्यतुजीमूत । भवाने
 वावलंबनं ॥ ७ ॥ नभसिनिरवलंबेसीदतादीर्घकालं । त्वद
 भिमुखनिविष्टोत्तानचंचूपुटेन ॥ जलधरजलधारादूरतस्ताव
 दास्तां । ध्वनिरपिमधुरस्तेनश्रुतश्चातकेन ॥ ८ ॥ ॥
 ॥ इतिपूर्वचातकाष्टकंसमाप्तं ॥ १७ ॥

उत्तरचातकाष्टकं

स्वच्छाःसौम्यजलाशयाःप्रतिदिनंतेसंतुमासंतुवा । स्व-
 ल्पंवाबहुधाजलंजलधरत्वंदेहिमादेहिवा ॥ कासारेषुसरित्सु
 सिधुषुतथानीचेषुनीरग्रहं । धिक्त्तत्रापिशिरोनतिःकिमपरं
 हेयंभवेन्मानिनां ॥ १ ॥ इत्यालोच्यविमुच्यचातकयुवातेषु
 स्पृहामादरा । दुद्ग्रीवस्तववारिवाहकुरुतेधाराधरालोकनं ॥
 २॥ केवानसंतिभुवितामरसावतंसा । हंसावलीवलयिनीजल
 संनिवेशाः ॥ किंचातकःफलमवेक्ष्यसवग्रपातां । पौरंदरीमु
 पगतोमववारिधारां ॥ ३ ॥ रेधाराधरधीरनीरनिकरैरेषारसा
 नीरसा । शेषापूषकरोत्करैरतिखरैरापूरिभूरित्वया ॥ एकां
 तेनभवंतमंतरगतंस्वांतेनसंचितयन् । आश्चर्यंपरिपीडितोऽभि
 रमतेयच्चातकस्तृष्णया ॥ ४ ॥ आत्मानमंभोनिधिरेतुशोषं ।
 ब्रह्मांडमासिंचतुवातरंगैः ॥ नास्तिक्षतिर्नोपचितिःकदापि ।

पयोदवृत्तेःखलुचातकस्य ॥ ५ ॥ पयोदहेवारिददासिवान
 वा । त्वदेकचित्तःपुनरेषचातकः ॥ वरंमहत्याश्रियतेपिपास
 या । तथापिनान्यस्यकरोत्युपासनां ॥ ६ ॥ यद्यपिचातक
 पक्षी । क्षपयतिजलधरमकालवेलायां ॥ तदपिनकुप्यतिज
 लदे । गतिरिहनान्यायतस्तस्य ॥ ७ ॥ एकएवखगमणि
 श्रिरंजीवतुचातकः ॥ पिपासयावाश्रियते । याचतेवापुरंद
 रान् ॥ ८ ॥ ॥ इत्युत्तरचातकाष्टकंसमाप्तं ॥ १८ ॥

भ्रमराष्टकं

गंधाढ्यासौभुवनविदिताकेतकीस्वर्णवर्णा । पद्मभ्रांत्या
 क्षुधितमधुपःपुष्पमध्येपपात ॥ अंधीभूतःकुसुमरजसाकंटकै
 श्छिन्नपक्षः । स्थातुंगंतुंद्वयमपिसखेनैवशक्तोद्विरेफः ॥ १ ॥
 गंधाढ्यांनवमल्लिकांमधुकरस्त्यक्कागतोयूथिकां । दैवात्तां
 चविहायचंपकवनंपश्चात्सरोजंगतः ॥ बद्धस्तत्रनिशाकरेण
 विधिनाक्रंदत्यसौमूढधीः । संतोषेणविनापराभवपदंभामोति
 मूढोजनः ॥ २ ॥ येऽमीतेमुकुलोद्गमादनुदिनंत्वामाश्रिताःष
 ट्पदा । स्तेभ्राम्यंतिफलाद्बहिर्बहिरतोदृष्ट्वानसंभाषसे ॥ येकी
 टास्तवदृक्पथंचनगतास्तेत्वत्फलाभ्यंतरे । धिक्त्वांचूतयतः
 परापरपरिज्ञानानभिज्ञोभवान् ॥ ३ ॥ नीतंजन्मनवीननीर
 जवनेपीतंमधुस्वेच्छया । मालत्याःकुसुमेषुयेनसततंकेलीकृ
 ताहेलया ॥ तेनेयंमधुगंधलुब्धमनसागुंजालतांसेव्यते । हा
 धिग्दैवकृतंसएवमधुपःकांकांदशांनागतः ॥ ४ ॥ पलाशकु

सुमभ्रांत्या । शुकतुंडेमधुव्रतः ॥ पतत्येषशुकोप्येनं । जंबुभ्रां
 त्याजिघांसति ॥ ५ ॥ दृष्ट्वास्फीतोभवदलिरसौलेख्यपद्मंवि
 शालं । चित्रंचित्रंकिमितिकिमितिव्याहरन्निष्पपा ॥ नास्मि
 न्गंधोनचमधुकणानास्तितत्सौकुमार्यं । घूर्णन्मूर्ध्नाबतनत
 शिराव्रीडयानिर्जगाम ॥ ६ ॥ अलिरसौनलिनीवनवल्लभः ।
 कुमुदिनीकुलकेलिकलारसः ॥ विधिवशेनविदेशमुपागतः ।
 कुटजपुष्परसंबहुमन्यते ॥ ७ ॥ रात्रिर्गमिष्यतिभविष्यतिसु
 प्रभातं । भास्वानुदेष्यतिहसिष्यतिपद्मजालं ॥ इत्थंचिंचित
 यतिकोषगतेद्विरेफे । हाहंतहंतनलिनीगजउज्जहार ॥ ८ ॥
 ॥ इतिभ्रमराष्टकंसमाप्तं ॥ १९ ॥

वानर्यष्टकं.

माधुर्यंशास्त्रमारोग्यं । दानंमूर्खोद्विजातिकः ॥

वैद्यंसुजीर्णवृक्षंच । वानर्युक्तमिहाष्टकं ॥ १ ॥

माधुर्यंममदाजनेषुललितंदाक्षिण्यमार्येजने । शौर्यंशत्रु
 षुनश्रतागुरुजनेधर्मिष्ठतासाधुषु ॥ मर्मज्ञेष्वनुवर्त्तनंबहुविधंमा
 नंजनेपंडिते । शाठ्यंपापिजनेनरस्यकथिताःपर्यंतमष्टौगुणाः॥
 ॥ १ ॥ शास्त्रंसुचिंचितितमपिप्रतिचिंचितनीयं । स्वाराधितोपिनृप
 तिःपरिशंकनीयः ॥ अंकेस्थितापियुवतिःपरिरक्षणीयाशास्त्रे
 नृपेचयुवतौचकुतोवशित्वं ॥ २ ॥ आरोग्यमानृण्यमविप्रवा
 सः । संप्रत्ययावृत्तिरभीतिवासः ॥ सद्भिर्मनुष्यैःसहसंप्रयो

गः । षड्जीवलोकेषुसुखानिराजन् ॥३॥ दानंदरिद्रेविभवेऽपि
 शांति । र्यूनांतपोज्ञानवतांचमौनं ॥ ईहानिवृत्तिश्चसुखोचि
 तानां । दयाचभूतेत्रिदिवंनयंति ॥ ४ ॥ मूर्खोद्विजातिःस्थवि
 रोगृहस्थो । गृहीदरिद्रोधनवांस्तपस्वी ॥ वेश्याकुरूपानृपतिः
 कुधर्मो । लोकेषडैतानिविडंबितानि ॥ ५ ॥ वैद्यंपानरतंनटंकुप
 ठितंस्वाध्यायहीनंद्विजं । युद्धेकापुरुषंहयंगतरयंमूर्खंपरिव्राज
 कं ॥ राजानंचकुमंत्रिभिःपरिवृतंदेशंचसोपद्रवं । भार्यायौव
 नगर्वितांपररतांमुंचंतिशीघ्रंबुधाः ॥ ६ ॥ सुजीर्णमन्नंसुविचक्ष
 णःसुतः । सुशासितास्त्रोनृपतिःसुसेवितः ॥ सुचिंत्यचोक्तंसु
 विचार्ययत्कृतं । सदीर्घकालेपिनयातिविक्रियां ॥ ७ ॥ वृक्षंक्षी
 णफलंत्यजंतिविहगाःशुष्कंसरःसारसाः । पुष्पंपर्युषितंत्यजं
 तिमधुपादग्धंवनांतंमृगाः ॥ निर्द्रव्यंपुरुषंत्यजंतिगणिकाभ्रष्ट
 श्रियंमंत्रिणः । सर्वःकार्यवशाज्जनोभिरमतेकस्यास्तिकोवल्लु
 भः ॥ ८ ॥ इतिवानर्यष्टकंसमाप्तं ॥ २० ॥

वानराष्टकं

ईर्षीदक्षःऋतौरूपं । स्तब्धःशुष्केधनंजवः ॥

दुर्मंत्रिणमितिश्लोकाः । कथितावानराष्टके ॥ १ ॥

ईर्षीघृणीत्वसंतुष्टः । क्रोधनो नित्यशंकितः ॥ परभा
 ग्योपजीवीच । षडेतेदुःखभागिनः ॥ १ ॥ दक्षःश्रियमधिग
 च्छति । पथ्याशीकल्पतांसुखमरोगी ॥ उद्युक्तोविद्यायांतथा
 धर्मार्थयशांसिविनीतः ॥ २ ॥ ऋतौविवाहेव्यसनेरिपुक्षये ।

यशस्करेकर्मणिमित्रसंग्रहे ॥ प्रियासुनारीषुतथैवबांधवे ।
 प्यतिव्ययोनास्तिनराधिपाष्टसु ॥ ३ ॥ रूपंजरासर्वसुखानि
 तृष्णा । खलेषुसेवापुरुषाभिमानं ॥ याचागुरुत्वंगुणमात्मपू
 जा । चिंताबलंहंत्यदयाचलक्ष्मीं ॥ ४ ॥ स्तब्धस्यनश्यतिय
 शोविषमस्यमैत्री । नष्टक्रियस्यकुलमर्थपरस्यधर्मः ॥ विद्या
 फलंव्यसनिनःकृपणस्यवित्तं । राज्यं प्रमत्तसचिवस्यनराधिप
 स्य ॥ ५ ॥ शुष्केधनेवन्हिरुपैतिवृद्धि । बालेषुशोकश्चपले
 षुकोपः ॥ कांतासुकामोनिपुणेषुचित्तं । धर्मोदयावत्सुमहत्सु
 धैर्यं ॥ ६ ॥ जवोहयेह्यस्तिपरंविभूषणं । त्रपांगनायाःकृश
 तातपस्विनः ॥ द्विजस्यविद्यैवमुनेरपिक्षमा । पराक्रमःशस्त्र
 बलोपजीविनां ॥ ७ ॥ दुर्मन्त्रिणंकमुपयांतिननीतिदोषाः । सं
 तापयंतिकमपथ्यभुजंनरोगाः ॥ कंस्त्रीनमोहयतिकंननिहंतिमृ
 त्युः कंस्त्रीकृतानविषयाःपरितापयंति ॥ ८ ॥ ॥ ॥
 इतिवानराष्टकंसमाप्तं ॥ २१ ॥

गंगाष्टकं

यदवधितवनीरंपातकीनैतिगंगे । तदवधिमलजालैर्नै
 वमुक्तःकलौस्यात् ॥ तवजलकणिकालंपापिनांपापशुद्ध्यै ।
 पतितपरमदीनान्त्वंहिपासिप्रपन्नान् ॥ १ ॥ तवशिवजललेशं
 वायुनीतंसमेत्य । सपदिनिरयजालंशून्यतामेतिगंगे ॥ समल
 गिरिसमूहाःप्रस्फुटंतिप्रचंडा । स्त्वयिसखिविशतांनःपापशं
 काकुतःस्यात् ॥ २ ॥ तवशिवजलजालंनिःसृतंयर्हिगंगे । सक

लभुवनजालंपूतपूतंतदाभूत् ॥ यमभटकलिवार्त्तादेविलुमाय
 मोपि । व्यधिकृतवरदेहाःपूर्णकामाःसकामाः ॥ ३ ॥ मधुम
 धुवनपूगंरत्नपूगैर्नृपूगै । मधुमधुवनपूगैर्देवपूगैःसपूगैः ॥ पुरह
 रपरमांगेभासिमायेवगंगे । शमयसिविषतापंदेवदेवस्यवंधे ॥
 ॥ ४ ॥ चलितशशिकुलाभैरुत्तरंगैस्तरंगै । रमितनदनदोनामं
 गसंगैरसंगैः ॥ विहरसिजगदंडेखंडयंतीगिरींद्रान् । रमयसि
 निजकांतंसागरंकांतकांते ॥ ५ ॥ तवपरमहिमानंचित्तवाचा
 ममानं । हरिहरविधिशक्रानापिगंगेविदंति ॥ श्रुतिकुलमभि
 धत्तेशंकितंतंगुणांतं । गुणगणसुविलापैर्नैतिनेतीतिसत्यं ॥ ६ ॥
 तवनुतिनतिनामान्यप्यधंपावयंति । ददतिपरमशांतिर्दिव्यभो
 गान्जनानां ॥ इतिपतितशरण्येत्वांप्रपन्नोस्मिमात । ललित
 तरतरंगेचांगंगेप्रसीद ॥ ७ ॥ शुभतरकृतयोगाद्विश्वनाथ
 प्रसादाद् । भवहरवरविद्यांप्राप्यकाश्यांहिगंगे ॥ भगवतित
 वतीरेनोरसारंनिपीय । मुदितहृदयकंजेनंदसूनुंभजेहं ॥ ८ ॥
 गंगाष्टकमिदंकृत्वा । भुक्तिमुक्तिप्रदंनृणां ॥ सत्यज्ञानानंदती
 र्थं यतिनास्वर्षितंशिवे ॥ ९ ॥ तेनप्रीणातुभगवान् । शिवो
 गंगाधरोविभुः॥करोतुशंकरःकाश्यां । जनानांसंततंशिवं ॥ ९ ॥

॥ इतिसत्यज्ञानानंदतीर्थयतिनाविरचितं

गंगाष्टकंसंपूर्णम् ॥ २२ ॥

शृंगाररसाष्टकं

अविदितसुखदुःखंनिर्गुणंवस्तुकिंचित् । जडमतिरिहक
 श्रिन्मोक्षइत्याचचक्षे ॥ ममतुमतमनंगस्मेरतारल्यघूर्ण । न्म

दकलमदिराक्षीनीविमोक्षोहिमोक्षः ॥ १ ॥ कदाकांतागारेप
 रिमलमिलत्पुष्पशयने । शयानःकांतायाःकुचयुगमहंवक्षसि
 वहन् ॥ अयेकांतेमुग्धेकुटिलनयनेचंद्रवदने । प्रसीदेतिक्रोश
 निमिषमिवनेष्यामिदिवसान् ॥ २ ॥ सायंनायमुदेतिवासर
 मणिश्चंद्रोनचंडद्युति । दावाग्निःकथमंबरेकिमशनिःस्वच्छां
 तरीक्षेस्थितः ॥ हंतेदंनिरणायिपांथरमणीप्राणानिलाशाश
 या । धावद्घोरविभावरीविषधरीभोगस्यभीमोमणिः ॥ ३ ॥
 आयातियातिपुनरेवजलंप्रयाति । पद्मांकुराणिविधुनोतिधुनो
 तिपक्षौ । उन्मत्तवद्भूमतिकूजतिमंदमंदं । कांतावियोगवि
 धुरोनिशिचक्रवाकः ॥ ४ ॥ भुंक्ताभोक्तुंनभुंक्तेकुटिलविषल
 ताखंडमिदोर्वितर्कात् । ताराकारास्तृषार्त्तानपिबतिपयसांवि
 मुषःपत्रसंस्थाः ॥ छायाभोजिनीनामलिकुलसबलांवीक्ष्य
 संध्यामसंध्यां । कांताविश्लेषभीरुर्दिनमपिरजनीमन्यतेच
 क्रवाकः ॥ ५ ॥ गंधाढ्यासौभुवनविदिताकेतकीस्वर्णवर्णा ।
 पद्मभ्रांत्याचपलमधुपःपुष्पमध्येपपात ॥ अंधीभूतःकुसुमरज
 साकंटकैर्लूनपक्षः । स्थातुंगंतुंद्वयमपिसखेनैवशक्तोद्विरेफः
 ॥ ६ ॥ तंवीक्ष्यवेपथुमतीसरसांगयष्टि । निक्षेपएवपदमुद्धृत
 मर्पयंती ॥ मार्गाचलव्यतिकराकुलितेवसिंधुः । शैलाधिराज
 तनयानययौनतस्थौ ॥ ७ ॥ काकाबलानिधुवनश्रमपीडितां
 गी । निद्रांगतादयितबाहुलतानुबद्धा ॥ सासातुयातुभवनं
 मिहिरोद्गमोयं । संकेतवाक्यमितिकाकचयावदंति ॥ ८ ॥

इतिमहाकविकालिदासविरचितं

शृंगाररसाष्टकंसमाप्तं ॥ २३ ॥

शृंगार तिलकं

बाहूद्वौचमृणालमास्यकमलंलावण्यलीलाजलं । श्रोणी
 तीर्थशिलाचनेत्रशफरंधम्मिल्लशैवालकं ॥ कांतायास्तनचक्र
 वाकयुगलंकंदर्पबाणानलैः । दग्धानामवगाहनायविधिनार
 म्यंसरोनिर्मितं ॥ १ ॥ आयातामधुयामिनीयदिपुनर्नायात
 एवप्रभुः । प्राणायांतुविभावसौयदिपुनर्जन्मग्रहंप्रार्थये ॥ व्या
 धःकोकिलबंधनेविधुपरिध्वंसेचराहुर्ग्रहः । कंदर्पहरनेत्रदी
 धितिरियंप्राणेश्वरेमन्मथः ॥ २ ॥ इंदीवरेणनयनंमुखमंबुजे
 न । कुंदेनदंतमधरंनवपल्लवेन ॥ अंगानिचंपकदलैःसविधाय
 धाता । कांतेकथंधटितवानुपलेनचेतः ॥ ३ ॥ एकोहिखंज
 नवरोनलिनीदलस्थो । पृष्ठःकरोतिचतुरंगबलाधिपत्यं ॥ किं
 मेकरिष्यतिभवद्वदनारविंदे । जानामिनोनयनखंजनयुग्ममे
 तत् ॥ ४ ॥ येयेखंजनमेकमेवकमलेपश्यंतिदैवात्क्वचित् । ते
 सर्वेमनुजाभवंतिसुतरांमख्यातभूमीभुजः ॥ त्वद्वक्त्रांबुजनेत्र
 खंजनयुगंपश्यंतियेयेजना । स्तेतेमन्मथबाणजालविकला
 मुग्धेकिमित्यद्भुतं ॥ ५ ॥ झटितिप्रविशगेहंमाबहिस्तिष्ठकां
 ते । ग्रहणसमयवेलावर्ततेशीतरश्मेः ॥ अयिसुविमलकांतिं
 वीक्ष्यनूनंसराहु । ग्रसतितवमुखंदुर्पूर्णचंद्रंविहाय ॥ ६ ॥
 कस्तूरीवरपत्रभंगनिकरोभ्रष्टोनगंडस्थले । नोलुप्तंस्वचंदनं
 स्तनतटेधौतंननेत्रांजनं ॥ रागोनस्खलितस्तवाधरपुटेतांबूल
 संवर्द्धितः । किरुष्टासिगर्जेद्रमंदगमनेकिंवाशिशुस्तेपतिः ॥ ७ ॥

समायातेकांतेकथमपिचकालेनबहुना । कथाभिर्देशानांस
 खिरजनिरर्द्धगतवती ॥ ततोयावल्लीलाकलहकुपितास्मिप्रिय
 तमे । सपत्नीवप्राचीदिगियमभवत्तावदरुणा ॥ ८ ॥ श्लाघ्यं
 नीरसकाष्ठताडनशतंश्लाघ्यःप्रचंडातपः । क्लेशःश्लाघ्यतरः
 सुपंकनिचयैःश्लाघ्योतिदाहोनलैः ॥ यत्कांताकुचपाश्वर्वा
 हुलतिकाहिल्लोललीलासुखं । लब्धकुंभवरत्वयानहिसुखंदुः
 खैर्विनालभ्यते ॥ ९ ॥ किमेवक्रमुपेत्यचुंबसिबलान्निर्लज्जल
 ज्ञानते । वस्त्रांतंशठमुंचमुंचशपथैःकिंधूर्त्तनिर्वचसे ॥ क्षीणाहंत
 वरात्रिजागरवशात्तामेवयाहिप्रियां । निर्माल्योद्दिशतपुष्पदाम
 निकरेकाषट्पदानारतिः ॥ १० ॥ वाणिज्येनगतःसमेगृहप
 तिर्वार्त्तापिनश्रूयते । प्रातस्तज्जननीप्रसूततनयाजामातृगेहंग
 ता ॥ बालाहंनवयौवनानिशिकथंस्थातव्यमस्मद्गृहे । सायं
 संप्रतिवर्त्ततेपथिकहेस्थानांतरंगम्यतां ॥ ११ ॥ यामिन्येषाब
 हुलजलदैर्बद्धभीमांधकारा । निद्रांयातोममपतिरसौक्लेशितः
 कर्मदुःखी ॥ बालाचाहंमनसिजभयात्प्राप्तगाढप्रकंपा । ग्रा
 मश्चौरैरयमुपहतःपांथनिद्रांजहीहि ॥ १२ ॥ क्वभ्रातश्चलितो
 सिवैद्यकगृहंकितत्रशांत्यैरुजां । किंतेनास्तिसखेगृहेप्रियत
 मासर्वगदहंतिया ॥ १३ ॥ दृष्टिदेहिपुनर्बाले । कमलायतलो
 चने ॥ श्रूयतेहिपुरालोके । विषस्यविषमौषधं ॥ १४ ॥ अंत
 र्गतामदनवन्निहशिखावलीया । नोबाध्यतेकिमपिचंदनलेप
 नेन ॥ यत्कुंभकारपवनोपरिपंकलेप । स्तापायकेवलमसौ
 नतुतापशांत्यै ॥ १५ ॥ दृष्ट्वायासांनयनसुभगंबंगवारांगना
 नां । देशत्यागःपरमकृतिभिःकृष्णसरैरकारि ॥ तासामेव

स्तनयुगजितादंतिनःसंतिमत्ताः । प्रायोमूर्खःपरिभवविधौना
 भिमानंतनोति ॥ १७ ॥ अपूर्वोदृश्यतेवन्हिः । कामिन्यास्त
 नमंडले ॥ दूरतोदहतेगात्रं । तृदिलग्रस्तुशीतलः ॥ १८ ॥ कु
 सुमेकुसुमोत्पत्तिः । श्रूयतेनचदृश्यते ॥ बालेतवमुखांभोजे ।
 कथमिदीवरद्वयं ॥ १९ ॥ अयिमन्मथचूतमंजरि । श्रवणाय
 तलोचनेप्रिये ॥ अपहृत्यमनःक्रयासिमे । किमराजकमत्ररा
 जते ॥ २० ॥ कोपस्त्वयान्ददिकृतोमयिपंकजाक्षि । सोऽस्तु
 प्रियंतवकियत्रविधेममन्यत् ॥ आश्लेषमर्पयमदर्पितपूर्वमुच्चै ।
 रुच्चैःसमर्पयमदर्पितचुंबनंच ॥ २१ ॥ ॥ इतिमहाकवि
 कालिदासकृतंशृंगारतिलकंसमाप्तं ॥ २४ ॥

घटकर्पर.

निचितंखमुपेत्यनीरदैः । प्रियहीनान्ददयावनीरदैः ॥
 सलिलैर्निहितंरजःक्षितौ । रविचंद्रावपिनोपलक्षितौ ॥ १ ॥
 हंसानदन्मेघभयाद्भवंति । निशामुखान्यद्यनचंद्रवंति ॥ नवां
 बुमत्ताःशिखिनोनदंति । मेघागमेकुंदसमानदंति ॥ २ ॥ मेघा
 वृतंनिशिनभातिनभोवितारं । निद्राभ्युपैतिचहरिंसुखसेवि
 तारं ॥ सेंद्रायुधश्चजलदोधरसन्निभानां । संरंभमावहतिभू
 धरसन्निभानां ॥ ३ ॥ सतडिज्जलदार्पितंनगेषु । स्वनदंभो
 धरभीतपन्नगेषु ॥ परिधीररवंजलंदरीषु । प्रपतत्यद्भुतरूपसुं
 दरीषु ॥ ४ ॥ क्षिप्रंप्रसादयतिसंप्रतिकोपितानि । कांतामु
 खानिरतिविग्रहकोपितानि ॥ उत्कंठयतिपथिकान्जलदाःस्व

नंतः । शोकःसमुद्भवतितद्वनितास्वनंतः ॥५॥ छादितेदिनक
 रस्यभावने । खाज्जलेपततिशोकभावने ॥ मन्मथेचन्ददिहं
 तुमुद्यते । प्रोषितप्रमदयेदमुद्यते ॥ ६ ॥ सर्वकालमवलंघ्यतो
 यदा । आगतास्थदयितोगतोयदा ॥ निर्घृणेनपरदेशसेवि
 ना । मारयिष्यथहतेनमांविना ॥ ७ ॥ ब्रूततंपथिकपांशुलं
 घनाः । यूयमेवपथिशीघ्रलंघनाः ॥ अन्यदेशरतिरद्यमुच्य
 तां । साधवातववधूःकिमुच्यतां ॥ ८ ॥ हंसपंक्तिरपिनाथसं
 प्रति । प्रस्थितावियतिमानसंप्रति ॥ चातकोपितृषितोऽबु
 याचते । दुःखितापथिकसाप्रियाचते ॥ ९ ॥ नीलशष्पम
 भिभातिकोमलं । वारिर्विदतिचचातकोमलं ॥ अंबुदैःशिखि
 गणोविनाद्यते । कारतिर्दयितयाविनाद्यते ॥ १० ॥ मेघश
 ब्दमुदिताःकलापिनः । प्रोषितान्ददयशोकलापिनः ॥ तोय
 दागमकृशापिसाद्यते । दुर्धरेणमदनेनसाद्यते ॥ ११ ॥ किं
 कृपापितवनास्तिकांतया । पांडुगंडपतितालकांतया ॥ शोक
 सागरजलेऽद्यपातितां । त्वद्गुणस्मरणमेवपातितां ॥ १२ ॥
 कुसुमितकुटजेषुकाननेषु । प्रियरहितेषुसमुत्सुकाननेषु ॥
 वहतिचकलुषेजलेनदीनां । किमितिचमांसमवेक्षसेनदीनां
 ॥ १३ ॥ मार्गेषुमेघसलिलेनविनाशितेषु । कामेधनुःस्पृशति
 तेनविनाशितेषु ॥ गंभीरमेघरसितव्यथिताकदाहं । जह्यांस
 खिप्रियवियोगजशोकदाहं ॥ १४ ॥ सुसुगंधतयावनेजितानां ।
 स्वनदंभोधरवायुवीजितानां ॥ मदनस्यकृतेनिकेतकानां ।
 प्रतिभांत्यद्यवनानिकेतकानां ॥ १५ ॥ तत्साधुयत्त्वांसुतरुंस
 सर्ज । प्रजापतिःकामनिवाससर्ज ॥ त्वमंजरीभिःप्रवरोवना

नां । नेत्रोत्सवश्वासिसयौवनानां ॥ १६ ॥ नवकदंबशिरो
 वनतास्मिन्ते । वसतियन्मदनःकुसुमस्मिन्ते ॥ कुटजकिंकुसु
 मैरुपहस्यते । निपतितास्मिन्सुदुःप्रसहस्यते ॥ १७ ॥ तरुवर
 विनतास्मिन्तेसदाहं । तृदयंमेप्रकरोषिकिसदाहं ॥ तवकुसुम
 निरीक्षणेपदेहं । विसृजेयंसहसैवनीपदेहं ॥ १८ ॥ कुसुमैरु
 पशोभितांसितैर्धनमुक्तांबुलवप्रकाशितैः॥मधुनःसमवेक्ष्यका
 लतां । भ्रमरश्रुंबतियूथिकालतां ॥ १९ ॥ तासामृतुःसफलएव
 हियादिनेषु । सेंद्रायुधांबुधरगर्जितदुर्दिनेषु ॥ रन्युत्सवंप्रि
 यतमैःसहमानयंति । मेघागमेप्रियसखीश्चसमानयंति ॥२०॥
 एतन्निशम्यविरहानलपीडिताया । स्तस्यावचःखलुदयालुर
 पीडितायाः ॥ खंस्वारवेणकथितंजलदैरमोघैः । प्रत्याययौ
 सगृहमूनदिनैरमोघैः ॥ २१ ॥ आलंब्यचांबुतृषितःकरकोष
 पेयं । भावानुरक्तवनितासुरतैःशपेयं ॥ जीयेययेनकविना
 यमकैःपरेण । तस्मैवहेयमुदकंघटकर्परेण ॥ २२ ॥
 ॥ इतिश्रीघटकर्परकविकृतंयमककाव्यंसंपूर्णं ॥ २५ ॥

चौरपंचाशिका.

अद्यापितांकनकचंपकदामगौरीं । फुल्लारविंदवदनांतनु
 लोमराजीं ॥ सुप्तोत्थितांमदनविब्हललालसांगीं । विद्यांप्रमा
 दगुणितामिवचितयामि ॥ १ ॥ अद्यापितांशशिमुखींनवयौ
 वनाढ्यां । पीनस्तनींपुनरहंयदिगौरकांतीं ॥ पश्यामिमन्मथ
 शरानलपीडितानि । गात्राणिसंप्रतिकरोमिसुशीतलानि ॥

॥ २ ॥ अद्यापितां यदि पुनः कमलायताक्षीं । पश्यामि पीवरप
 योधरभारखिन्नां ॥ संपीड्य बाहुयुगलेन पिबामिव क्र । मु
 न्नमत्तवन्मधुकरः कमलं यथेष्टं ॥ ३ ॥ अद्यापितां निधुवनकुम
 निः सहांगी । मापांडुगंडपतितालककुंतलाक्षीं ॥ प्रच्छन्नपाप
 कृतमंतरमावहंतीं । कंठावसक्तमृदुबाहुलतां स्मरामि ॥ ४ ॥
 अद्यापितां सुरतजागरघूर्णमानां । तिर्यक्स्खलत्तरलतारक
 मावहंतीं ॥ शृंगारसारकमलाकरराजहंसीं । ब्रीडावनम्रवद
 नामुरसि स्मरामि ॥ ५ ॥ अद्यापितां सुरततांडवसूत्रधारीं ।
 पूर्णेंदुसुंदरमुखीं मदविबहलांगीं ॥ तन्वीं विशालजघनांस्तन
 भारखिन्नां । व्यालोलकुंतलकलापवतीं स्मरामि ॥ ६ ॥ अद्या
 पितां मसृणचंदनचर्चितांगीं । कस्तूरिकापरिमलेन विसर्पिगं
 धां ॥ अल्पेन्दुरेखपरिशीलितभालरेखां । मुग्धाभिरामनयनां
 शयने स्मरामि ॥ ७ ॥ अद्यापितां निधुवने मधुपानपात्रीं ।
 लीढांबरान्कुशतनुंचपलायताक्षीं ॥ काश्मीरपंकमृगनाभिकु
 तांगरागां । कर्पूरपूगपरिपूर्णमुखीं स्मरामि ॥ ८ ॥ अद्यापि
 तां क्लृप्तपतन्मदिरापराग । प्रस्वेदबिंदुविततंवदनं प्रियायाः ॥
 अंते स्मरामिरतिखेदविलोलनेत्रं । राहूपरागपरिमुक्तमिवेंदु
 बिंबं ॥ ९ ॥ अद्यापितन्मुखशशीपरिवर्त्तते मे । रात्रौ मयिक्षु
 तवतिक्षितिपालपुञ्ज्या ॥ जीवेति मंगलवचःपरित्यक्तकोपा ।
 त्कर्णेकृतंकनकपत्रमनालपंत्या ॥ १० ॥ * ॥ ११ ॥ अद्या
 पितन्प्रणयभंगुरदृष्टिपातं । तस्याः स्मरामिरतिविभ्रमगात्रभं
 गं ॥ वस्त्रांचलेन परिधर्षिपयोधरांतं । दंतच्छदं दशनखंडनमं
 डलंच ॥ १२ ॥ अद्याप्यशोकनवपल्लवरक्तहस्तां । मुक्ताफ

लप्रचयचुंबितचूचुकायां ॥ अंतःस्मितोच्छ्रुसितपांडुरगंडदे
 शां । तांवल्लभांरहसिसंवलितांस्मरामि ॥ १३ ॥ अद्यापित
 त्कुसुमरेणुसुगंधिमिश्रं । न्यस्तंस्मरामिनखरक्षतलक्ष्मतस्याः ॥
 आकृष्टहेमरुचिरांबरमुत्थिताया । लज्जावशात्करधृतंनकुतो
 ब्रजंत्याः ॥ १४ ॥ अद्यापितांविधृतकज्जललोलनेत्रां । पृथ्वी
 प्रभिन्नकुसुमाकुलकेशपाशां ॥ सिंदूरसंवलितमौक्तिकहार
 भारां । आवद्धहेमकटिकांरहसिस्मरामि ॥ १५ ॥ अद्यापि
 तांधवलवेशमनिरत्नदीप । मालामयूखपटलैर्गलितांधकारैः ॥
 सुप्तांचमेरहसिहास्यमुखींप्रसन्नां । लज्जाभरार्द्रनयनांपरि
 चितयामि ॥ १६ ॥ अद्यापितांगलितबंधनकेशपाशां । स्रस्त
 स्रजंस्मितसुधामधुराधरौष्ठीं ॥ पीनोन्नतस्तनयुगोपरिचारुचुं
 बन् । मुक्तावलिंरहसिलोलदृशंस्मरामि ॥ १७ ॥ अद्याप्यहं
 विरहवन्निहिनिपीडितांगीं । तन्वींकुरंगनयनांसुरतैकपात्रीं ॥
 नानाविचित्रकृतमंडनमावहन्तीं । ताराजहंसगमनांसुदतींस्म
 रामि ॥ १८ ॥ अद्यापितांविरहितांकुचभारनम्रां । मुक्ताक
 लापविमलीकृतकंठदेशां ॥ तांकेलिमंदिरगतांकुसुमायुधस्य ।
 कांतांस्मरामिरुचिरोज्ज्वलधूमकेतुं ॥ १९ ॥ अद्यापिचाटुश
 तप्रोल्लसितस्मितंतु । तस्याःस्मरामिसुरतक्लमविव्धलायाः ॥
 अव्याजनिस्तनितकातरकाकुंकठ । संकीर्णवर्णरुचिरंवदनं
 प्रियायाः ॥ २० ॥ अद्यापितांसुरतघूर्णनिमीलिताक्षीं । स्र
 स्तांगयष्टिगलितांशुककेशनम्रां ॥ शृंगारवारिकमलांबुजरा
 जहंसीं । जन्मांतरेनिधुवनेप्यनुचितयामि ॥ २१ ॥ अद्यापि
 तांप्रणयिनींमृगशावकाक्षीं । पीयूषपूर्णकुचकुंभयुगंवहन्तीं ॥

पश्याम्यहं यदि पुनर्दिवसावसाने । स्वर्गापवर्गनरराज्यसुखं
 त्यजामि ॥ २२ ॥ अद्यापितांस्तिमितवल्लमिवावलगां । प्रौढ
 प्रतापमदनानलतप्तदेहां ॥ बालांमदेकशरणामनुकंपनीयां ।
 प्राणाधिकांक्षणमहं न हिविस्मरामि ॥ २३ ॥ अद्यापितांक्षि
 तितलेवरकामिनीनां । सर्वांगसुंदरतया प्रथमैकरेखां ॥ संसा
 रनाटक रसोत्तमरत्नपात्रीं । कांतां स्नरामिकुसुमायुधबाण
 खिन्नां ॥ २४ ॥ अद्यापितां प्रथमतो वरसुंदरीं मे । स्नेहैकपा
 त्रघटितावनिनाथपुत्रीं ॥ हे हे जनाममवियोगहुताशतापं ।
 सोढुं न शक्यत इति प्रतिचितयामि ॥ २५ ॥ अद्यापि विस्मयक
 रीत्रिदशान्विहाय । बुद्धिर्बलाच्चलितितत्किमहं करोमि ॥ जा
 नन्नपि प्रतिमुहूर्त्तमिवांतकाले । रुष्टा तुवल्लभतरेति ममातिधी
 राः ॥ २६ ॥ अद्यापितांगमनमित्युदितं मदीयं । श्रुत्वैव भीत
 हरिणी शिशुचंचलाक्षीं ॥ वाचस्खलद्विगलदश्रुकणाकुला
 क्षीं । संचितयामि गुरुशोकविनम्रवल्कां ॥ २७ ॥ अद्यापि वा
 सगृहतो मयि नीयमाने । दुर्वारभीषणवरैर्यमदूतकल्पैः ॥ किं
 कितया बहुविधं न कृतं मदर्थे । कर्तुं न पार्यत इति व्यथते मनो मे ॥
 ॥ २८ ॥ अद्यापितांक्षणवियोगवियोगमग्नां शंके पुनर्बहुतयामृत
 शोकधारां ॥ मज्जीवधारण करीं मदनालसांगीं । किं ब्रह्मकेश
 वहरैः सुदतीं स्मरामि ॥ २९ ॥ अद्यापितांचलचकोरविलोलने
 त्रां । शीतां शुमंडलमुखीं कुटिलाग्रकेशां ॥ मत्ते भकुंभसदृश
 स्तनभारनग्नां । बंधूकपुष्पसदृशौष्ठपुटां स्मरामि ॥ ३० ॥ अ
 द्यापि मे निशि दिवा हृदयं दुनोति । पूर्णैर्दुसुंदरमुखं ममवल्लभा
 याः ॥ लावण्यनिर्जितमनोहरकामदर्पं । भूयः पुनः प्रतिमुहुर्न

विलोक्यतेयत् ॥ ३१ ॥ अद्यापितामरहितांमनसापिनित्यं ।
 संचितयामिसततंममजीवितेशां ॥ लावण्यभोगनवयौवनभा
 रसारां । जन्मांतरेपिममसैवगतिर्यथास्यात् ॥ ३२ ॥ अद्या
 पितांमलयपंकजगंधलुब्ध । भ्राम्यद्द्विरेफचयचुंबितगंडदेशां ॥
 केशावधूतकरपल्लवकंकणानां । त्वांनोदुनोतिनियतंसुरतंमदी
 यं ॥ ३३ ॥ अद्यापिसानखपदंस्तनमडलेषु । दत्तंमयैवमधुपान
 विमोहितेन ॥ उद्भिन्नरोमपुलकैर्बहुभिःसमंता । जागर्त्तिर
 क्षतिविलोकयतिप्रयत्नात् ॥ ३४ ॥ अद्यापियाशशिमुखीनक्त
 तागसंमां । सोच्चैर्वचःप्रतिददातियदैवनक्तं ॥ चुंबामिरोदि
 मिभृशंपतितोस्मिपादे । दासस्तवप्रियतमेभजमांस्मरामि ॥
 ॥ ३५ ॥ अद्यापिधावतिमनःकिमहंकरोमि । सार्द्धसखीभि
 रभिवासगृहेषुकांते ॥ कांतासुगीतपरिहासविचित्रवाद्यैः ।
 क्रीडासुखैरिहतुयातुमदीयकालः ॥ ३६ ॥ अद्यापितांनखलु
 वेद्भिकिमीशपत्नी । सावाशचीसुरपतेरथकृष्णलक्ष्मीः ॥ धात्रै
 वकिंत्रिजगतांपरिमोहनाय । सृष्टाकुलेयुवतिराजिदिदक्षयै
 व ॥ ३७ ॥ अद्यापितांजगतिवर्णयितुंनकोपि । शक्तोऽन्यदृष्ट
 सदृशप्रतिरूपलक्ष्मीं ॥ दृष्टंतयातुसदृशंखलुतेनरूपं । शक्तोभ
 वेदपिसएवपरोनचान्यः ॥ ३८ ॥ अद्यापिनिर्मलशरच्छशि
 गौरकांति । चेतोमुनेःपरिहरेत्किमुतास्मदीयं ॥ वत्क्रंसुधामय
 महंयदितत्प्रपद्ये । चुंबामिचाप्यविरतंव्यथतेनचेतः ॥ ३९ ॥
 अद्यापितेप्रतिमुहुःप्रतिभाव्यमाना । चेतोहरंतिहरिणीशिशु
 लोचनायाः ॥ अंतर्निमग्नमधुपाकुलकुंदवृंद । संदर्भसुंदररु
 चोनयनार्द्धपाताः ॥ ४० ॥ अद्यापितत्कमलरेणुसुगंधिगंधं ।

तत्प्रेमवारिमकरध्वजतापहारि ॥ ग्रामोम्यहंयदिपुनःसुरतैक
 तीर्थे । प्राणांस्त्यजामिनियतंपुनरामिहेतोः ॥ ४१ ॥ अद्या
 पिषायदिपुनर्नलिनीवनांते ! रोमांचवीचिविलसच्चपलांगयष्टिः
 ॥ कादंबकेशररुचःकणमात्रसेका । किंचित्कुमंलथयतिप्रि
 यराजहंसी ॥ ४२ ॥ अद्यापितांनृपतिशेखरराजकन्यां । संपू
 र्णयौवनमदालसभंगगार्त्रीं ॥ गंधर्वयक्षसुरकिन्नरराजकन्यां ।
 स्वर्गादिमांनिपतितामिवचितयामि ॥ ४३ ॥ अद्यापितत्सुर
 तकेलिनिबद्धबुद्धि । रंकोपबंधपतितोस्मितशून्यहस्तां ॥ दं
 तोष्ठपीडननखक्षतरक्तसिक्तां । तस्याःस्मरामिरतिबंधुरगात्रय
 ष्ठीं ॥ ४४ ॥ अद्यापितांनिजवपुःकृतवेदिमध्यां । तत्संगसंचि
 तसुधास्तनभारनम्रां ॥ नानाविचित्रकृतमंडनमंडितांगीं । सु
 मोत्थितांनिशिदिवानहिविस्मरामि ॥ ४५ ॥ अद्यापितांनव
 वधूसुरताभियोगे । संपूर्णकेलिविधिनारचितांकदाचित् ॥ पू
 र्णदुसुंदरमुखींहरिणायताक्षीं । उन्निद्रकोकनदपत्रनखींस्मरा
 मि ॥ ४६ ॥ अद्यापितद्विकसितांबुजगौरमध्यं । गोरोचना
 तिलकवृंदकृतैकदेशं ॥ ईषन्मदालसविघूर्णितदृष्टिपातं । कां
 तामुखंसखिमयासहगच्छतीव ॥ ४७ ॥ अद्याप्यहंनववधूसु
 रताभियोगं । शक्नोमिनान्यविधिनारचितुंकदाचित् ॥ तद्भा
 तरोमरणमेवहिदुःखशांतौ । विज्ञापयामिभवतस्त्वरितंसुनी
 तुं ॥ ४८ ॥ अद्यापिनोज्झतिहरःकिलकालकूटं । कूर्मोविभ
 र्त्तिधरणीखलुपृष्ठकेन ॥ अंभोनिधिर्वहतिदुःसहवाडवाग्नि ।
 मंगीकृतंसुकृतिनःपरिपालयंति ॥ ४९ ॥ ॥ इतिमहाकविसुं
 दरकृतंविद्यायारूपगणवर्णनंवाचौरपंचाशिकासमाप्ता ॥ २६ ॥

धर्मविवेकः

श्रद्धाबीजोविप्रवेदांबुसिक्तः । शाखाविद्यास्ताश्चतस्रो
दशापि ॥ पुण्यान्यर्थाद्वेफलेस्थूलसूक्ष्मे । मोक्षःकामोधर्मवृ
क्षोयमीड्यः ॥ १ ॥ यातःक्षमामखिलांप्रदायहरयेपातालमूलं
बलिः । सक्तुप्रस्थविसर्जनात्सचमुनिःस्वर्गसमारोपितः ॥
आबाल्यादसतीसतीसुरपुरींकुंतीसमारोहयाद्धासीतापतिदेव
तागमदधोधर्मस्यसूक्ष्मागतिः ॥ २ ॥ कानीनस्यमुनेःस्वबांध
ववधूवैधव्यविध्वंसिनो । नेप्थारःखलुगोलकस्यतनयाःकुंडा
स्वयंपांडवाः ॥ तेऽमीपंचसमानयोनिरतयःतेषांगुणोत्कीर्त्त
ना । दक्षय्यंसुकृतंभवेदविकलंधर्मस्यसूक्ष्मागतिः ॥ ३ ॥
आहारेशुचिताध्वनौमधुरतानीडेपराधीनता । बंधौनिर्ममता
वनेरसिकतावाचालतामाधवे ॥ यस्यैतेगुणराशयःपिकवरं
त्यक्त्वाकिमेतेजना । वंदंतेखलुखंजनंकुमिभुजंचित्रागतिःक
र्मणां ॥ ४ ॥ कांतंवक्तिकपोतिकाकुलतयानाथांऽतकालो
ऽधुना । व्याधोधोधृतचापशानितशरःश्येनःपरिभ्राम्यति ॥
इत्थंसत्यहिनासदष्टदृषुणाश्येनोपितेनाहत । स्तूर्णतौतुयमा
लयंप्रतिगतौदैवीविचित्रागतिः ॥ ५ ॥ शृंगीगोखुरयोर्विचार्य
मनसाकल्काशनंयन्मया । प्रोक्तंतद्विपरीतकंकृतमहोगोःखू
मात्रंददौ ॥ नार्थोमूर्खजनालयेनचसुखंनोवायशोलभ्यते ।
सद्वैद्येकविभूपतौहरहरेलाभःपरंगोवधः ॥ ६ ॥ पंचास्यस्यप
राभवायभषकोमांसेनगोर्भूयसा । दध्यन्नैरपिपायसैःप्रतिदि

नंसंवर्द्धितोयोमया ॥ सोयंसिंहरवाहुहांतरगमद्भीत्याकुलःसं
 भ्रमा । ज्झंताशाविलयंगताहतविधेर्लाभःपरंगोवधः ॥ ७ ॥
 पारिद्रस्यपराभवायसुरभीमांसेनदुर्मेधसा । पुण्यंतेकिलपी
 वराःकटुगिरःश्वानःप्रयत्नादमी ॥ नत्वेतन्मदमत्तवारणचमू
 विद्रावणःकेशरी । जेतव्योभवताकिरातनृपतेलाभःपरंगोव
 धः ॥ ८ ॥ एकाभूरुभयोरैक्य । मुभयोर्दलकांडयोः ॥ शा
 लिश्यामाकयोर्भेदः । फलेनपरिचीयते ॥ ९ ॥ जातःसूर्यकु
 लेपितादशरथःक्षोणीभुजामग्रणीः । सीतासन्त्यपरायणाप्रण
 यिनीयस्यानुजोलक्ष्मणः ॥ दोर्दंडेनसमोनचास्तिभुवनेप्रत्य
 क्षविष्णुःस्वयं । रामोयेनविडंबितोपिविधिनाचान्येपरेकाक
 था ॥ १० ॥ असारेखलुसंसारे । सारंश्वशुरमंदिरं ॥ हरोहि
 मालयेक्षेते । विष्णुःक्षेतेमहोदधौ ॥ ११ ॥ असारेखलुसंसा
 रे । सारमेतच्चतुष्टयं ॥ काश्यांवासःसतांसंगो । गंगांभःशंभु
 सेवनं ॥ १२ ॥ आपदर्थधनंरक्षे । द्वारान्रक्षेद्धनैरपि ॥ आ
 त्मानंसततरक्षे । द्वारैरपिधनैरपि ॥ १३ ॥ चिंताज्वरोमनु
 ष्याणां । वस्त्राणामातपोज्वरः ॥ असौभाग्यंज्वरःस्त्रीणां ।
 मश्वानांमैथुनंज्वरः ॥ १४ ॥ यदिक्लृष्णपदेचिंता । भक्तिस्त
 त्पदपंकजे ॥ विषमेदुर्गमेवापि । काचिंतामरणेरणे ॥ १५ ॥
 देवेतीर्थेद्विजेमंत्रे । दैवज्ञेभेषजेगुरौ ॥ यादृशीभावनायस्य ।
 सिद्धिर्भवतितादृशी ॥ १६ ॥ नमाताशपतेपुत्रं । नदोषंलभते
 मही ॥ नहिंसांकुरुतेसाधु । नदेवःसृष्टिनाशकः ॥ १७ ॥
 जल्पंतिसूरयःसर्वे । धर्मोरक्षतिधार्मिकं ॥ एतज्ज्ञातव्यमद्यै
 व । किमत्रचभविष्यति ॥ १८ ॥ जयोस्तुपांडुपुत्राणां । ये

षांपक्षेजनार्दनः ॥ यतःकृष्णस्ततो धर्मो । यतो धर्मस्ततो जयः
॥ १९ ॥ ॥ इति श्रीमहाकविहलायुधविरचितं धर्मविवेक
वाक्यं समाप्तं ॥ २७ ॥

मुकुंदमाला

वंदे मुकुंदमरविंददलायताक्षं । कुंदेदुशंखदशनं शिशुगोप
वेषं ॥ इंद्रादिदेवगणवंदितपादपीठं । वृंदावनालयमहंवसुदे
वसूनुं ॥ १ ॥ श्रीवल्लभेति वरदेति दयापरेति । भक्तिप्रियेति
भवलुंठनकोविदेति ॥ नाथेति नागशयनेति जगन्निवासे ।
त्यालापिनं प्रतिदिनं कुरु मां मुकुंद ॥ २ ॥ जयतु जयतु देवो देव
कीनंदनोयं । जयतु जयतु कृष्णो वृष्णिवंशप्रदीपः ॥ जयतु ज
यतु मेघश्यामलः कोमलांगो । जयतु जयतु पृथ्वीभारनाशो
मुकुंदः ॥ ३ ॥ मुकुंदमूर्ध्ना प्रणिपत्य याचे । भवंतमेकांतमियं
तमर्थं ॥ अविस्मृतिस्त्वच्चरणारविंदे । भवे भवे मेऽस्तु तव प्रसा
दात् ॥ ४ ॥ श्रीगोविंदपदांभोज । मधुनो महदद्भुतं ॥ यत्पा
यिनो न मुंचंति । मुंचंति यदपायिनः ॥ ५ ॥ नाहं वंदे तव चर
णयोर्द्वंद्वमद्वंद्वहेतोः । कुंभीपाकंगुरुमपि हरे नारकं नापनीतुं ।
रम्यारामासृदुतनुलतानंदनेनापिरंतुं । भावे भावे हृदयभवने
भावयेयं भवंतं ॥ ६ ॥ नास्था धर्मे न वसुनि च ये नैव कामोपभो
गे । यद्भाव्यं तद्भवतु भगवन् पूर्वकर्मानुरूपं ॥ एतत्प्रार्थ्यं मम ब
हुमतं जन्म जन्मांतरेऽपि त्वत्पादांभोरुहयुगगतानि श्रुत्वा भक्तिर
स्तु ॥ ७ ॥ दिवि वा भुवि वा ममास्तु वासो । नरके वा नरकांतक

प्रकामं ॥ अवधीरितशारदारविदौ । चरणौतेमरणेर्विचितया
 मि ॥ ८ ॥ सरसिजनयनेसशंखचक्रे । मुरभिदिमाविरमेह
 चित्तरंतुं ॥ सुखतरमपरंनजातुजाने । हरिचरणस्मरणासृते
 नतुल्यं ॥ ९ ॥ माभीर्मदमनोर्विचिन्त्यबहुधायामीश्विरंयात
 ना । नैवामीप्रभवंविपापरिपवःस्वामीननुश्रीधरः ॥ आल
 स्यंठ्यपनीयभक्तिसुलभंघ्यायस्वनारायणं । लोकस्यव्यस
 नापनोदनकरोदासस्याकिंनक्षमः ॥ १० ॥ भवजलधिगता
 नांद्वंदवाताहतानां । सुतदुहितृकलत्रत्राणभारावृतानां ॥ वि
 षमविषयतोयेमज्जतामत्प्लवानां । भवतिशरणमेकोविष्णुपो
 तोनराणां ॥ ११ ॥ रजसिनिपतितानांमोहजालावृतानां ।
 जननमरणदोलादुर्गसंसर्गगानां ॥ शरणमशरणानामेकएवा
 तुराणां । कुशलपथनियुक्तश्चक्रपाणिर्नराणां ॥ १२ ॥ अप
 राधसहस्रसंकुलं । पतितंभीमभवार्णवोदरे ॥ अगतिशरणा
 गतंहरे । रुपयाकेवलमात्मसात्कुरु ॥ १३ ॥ मामेस्त्रीत्वंमा
 चमेस्यात्कुभावो । मामूर्खत्वंमाकुदेशेषुजन्म ॥ मिथ्यादृष्टि
 र्माचमेस्यात्कदाचित् । जातौजातौविष्णुभक्तोभवेयं ॥ १४ ॥
 कायेनवाचामनसेन्द्रियैश्च । बुद्ध्यात्मनावानुसृतिप्रभावात् ॥
 करोमियद्यत्सकलंपरस्मै । नारायणायैवसमर्पयामि ॥ १५ ॥
 यत्कृतंयत्करिष्यामितत्सर्वेनमयाकृतं । त्वयाकृतंतुफलभुक्
 त्वमेवमधुसूदन ॥ १६ ॥ भवजलधिमगाधंदुस्तरंनिस्तरेयं ।
 कथमहमितिचेतोमास्मगाःकातरत्वं ॥ सरसिजदृशिदेवेता
 रकीभक्तिरेका । नरकभिदिनिषण्णातारयिष्यत्यवश्यं ॥ १७ ॥
 तृष्णातोयेमदनपवनोद्धूतमोहोर्मिमाले । दारावर्त्तेतनयसहज

ग्राहसंधाकुलेच ॥ संसाराख्येमहतिजलधौमज्जतांनस्त्रिधा
 मन् । पादांभोजेवरदभवतोभक्तिभावेप्रसीद ॥ १८ ॥ पृथ्वी
 रेणुरणुःपयांसिकणिकाःफल्लगुःस्फुल्लिगोलघु । स्तेजोनिः
 श्वसनंमरुत्तनुतरंरंधंसुसूक्ष्मंनभः ॥ क्षुद्रारुद्रपितामहप्रभृतयः
 कीटाःसमस्ताःसुरा । दृष्टेयत्रसतारकोविजयेतश्रीपादधूली
 कणः ॥ १९ ॥ आम्नायाभ्यसनान्यरन्यरुदितंकुच्छ्रवतान्य
 न्वहं । मेदच्छेदपदानिपूर्तविधयःसर्वहुतंभस्मनि ॥ तीर्था
 नामवगाहनानिचगजस्नानंविनायन्पद । द्वंद्वांभोरुहसंस्तुति
 विजयतेदेवःसनारायणः ॥ २० ॥ आनंदगोविंदमुकुंदराम ।
 नारायणानंतनिरामयेति ॥ वक्तुंसमर्थोपिनवक्तिकश्चि । द
 होजनानांव्यसनानिमोक्षे ॥ २१ ॥ क्षीरसागरतरंगशीकरा
 सारतारकितचारुमूर्तये ॥ भोगिभोगशयनीयशायिने । मा
 धवायमधुविद्विषेनमः ॥ २२ ॥ ॥ इतिश्रीकुलशेखरेणराज्ञा
 विरचितामुकुंदमालासमाम्ना ॥ २८ ॥

व्रजविहारः

गायंतीनांगोपसीमंतिनीनां । स्फीताकांक्षामक्षिरोलंबमा
 लां ॥ निश्चांचल्यामात्मवक्त्रारविंदे । कुर्वन्नव्यादेवकीनंदनो
 वः ॥ १ ॥ सुपर्णस्वर्णाद्रौरचितमणिशृंगोजलधिजा ॥ मुखां
 भोजेभृंगोनिगमविलसत्पंजरशुकः ॥ त्रिलोकीकस्तूरीतिल
 ककमनीयोव्रजवधू । विहारीश्रीकृष्णोदिशतुभवतांशर्मस
 ततं ॥ २ ॥ कस्त्वंबालबलानुजस्त्वमिहकिमन्मंदिराशंकया ।

बुद्धंतन्नवनीतकुंभविवरेहस्तंकथंन्यस्यसि ॥ कर्तुं तत्रपिपीलि
 कापनयनंसुप्ताःकिमुद्धोधिताः । बालावत्सगतिविवेक्तुमिति
 संजल्पन्हरिःपातुवः ॥ ३ ॥ जीर्णातरिःसरिदतीवगभीरनी
 रा । बालावयंसकलमित्थमनर्थहेतुः ॥ निस्तारबीजमिदमे
 वरुशोदरीणां । यन्माधवस्त्वमसिसंप्रतिकर्णधारः ॥ ४ ॥
 श्रीश्रीकृष्णोजयतिजगतांजन्मदाताचपाता । हर्त्ताचांतेहर
 तिभजतांयश्चसंसारभीति ॥ राधानाथःसजलजलदःश्यामलः
 पीतवासा । वृंदारण्येविहरतिसदासच्चिदानंदरूपः ॥ ५ ॥
 ज्योतीरूपंपरमपुरुषंनिर्गुणंनित्यमेकं । नित्यानंदंनिखिलजग
 तामीश्वरंविश्वबीजं ॥ गोलोकेशंद्विभुजमुरलीधारिणंराधिके
 शं । वंदेवृंदारकहरिहरब्रह्मवंद्यांघ्रिपद्मं ॥ ५ ॥ येषांश्रीमद्य
 शोदासुतपदकमलेनास्तिभक्तिर्नराणां । येषामाभीरकन्याप्रि
 यगुणकथनेनानुरक्तारसज्ञा ॥ येषांश्रीकृष्णलीलाललितगुण
 कथासादरौनैवकर्णौ । धिक्त्तान्धिक्त्तान्धिगेतान्कथय
 तिनितरांकीर्त्तनस्थोमृदंगः ॥ ७ ॥ केचिद्वदंतिधनहीनजनो
 जघन्यः । केचिद्वदंतिगुणहीनजनोजघन्यः । व्यासोवदत्य
 खिलवेदविशेषविज्ञो । नारायणस्मरणहीनजनोजघन्यः ॥
 ॥ ८ ॥ वृंदावनेवृक्षलताप्रतानै । वृंदावनेशस्यविहारहेतोः ॥
 पुराविधात्रारचितान्सुकुंजान् । जगामकृष्णःसहराधायसः
 ॥ ९ ॥ नवीनमेघोपमनीलदेहः । सुपीतपट्टांबरयुग्मधारी ॥
 स्मिताननःकुंडलवान्किरीटी । वंशीधरोमालतिमाल्यधारी ॥
 ॥ १० ॥ नवीननीलांबुदकांतिमद्वपुः । सस्मेरवक्त्रांबुजवेणुवा
 दनः ॥ अनेकरत्नाभरणैर्विभूषितः । ससुंदरांगोमहसामहो

ज्वलः ॥ ११ ॥ गोपीजनानंदकरोमुरारि । वृंदावनेद्रोवन
 माल्यशोभी ॥ वंशीनिनादेनब्रजांगनानां । मनांसिसंमोहित
 वान्सकामी ॥ १२ ॥ नाशायबालकगणान्सहिकंसराजः ।
 तांपूतनांमानुषराक्षसींच ॥ संप्रेषयामासयदातदातां । मा
 याशिशुःप्राणसमंशुशोष ॥ १३ ॥ जिघांसयासमायांती । पू
 तनाराक्षसीवरां ॥ क्रोडेकृत्वास्तन्यदात्रीं । जघानबालकोह
 रिः ॥ १४ ॥ गोपीगणोयमिहकामदृशाभजंते । यंभक्तिभाज
 इहकेवलभक्तिभावैः ॥ यंयोगिनोन्ददिधियापरिचिंतयंति ।
 तंकेवलंकमललोचनमाश्रयेहं ॥ १५ ॥ कृष्णेकारुण्यपूर्णेश
 शधरवदनेपीतकौशेयवस्त्रे । रत्नालंकारभूषेसजलजलधर
 श्यामलेसुंदरांगे ॥ वंशीवाद्यप्रमोदेब्रजजनयुवतीजीवनेयाद
 वेद्रे । भूयाद्भक्तिर्दृढामेसकलसुरवरैःसेव्यमानेमुरारौ ॥ १६ ॥
 वृंदारण्येविहरतिसदावासुदेवोदयालु । गोपश्रीभिःस्मरशर
 शतैर्भिन्नन्दत्कामुकीभिः ॥ गोपैर्बालैरपिसहचरैःसार्द्धमानं
 दयुक्तैः । र्योसौकृष्णःपरमकरुणस्तंसदांचितयेहं ॥ १७ ॥
 वृंदावनस्थानविहारहेतो । राधासमंकुंजगृहप्रवेशं ॥ चकार
 गोपीजनवल्लभोसौ । पायादपायादपिमांमुरारिः ॥ १८ ॥
 वनेवनेकुंजवनेमुरारि ॥ भ्रमन्भ्रमन्भ्राजतिराधिकाच ॥
 सहैवकुंजेरमतेचराधया । पायादपायादिहकृष्णएकः ॥ १९ ॥
 अनंतविश्वंभरवासुदेव । समस्तदेवैरपिवंद्यपाद ॥ निरा
 मयप्राणपतेमुरारे । हरेहराशेषमहाघसंघं ॥ २० ॥ ॥

इतिश्रीधरस्वामिनाविरचितं

ब्रजविहारकाव्यंसमामं ॥ २९ ॥

वेदसारशिवस्तवः

पशूनांपतिपाशनाशंपरेशं। गजेंद्रस्य कृत्तिवसानं वरेण्यं ॥
 जटाजूटमध्ये स्फुरद्भागवारिं । महादेवमेकं स्मरामि स्मरारिं ॥
 ॥ १ ॥ महेशं सुरेशं सुरारातिनाशं । विभुं विश्वनाथं विभूत्यंग
 भूषं ॥ विरूपाक्षमिद्वर्कवन्निहन्त्रिनेत्रं । सदानन्दमीडे प्रभुं पञ्चव
 च्क्रं ॥ २ ॥ गिरीशं गणेशं गले नीलवर्णं । गर्वेद्राधिरूढं गुणाती
 तरूपं ॥ भवं भास्वरं भस्मना भूषितांगं । भवानीकलत्रं मजे पं
 चवक्त्रं ॥ ३ ॥ शिवाकांतशंभो शशाङ्कार्द्धमौले । महेशानशू
 लिन् जटाजूटधारिन् ॥ त्वमेको जगद्ध्यापको विश्वरूप । मसी
 दप्रसीद प्रभो पूर्णरूप ॥ ४ ॥ परात्मानमेकं जगद्धीजमाद्यं ।
 निरीहं निराकारमोकारवेद्यं ॥ यतो जायते पाल्यते येन विश्वं ।
 तमीशं भजे लीयते यत्र विश्वं ॥ ५ ॥ नभूमिर्न चापो न वह्निर्न
 वायु । न चाकाशमास्तेन तं द्रान निद्रा ॥ न ग्रीष्मो न शीतं न दे
 शो न वेषो । न यस्यास्ति मूर्तिस्त्रिमूर्ति तमीडे ॥ ६ ॥ अजं
 शाश्वतं कारणं कारणानां । शिवं केवलं भासकं भासकानां ॥
 तुरीयं तमः पारमाद्यं तहीनं । प्रपद्ये परं पावनं द्वैतहीनं ॥ ७ ॥
 नमस्ते नमस्ते विभो विश्वमूर्ते । नमस्ते नमस्ते चिदानन्दमूर्ते ॥
 नमस्ते नमस्ते तपो योगगम्य । नमस्ते नमस्ते श्रुतिज्ञानगम्य ॥ ८ ॥
 प्रभो शूलपाणे विभो विश्वनाथ । महादेव शंभो महेश त्रिनेत्र
 शिवाकांतशान्तस्मरारे पुरारे । त्वदन्यो वरेण्यो न मान्यो न ग
 ण्यः ॥ ९ ॥ शंभो महेश करुणामय शूलपाणे । गौरीपते पशुप

तेपशुपाशनाशिन् ॥ काशीपतेकरुणयाजगदेतदेक । स्त्वं
 हंसिपासिविदधासिमहेश्वरोसि ॥ १० ॥ त्वत्तो जगद्भवतिदे
 वभवस्मरारे । त्वय्येवतिष्ठतिजगन्मृडविश्वनाथ ॥ त्वय्येवग
 च्छुतिलयंजगदेतदीश । लिंगात्मकेहरचराचरविश्वरूपिन् ॥
 ॥ ११ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवच्छंकराचार्यविरचितंवेदसारशि
 वस्तोत्रंसंपूर्णं ॥ ३० ॥

महापद्यं.

अस्थिवद्धधिवच्चैव । शंखवद्धकवत्तथा ॥ राजन्तव
 यशोभाति । पुनःसंन्यासिदंतवत् ॥ १ ॥ कालिदासइमंश्लो
 कं । स्वकवित्वस्यगोपकं ॥ लिखित्वाप्रददौपत्रं । कवयेशं
 करायवै ॥ २ ॥ पठित्वाशंकरःश्लोकं । प्रहसन्कौतुकाय
 तत् ॥ पत्रंकरेसमादाय । सानंदस्त्वरयातदा ॥ ३ ॥ कालि
 दासेनसहितो । भोजराजसभांययौ ॥ अथदृष्ट्वासराजान ।
 माशिषंप्रजगादह ॥ ४ ॥ ॥ राजन्यभ्युदयोस्तुशंकरकवे
 किंपत्रिकायामिदं । पद्यंकस्यतवैवकीर्त्तिरचनातत्पठ्यतांप
 ठ्यते ॥ किंत्वासामरविंदसुंदरदृशांद्राक्चामरांदोलना । दुहे
 लुद्भुजवल्लिकंकणझणत्कारःक्षणंवार्यतां ॥ १ ॥ महाराज
 श्रीमन्जगतियशसातेधवलिते । पयःपारावारंपरमपुरुषोयंमृ
 गयते ॥ कपर्दीकैलासंकस्मिन्मथोयंकुलिशभू । त्कलानाथं
 राहुःकमलभवनोहंसमधुना ॥ २ ॥ नीरक्षीरेगृहीत्वासकल
 खगपतीन्यातिनालीकजन्मा । तक्रंधृत्वाकराब्जेसकलजल

निधीन्चक्रपाणिर्मुकुन्दः ॥ सर्वानुत्पृथ्व्यशैलान्दहतिपशुपति
 भालनेत्रेणपश्य । न्व्याप्तात्वत्कीर्तिकांतासकलवसुमतींभोज
 राजक्षितीन्द्र ॥ ३ ॥ श्रीमद्राजशिखामणेतुलयितुंधातात्व
 दीयंयशः।कैलासश्चनिरीक्ष्यतत्रलघुतांतत्पूतयेपर्यधात्॥ उक्षा
 णंतदुपर्युमासहचरंतन्मूर्ध्निगंगाझरं । तस्याग्रेफणिपुंगवंतदु
 परिस्फारंसुधादीधिती ॥ ४ ॥ अपायिमुनिनापुरापुनरमायि
 मर्यादया । अतारिकपिनापुरापुनरदाहिलंकारिणा ॥ अमं
 थिपुरवैरिणापुनरबंधिलंकारिणा । कनामवसुधापतेतवयशो
 बुधिःक्वांबुधिः ॥ ५ ॥ स्वस्तिश्रीभोजराजत्रिभुवनविजयी
 धार्मिकःसत्यवादी । पित्रातेमेगृहीतानवनवतियुतारत्नको
 टिर्मदीया॥तांत्वंमेदेहिशीघ्रंसकलबुधजनैर्ज्ञायतेसत्यमेत । न्नो
 वाजानंतिकेचिन्नवकृतमितिचेद्देहिलक्षंततोमे ॥ ६ ॥ मागा
 मत्युपकारकातरधियावैमुख्यमाकर्ण्यमे । श्रीकर्णाटवसुंधरा
 धिपसुधासिक्तानिसूक्तानिमे ॥ वर्ण्यतेकतिनामनार्णवनदी
 भूगोलविंध्याटवी । झंझामारुतचंद्रमःप्रभृतयस्तेभ्यःकिमाप्तं
 मया ॥ १७ ॥ ॥ इतिश्रीमहाकविकालिदासरुतंमहापद्य
 षट्कंसमाप्तं ॥ ३१ ॥

पद्यसंग्रहः

नत्वातांपरमेश्वरींशिवकरींश्रीभारतींभास्वतीं । गंगाती
 रनिवासिनासुकविनालोकोपकारार्थिना ॥ नानापंडितवक्त्र
 निर्गतवतांनिर्मायतेकेनचित् । पद्यानामिहसंग्रहोऽमृतकथाप्र

स्तावविस्तारिणां ॥ १ ॥ काव्येभव्यतमेपिविज्ञनिवहैरास्वा
 द्यमानेमुहु । दोषान्वेषणमेवमत्सरजुषानैसर्गिकोदुर्ग्रहः ॥
 कासारेपिविकाशिपंकजचयेखेलन्मरालेपुनः । क्रौंचश्चंचुपु
 टेनकुंचितवपुःसंब्रूकमन्वेषते ॥ २ ॥ अतिरमणीयेकाव्ये
 पिशुनोदूषणमन्वेषयति ॥ अतिरमणीयेवपुषित्रणमिवमक्षि
 कानिकरः ॥ ३ ॥ कीर्त्तिःस्वर्गतरंगिणीभिरभितोवैकुण्ठमा
 ष्ठावितं । क्षोणीनाथतवप्रतापतपनैःसंतापितःक्षीरधिः ॥ इ
 त्येवंदयितायुगेनहरिणात्वयाचितःस्वाश्रयं । त्वत्पद्मंहरयेश्चि
 येस्वभवनंकण्ठगिरेदत्तवान् ॥ ४ ॥ रवेःकवेःकिंसमरस्यसारं
 । कृषेर्भयंकिंकिमदंतिभृंगाः ॥ सदाभयंब्रह्मपदंचकेषां । भा
 गीरथीतीरसमाश्रितानां ॥ ५ ॥ वासःकांचनपिंजरेनृषकरां
 भोजैस्तनूमार्जनं । भक्ष्यंस्वादुरसालदाडिमफलंपेयंसुधाभंप
 यः ॥ पाठःसंसदिरामनामसततंधीरस्यकीरस्यमे । हाहाहं
 ततथापिजन्मविटपिक्रोडमनोधावति ॥ ६ ॥ उदयतियदिभा
 नुःपश्चिमेदिग्विभागे । विकसतियदिपद्मःपर्वतानांशिखाग्रे ॥
 मचलतियदिमेरुःशीततांयातिवन्हि । नचलतिखलुवाक्यंस
 जनानांकदाचित् ॥ ७ ॥ वरमसिधारातरुतलवासो । वरमिह
 भिक्षावरमुपवासः ॥ वरमपिघोरेनरकेपतनं । नचधनगर्वित
 बांधवशरणं ॥ ८ ॥ कुग्रामवासःकुजनस्यसेवा । कुभोजनं
 क्रोधमुखीचभार्या ॥ मूर्खश्चपुत्रोविधवाचकन्या । विनाग्नि
 नासंदहतेशरीरं ॥ ९ ॥ वरंमौनंकार्येनचवचनमुक्तंयदनृतं ।
 वरंक्लैव्यंपुंसांनचपरकलत्राभिगमनं ॥ वरंभैक्ष्याशिष्वनचप
 रधनास्वादनसुखं । वरंमाणन्यागोनचपिशुनवादेष्वाभिरतिः॥

॥ १० ॥ ख्यातः शक्रो भगांगो विधुरपिमलिनो माधवो गोपजा
 तो । वेश्यापुत्रो वसिष्ठः सरुजपदयमः सर्वभक्ष्यो हुताशः ॥ व्या
 सोमन्स्योदरीयः सलवणउदधिः पांडवाजारजाता । रुद्रः प्रेता
 स्थिधारी त्रिभुवनवसतां कस्य दोषो न जातः ॥ ११ ॥ तुरगशत
 सहस्रंगोगजानां चलक्षं । कनकरजतपात्रं मेदिनीसागरांतां ॥
 विमलकुलवधूनां कोटिकन्याश्च दद्यात् । नहिनहि सममेतैरन्न
 दार्त्तप्रधानं ॥ १२ ॥ कालिदासकवितानवं व्रयः । माहिषं दधि
 सशर्करं पयः ॥ एणमांसमबलाचकोमला । संभवंतु मम जन्म ज
 न्मनि ॥ १३ ॥ नाक्षराणि पठता किमपाठि । पाठितोऽपि किमु
 विस्मृत एव ॥ इत्थमर्थिजनसंशयदोलाः । खेलनां खलु चकार
 नकारः ॥ १४ ॥ लक्ष्मणसेन उवाच ॥ शैत्यं नाम गुणस्तवैव त
 दनुस्वाभाविकी स्वच्छता । किं ब्रूमः शुचितां भवन्त्यशुचयः स्पर्श
 शैत्यस्याः परे ॥ किंचातः परमंतवस्तुतिपदं त्वं जीवने देहिनां । त्वं
 चेन्नीचपथेन गच्छसि पयः कस्त्वां निरोद्धुं क्षमः ॥ १५ ॥ बल्लाल
 उवाच ॥ तापो नापगतस्तृषानचक्रशाधौ तानधूलीतनो । न
 स्वच्छंदमकारिकंदकवलः कानामकेलीकथा ॥ दूरोत्क्षिप्तक
 रेण हंत करिणा स्पृष्टानवापद्मिनी । प्रारब्धो मधुपैरकारणम
 हो झंकारकोलाहलः ॥ १६ ॥ तत्पुत्र उवाच ॥ परीवादस्त
 थ्यो भवति वितथो वापि महता । मतथ्यस्तथ्यो वा हरति महिमा
 नं जनरवः ॥ तुलोत्तीर्णस्यापि प्रकटितहताशेषतमसो । रवेस्ता
 दकृते जो नहि भवति कन्यांगतवतः ॥ १७ ॥ राजोवाच ॥ सु
 धांशोर्जातेयं कथामपि कलंकस्य कणिका । विधातुर्दोषोऽयं न च
 गुणनिधेस्तस्य किमपि ॥ स किं नात्रेः पुत्रो न किमु हरचूडार्चनम

णि । नैवाहंतिध्वांतंजगदुपरि किंवानवसति ॥ १८ ॥ ॥

॥ इतिश्रीकविभट्टकृतःपद्यसंग्रहःसमाप्तः ॥ ३२ ॥

पांडुरंगाष्टकं

महायोगपीठेतेभीमरथ्या ॥ वरंपुंडरीकायदातुंमुनींद्रैः॥
 समागत्यतिष्ठंतमानंदकंदं ॥ परब्रह्मलिंगंभजेपांडुरंगं ॥ १ ॥
 तडिद्वाससन्नीलमेघावभासं ॥ रमामंदिरंसुंदरंचित्प्रकाशं ॥
 वरंत्विष्टिकायांसमन्यस्तपादं । परब्रह्म० ॥ २ ॥ प्रमाणंभ
 वाब्धेरिदंमामकानां । नितंबःकराभ्यांधृतोयेनतस्मात् ॥ वि
 धातुर्वसत्यैधृतोनाभिकोशः । परब्रह्म० ॥ ३ ॥ स्फुरत्कौ
 स्तुभालंकृतंकंठदेशे । श्रियाजुष्टकेयूरकंश्रीनिवासं ॥ शिवं
 शांतमीड्यंवरंलोकपालं । परब्रह्म० ॥ ४ ॥ शरच्चंद्रबिंबान
 नंचारुहासं । लसत्कुंडलाक्रांतगंडस्थलांगं ॥ जपारागबिंबा
 धरंकंजनेत्रं । परब्रह्म० ॥ ५ ॥ किरीटोज्वलत्सर्वदिग्प्रांतभा
 गं । सुरैरर्चितंदिव्यरत्नैरनर्घ्यैः ॥ त्रिभंगाकृतिर्बर्हमाल्यावतं
 सं । परब्रह्म० ॥ ६ ॥ विभुंवेणुनादंचरंतंदुरंतं । स्वयंलील
 यागोपवेषंदधानं ॥ गवांवृंदकानंददंचारुहासं । परब्रह्म० ॥
 ॥ ७ ॥ अजरुक्मिणीप्राणसंजीवनंतं । परंधामकैवल्यमेकंतु
 रीयं ॥ प्रसन्नंपपन्नार्तिहंदेवदेवं । परब्रह्म० ॥ ८ ॥ स्तवंपां
 डुरंगस्यवैपुण्यदंये । पठंत्येकचित्तेनभक्त्याचनित्यं ॥ भवां
 भोनिधितेपितीर्त्वातकाले । हरेरालयंशाश्वतंप्राप्नुवंति ॥ ९॥
 ॥ इतिश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकराचार्य
 विरचितंश्रीपांडुरंगाष्टकंसंपूर्णं ॥ ३३ ॥

गोविंदाष्टकं

सत्यंज्ञानमनंतंनित्यमनाकाशंपरमाकाशं । गोष्ठप्रांगण
 रिंगणलोलमनायासंपरमायासं ॥ मायाकल्पितनानाकारम
 नाकारंभुवनाकारं । क्षमामानाथमनाथंप्रणमतगोविंदंपरमा
 नंदं ॥ १॥ मृत्स्नामत्सीहेतियशोदाताडनशैशवसंत्रासं । व्या
 दितवक्त्रालोकिललोकालोकचतुर्दशलोकालं ॥ लोकत्रयपुर
 मूलस्तंभलोकालोकमनालोकं । लोकेशंपरमेशंप्रणमतगोवि
 दंपरमानंदं ॥ २ ॥ त्रैविष्टपरिपुवीरघ्नक्षितिभारघ्नभवरोगघ्न ।
 कैवल्यंनवनीताहारमनाहारंभुवनाहारं ॥ वैमल्यस्फुटचेतो
 वृत्तिविशेषाभासमनाभासं । शैवंकेवलशांतंप्रणमतगोविंदंप
 रमानंदं ॥ ३ ॥ गोपालंप्रभुलीलाविग्रहगोपालंकुलगोपालं ।
 गोपीखेलनगोवर्द्धनधृतिलीलालालितगोपालं ॥ गोभिर्निग
 दितगोविंदस्फुटनामानंबहुनामानं । गोधीगोचरदूरंप्रणमत
 गोविंदंपरमानंदं ॥ ४ ॥ गोपीमंडलगोष्ठीभेदंभेदावस्थमभेदा
 भं । शश्वद्गोखुरनिर्धूतोधूतधूलीधूसरसौभाग्यं ॥ श्रद्धाभक्ति
 गृहीतानंदमचिन्त्यंचितितसद्भावं । चिंतामणिमणिमानंप्रण
 मतगोविंदंपरमानंदं ॥ ५ ॥ स्नानव्याकुलयोषिद्वस्त्रमुपादा
 यागमुपारूढं । व्यादिन्संतिरथंदिग्वस्त्राउपदातुर्मुपकर्षते ॥
 निर्धूतद्वयशोकविमोहंबुद्धंबुद्धेरंतस्थं । सत्तामात्रशरीरंप्रणम
 तगोविंदंपरमानंदं ॥ ६ ॥ कांतंकारणकारणमादिमनादिका
 लघनाभासं । कालिंदीगतकालियशिरसिमुहुर्नृत्यंतसुनृत्यं

तं ॥ कालंकालकलातीतंकलिताशेषंकलिदोषघ्नं। कालत्रयग
तिहेतुंप्रणमतगोविंदंपरमानंदं ॥ ७ ॥ वृंदावनभुविंवृंदारकगणवृं
दाराधितवंचेहं । कुंदाभामलमंदस्मेरसुधानंदंसुन्ददानंदं ॥ वंचा
शेषमहामुनिमानसवंचानंदपदद्वंदं । वंचाशेषगुणाब्धिप्रणमत
गोविंदंपरमानंदं ॥ ८ ॥ गोविंदाष्टकेतदधीतेगोविंदार्पित
चेतायो । गोविंदाच्युतमाधवविष्णोगोकुलनायककृष्णेति ॥
गोविंदांघ्रिसरोजध्यानसुधाजलधौतसमस्तायो । गोविंदंपर
मानंदामृतमंतस्थंसमभ्येति ॥ ९ ॥ ॥ इतिश्रीमच्छंकरा
चार्यविरचितंगोविंदाष्टकंसंपूर्णं ॥ ३४ ॥

श्रुतबोधः

छंदसांलक्षणंयेन । श्रुतमात्रेणबुद्ध्यते ॥ तमहंसंप्रवक्ष्या
मि । श्रुतबोधमविस्तरं ॥ १ ॥ संयुक्ताद्यदीर्घं । सानुस्वारं
विसर्गसंमिश्रं ॥ विज्ञेयमक्षरगुरुं । पादांतस्थंविकल्पेन ॥ २ ॥
आदिमध्यावसानेषु । भजसायांतिगौरवं ॥ यस्तालाघवयां
ति । मनौतुगुरुलाघवं ॥ ३ ॥

॥ आर्याछंदः ॥

१२. १८. १२. १५ मात्राः ।

१ २ ३ ४ पादाः

यस्याःपादेप्रथमे । द्वादशमात्रास्तथातृतीयेपि ॥

अष्टादशद्वितीये । चतुर्थकेपंचदशसार्या ॥ ४ ॥

॥ गीतिच्छंदः ॥

१२. १८. १२. १८ मात्राः

१ २ ३ ४ पादाः

॥ आर्यापूर्वार्द्धसमं । द्वितीयमपियत्र भवतिहंसगते ॥

॥ छंदोविदस्तदानीं । गीतिताममृतवाणिभाषन्ते ॥५॥

॥ उपगीतिच्छंदः ॥

१२. १५. १२. १५ मात्राः

१ २ ३ ४ पादाः

॥ आर्योत्तरार्द्धतुल्यं । प्रथमार्द्धमपिप्रयुक्तं चेत् ॥

॥ कामिनितामुपगीतिं । प्रकाशयन्ते महाकवयः ॥ ६॥

॥ भगौ ॥ पंक्तिच्छंदः ॥

भ	गण
५ । । ५ ५	लघु. गुरु.
१ २ ३ ४ ५	संख्या

आद्यचतुर्थे । पंचमकंचेत् ॥ यत्रगुरुः स्यात्साक्षरपंक्तिः ॥७॥

॥ न्यौ ॥ शशिवदनाच्छंदः ॥

न	य	गण
५ । । । ५ ५	ल.गु.	
१ २ ३ ४ ५ ६	संख्या.	

॥ अगुरुचतुष्कं । भवतिगुरुद्वौ ॥

॥ घनकुचयुग्मे । शशिवदनासौ ॥ ८ ॥

॥ मसौगः ॥ मदलेखाच्छंदः ॥

म स गण.
३ ३ ३ । १ ३ ३ ल.गु.
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ संख्या.

॥ तुर्यपंचमकंचे । द्यत्रस्याल्लघुबाले ॥
॥ विद्वद्भिर्मृगनेत्रे । प्रोक्तासामदलेखा ॥ ९ ॥

॥ यजौ ॥ श्लोकच्छंदः ॥

१.३ २.४ पादाः
१ ३ ३ १ ३ १ ल.गु.
५ ६ ७ ५ ६ ७ संख्या.

॥ श्लोकेषष्टंगुरुज्ञेयं । सर्वत्रगुरुपंचमं ॥
॥ द्विचतुष्टयादयोऽहस्वं । सप्तमंदीर्घमन्ययोः ॥ १० ॥

॥ भौलौ ॥ माणवकाक्रीडच्छंदः ॥

भ त गण.
३ १ १ ३ ३ १ १ ३ गु. ल.
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ संख्या.

॥ आदिगतंतुर्यगतं । पंचमकंचान्यगतं ॥
॥ स्याद्गुरुचेत्तत्कथितं । माणवकाक्रीडमिदं ॥ ११ ॥

॥ जौलौ ॥ नगस्वरूपिणीच्छंदः

ज र गण.
१ ३ १ ३ १ ३ १ ३ ल.गु. यति. ५.३.
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ संख्या.

॥ द्वितुर्यषष्ठमष्टमं । गुरुप्रयोजितं यदा ॥

॥ तदानिवेदयन्तितां । बुधानगस्वरूपिणी ॥ १२ ॥

॥ मौगौ ॥ विद्युन्मालाल्लंदः ॥

म	म	गण.							
३	३	३	३	३	३	३	३	ल.गु.	यति. ४.४
१	२	३	४	५	६	७	८	संख्या.	

॥ सर्ववर्णादीर्घायस्यां । विश्रामः स्याद्देवैर्देवैः ॥

॥ विद्वद्देवीणावाणी । व्याख्यातासाविद्युन्माला ॥ १३ ॥

॥ भूमौसौ ॥ चंपकमालाल्लंदः ॥

भ	म	स	गण.						
६	१	१	६	६	६	१	१	६	६ ल.गु. यति. ५.५
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१० संख्या.

॥ तन्विगुरुस्यादाद्यचतुर्थं । पंचमषष्ठं चांत्यमुपांत्यं ॥

॥ इन्द्रियबाणैर्यत्रविरामः । साकथनीयाचंपकमाला ॥ १४ ॥

॥ भूमौसः ॥ मणिमध्यल्लंदः ॥

भ	म	स	गण.						
६	१	१	६	६	६	१	१	६	गु. ल. यति. ५.४.
१	२	३	४	५	६	७	८	९	संख्या.

॥ चंपकमालायत्रभवे । दंत्यविहीनाप्रेमनिधे ॥

॥ ल्लंदसिदक्षायेकवय । स्तन्मणिमध्यंतेब्रुवते ॥ १५ ॥

म्भौन्तौतगौगः ॥ मंदाक्रांताछंदः ॥

१ म भ न त त
 ५ ५ ५ ५ १ १ १ १ १ ५ ५ १ ५ ५ ३ ३
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७
 यति ४.६.७

१ चत्वारः प्राक्सुतनुगुरवोद्वादशैकादशौचेन् ।
 ॥ मुग्धवर्णोतदनुकुसुमामोदिनिद्वादशान्यौ ॥
 १ तद्वच्चान्यौयुगरसहयैर्यत्रकांतेविरामो ।
 ॥ मंदाक्रांतांप्रवरकवयस्तन्वितांसंगिरंते ॥ १६ ॥

॥ म्भौन्गौ ॥ हंसीछंदः ॥

म भ न गण.
 ५ ५ ५ ५ १ १ १ १ १ ३ गु.ल. यति. ४.६
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० संख्या

॥ मंदाक्रांतान्ययतिरहिता । सालंकारेभवतियदिसा ॥
 ॥ तद्विद्भिर्ध्रुवमभिहिता । ज्ञेयाहंसीकमलवदने ॥ १७ ॥

॥ म्भौतगौगः ॥ शालिनीछंदः ॥

म त त गण.
 ५ ५ ५ ५ ५ १ ५ ५ १ ५ ५ गु.ल. यति. ४.७.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या

॥ ऋस्वोवर्णोजायतेयत्रषष्ठः । कंबुग्रीवेतद्वेदेवाष्टमान्यः ॥
 ॥ विश्रामंस्यात्तन्निवेदैस्तुरंगैस्तांभाषंते शालिनीछांदसीया १८

॥ भौभौगः ॥ दोधकल्लंदः ॥

भ भ भ गण.
 ५ १ १ ५ १ १ ५ १ १ ५ ५ ल.गु. यति.५.६.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या

॥ आद्यचतुर्थमहीननितंबे । सप्तमकंदशमंचतथांत्यं ॥

॥ यत्रगुरुप्रकटस्मरसारे । तत्कथितं ननु दोधकमेतत् ॥ १९ ॥

॥ तौजौगः ॥ इंद्रवज्राल्लंदः ॥

त त ज गण
 ५ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. यति.५.६.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या

॥ यस्यां त्रिषट्सप्तममक्षरं स्या । ऋस्वं सुजंघेन वमंचतद्वत् ॥

॥ गत्यावलज्जीकृतहंसकांते । तामींद्रवज्राब्रुवते मुनीन्द्राः ॥ २० ॥

॥ जौजौगः ॥ उपेंद्रवज्राल्लंदः ॥

ज त ज गण
 १ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.ग. यति.५.६.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या

॥ यदींद्रवजाचरणेषु पूर्वे । भवंति वर्णालघवः सुवर्णे ॥

अमंदमाद्यन्मदनेतदानी । मुपेंद्रवजाकथितानरेन्द्रैः ॥ २१ ॥

॥ तौजौगः ॥ उपजातिल्लंदः ॥

॥ जौजौगः

त त ज गण
 ५ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. १.३ पादौ
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या यति.५.६

ज   त   ज   गण. २.४ पादौ
 १ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. यति ५.६
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या

॥ यत्र द्वयोरप्यनयोस्तुपादा । भवन्तिसीमन्तिनचंद्रकांते ॥

॥ विद्वद्भिराद्यैः परिकीर्तितासाः प्रयुज्यतामिन्पुपजातिरेषा ॥ २२ ॥

॥ तौजगौगः ॥ आख्यानकीच्छंदः ॥
 ॥ ज्तौजगौगः

त   त   ज   गण
 ५ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. १ पादः
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या यति. ५.६.

ज   त   ज   गण
 १ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. २३४ पादाः
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ यति ५.६

॥ आख्यानकीस्यात्प्रकटीकृतार्थे । यदींद्रवज्राचरणः पुरस्तात्

॥ उपेन्द्रवज्राचरणास्त्रयोन्ये । मनीषिणोक्ताविपरीतपूर्वा ॥ २३ ॥

॥ नौलौगः ॥ रथोद्धताच्छंदः ॥

र   न   र   गण
 ५ १ ५ १ १ १ ५ १ ५ १ ५ ल.गु. यति. ७.४.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ संख्या

॥ आद्यमक्षरमतस्तृतीयकं । सप्तमंचनवमंतथांतिमं ॥

दीर्घर्मादुमुखियत्रजायते । तांवदंतिकवयोरथोद्धतां ॥ २४ ॥

॥ नौभगौगः ॥ स्वागतछंदः ॥

र	न	भ	गण								
५	१	५	१	५	१	५	५	ल.गु.यति.७.४.			
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	संख्या

॥ अक्षरंचनवमंदशमंचे । द्वात्ययाद्भवतियत्रविनीते ॥
॥ प्राक्तमेणनयनेयदिसैवास्वागतेतिकविभिः कथितासौ ॥ २५ ॥

जसौजसौ ॥ जलोद्धतगतिछंदः ॥

ज	स	ज	स	गण								
१	५	१	५	१	५	१	५	ल.गु.यति.८.४.				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	संख्या

। यदामृतलतेक्षरंयममितं ।
॥ रसंवसुमितंततोविरतिजं ॥
। भवेद्रुतदामहाकविवरैः ।
॥ प्रियेनिगदिताजलोद्धतगतिः ॥ २६ ॥

॥ मौयौ ॥ वैश्वदेवीछंदः ॥

म	म	य	य	गण								
५	५	५	५	५	५	५	५	ल.गु.यति.५.७				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	संख्या

। ऋस्वोवर्णस्यात्सप्तमोयत्रबाले ।
॥ तद्वद्विबोष्टिन्यस्तएकादशाद्यः ॥
। बाणैविश्रामोनंतरस्यात्तुरंगै ।
॥ नान्प्रानिर्दिष्टासुभ्रुसावैश्वदेवी ॥ २७ ॥

॥ सौसौ ॥ तोटकछंद ॥

स   स   स   स   गण
 । । ५ । । ५ । । ५ । । ५ ल.गु.यति ६.६
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या.

। सतृतीयकषष्टमनंतरते ।

॥ नवमं विरतिप्रभवं गुरुचेत् ॥

। घनपीनपयोधरभारभृते ।

॥ तनु तोटकवृत्तमिदं कथितं ॥ २८ ॥

॥ रजौसौ ॥ प्रमिताक्षरछंदः ॥

स   ज   स   स   गण.
 । । ५ । ५ । । । ५ । । ५ ल.गु.यति.६.६.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या.

। यदितोटकस्य गुरुपंचमकं ।

॥ विहितं विलासिनितदक्षरकं ॥

। रससंख्यकं गुरुनचेदबले ।

॥ प्रमिताक्षरेतिकविभिः कथिता ॥ २९ ॥

॥ यौयौ ॥ भुजंगप्रयातछंदः ॥

य   य   य   य   गण.
 । ५ ५ । ५ ५ । ५ ५ । ५ ५ ल.गु.यति.६.६.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या.

। यदाद्यंचतुर्थतथासप्तमंचेत् ।

॥ तथैवाक्षरंह्रस्वमेकादशाद्यं ॥

। शरच्चंद्रविद्वेषिवक्त्रारविंदे ।

॥ तदुक्तंकर्वीद्रैर्भुजंगप्रयातं ॥ ३० ॥

॥ न्भौ भ्रौ ॥ द्रुतविलंबितछंदः ॥

न	भ	भ	र	गण.	
। । । ५	। । ५	। । ५	। ५	ल. गु.	यति. ७. ५
१ २ ३ ४	५ ६ ७ ८	९ १० ११ १२	संख्या.		

। अयिकुशोदरियत्रचतुर्थकं ।

॥ गुरुसप्तमकंदशमंतथा ॥

। विरतिजंचतथैवविचक्षणे ।

॥ द्रुतविलंबितमित्युपदिश्यते ॥ ३१ ॥

॥ सौस्लौगः ॥ न्भौ भ्रौ ॥ हरिणिप्लुताछंदः ॥

स	स	स	गण.	
। । ५	। । ५	। । ५	ल. गु.	१-३ पादौ
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११	संख्या.	यति. ६. ५		

न	भ	भ	र	गण.	
। । । ५	। । ५	। । ५	। ५	ल. गु.	२-४ पादौ
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	संख्या.	य. ७. ५.			

। प्रथमाक्षरमाद्यतृतीययो ।

॥ द्रुतविलंबितकस्यचपादयोः ॥

। अपिचेन्नतदाकमलेक्षणे ।

॥ भवतिसुंदरिसाहरिणिप्लुता ॥ ३२ ॥

॥ जतौजौ ॥ वंशस्थल्लंदः ॥

ज त ज र गण.
 १ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ १ ५ ल.गु. यति. ८.४.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या.

। उपेंद्रवज्राचरणेषुसंतिचे ।

॥ दुपांत्यवर्णालघवःकृतायदा ॥

। मदोल्लसद्भूजितपुष्पकार्मुके ।

॥ वदंतिवंशस्थमिदंबुधास्तदा ॥ ३३ ॥

॥ तौजौ ॥ इंदुवंशाल्लंदः ॥

त त ज र गण.
 ५ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ १ ५ ल.गु. यति. ८.४.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या.

। यस्यामशोकांकुरपाणिपल्लवे ।

॥ वंशस्थपादागुरुपूर्ववर्णकाः ॥

। तारुण्यहेलारतिरंगलालसे ।

॥ तामिंदुवंशांकवयःप्रचक्षते ॥ ३४ ॥

॥ जतौजौ ॥ तौजौ ॥ रामणीयकल्लंदः ॥

ज त ज र गण.
 १ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ १ ५ ल.गु. १.३.पादौ.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या. यति. ६.६.

त त ज र गण.
 ५ ५ १ ५ ५ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. २.४.पादौ.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ संख्या. यति.५.७.

। यदाहिवंशस्थशरीषवंशयो ।

॥ पादाभवेयुर्ननुपीवरस्तने ॥

। मृगेंद्रमध्येविबुधैर्निगद्यते ।

॥ चामीकराभिखलुरामणीयकं ॥ ३५ ॥

॥ त्थौर्जौगः ॥ प्रभावतीछंदः

त भ स ज गण.
 ५ ५ १ ५ १ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु. यति. ४.९
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ संख्या.

। यस्यांप्रियेप्रथमकमक्षरद्वयं ।

॥ तुर्येतथागुरुनवमंदशांतिमं ॥

। सांत्यंभवेद्यतिरपिचेद्युगैर्ग्रहैः ।

॥ सालक्षिताममृतलतेप्रभावती ॥ ३६ ॥

॥ म्त्रौर्जौगः ॥ प्रहर्षणीछंदः ॥

म न ज र गण.
 ५ ५ ५ १ १ १ १ ५ १ ५ ५ ल.गु.यति.३.१०.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ संख्या.

। आद्यंचेच्चित्रतयमथाष्टमंनवांत्यं ।

॥ द्वावंत्यौगुरुविरतौसुभाषितेस्यात् ॥

। विश्रामोभवतिमहेशनेत्रदिग्भि ।

॥ विज्ञेयाननुसुभगेप्रहर्षणीसा ॥ ३७ ॥

। गिरिभिरथतुरंगैर्यत्रकांतेविरामो ।

॥ सुकविजनमनोज्ञामालिनीसाप्रसिद्धा ॥ ४० ॥

॥ नस्माःस्लागः ॥ हरिणीछंदः ॥

न	स	म	र	स
। । । । ।	। । । । ।	। । । । ।	। । । । ।	। । । । ।
१ २ ३ ४ ५	६ ७ ८ ९ १०	११ १२ १३ १४ १५	१६ १७ १८ १९ २०	२१ २२ २३ २४ २५

यति.५.४.८

। सुमुखिलघवःपंचप्राच्यास्ततोदशमांतिकं ।

॥ स्तदनुललितालापेवर्णोप्रियेत्रिचतुर्दशौ ॥

। प्रभवतिपुनर्यत्रोपांत्यस्फुरत्करकंकणे ।

॥ यतिरपिरसैर्वदैरश्वैःस्मृताहरिणीतुसा ॥ ४१ ॥

॥ यन्माःस्लागः ॥ शिखरिणीछंदः ॥

य	म	न	स	भ
। । । । ।	। । । । ।	। । । । ।	। । । । ।	। । । । ।
१ २ ३ ४ ५	६ ७ ८ ९ १०	११ १२ १३ १४ १५	१६ १७ १८ १९ २०	२१ २२ २३ २४ २५

यति६.६.५.

। यदाप्राच्योत्तस्वःकलितकमलेषष्ठकपरा ।

॥ स्ततोवर्णाःपंचप्रकृतिसुकुमारांगिरचिता ॥

। त्रयोन्येचोपांत्याःसुतनुजघनाभोगसुभगे ।

॥ रसैरीशैर्यस्याभवतिविरतिःसाशिखरिणी ॥ ४२ ॥

॥ जस्जाःस्यौल्लौ ॥ पृथ्वील्लंदः ॥

ज   स   ज   स   य
 १ ५ १ १ ५ १ ५ १ १ ३ १ ३ ३ १ ३
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७
 यति.८.६.३.

। द्वितीयमलिकुंतलेयदिषडष्टमंद्वादशं ।

॥ चतुर्दशमथप्रियेगुरुगभीरनाभिन्हदे ॥

। सपंचदशमांतिकंतदनुयत्रकांतियति ।

॥ गिरींद्रफणिभृत्कुलैर्भवतिसुभ्रुपृथ्वीतिसा ॥४३॥

॥ न्जौभजौजलौग् ॥ त्रुटकल्लंदः ॥

न   ज   भ   ज   ज
 १ १ १ १ ३ १ ३ १ १ १ ३ १ १ ३ १ १ ३
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७
 यति.७.४.६

। यदिमुकुलेक्षणेक्षरमिदंगुरुपंचमकं ।

॥ तदनुशिवेवलोकनगुणेयदिसप्तमकं ॥

। त्रिपुररिपौचतुर्दशयुगेगुरुताकथिता ।

॥ वदपुनरंतिकेसुमुखितत्कथितंत्रुटकं ॥ ४४ ॥

॥ म्सौजसौतौग् ॥ शार्दूलविक्रीडितल्लंदः ॥

म   स   ज   स   त   त
 ३ ३ ३ १ १ ३ १ ३ १ १ ३ ३ ३ १ ३ ३ १ ३
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९
 यति.८.४.७.

। आद्यश्चेद्गुरवस्त्रयःप्रियतमेषष्ठस्ताथाचाष्टमो ।
 ॥ नन्वेकादशतस्त्रयस्तदनुचेदष्टादशाद्यौततः ॥
 । मार्त्तैर्मुनिमिश्रयत्रविरतिःपूर्णेदुर्बिबानने ।
 ॥ तद्वृत्तं प्रवदंतिकाव्यरसिकाशार्दूलविक्रीडितं ॥ ४५ ॥

॥ औभ्रौयौयः ॥ स्रग्धराच्छंदः ॥

म , र , भ , न , य , य , य
 ३ ३ ३ ३ । ३ ३ । । । । । । ३ ३ । ३ ३ । ३ ३
 १ २३ ४५६ ७८ ९१० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१
 यति७.७.७.

। चत्वारोयत्रवर्णाःप्रथममलघवःषष्ठकःसप्तमोपि।
 ॥ द्वौतावत्षोडशाद्यौमृगमदमुदितेषोडशांत्यौतथांत्यौ ॥
 । रंभास्तंभोरुकांतेमुनिमुनिमुनिभिर्यत्रकांतेविरामो ।
 ॥ बालेवंद्यैःकवींद्रैःसुतनुनिगदितास्रग्धरासाप्रसिद्धा ॥ ४६ ॥

॥ गणनामदेवफलानि ॥

। मोभूमिःश्रियमातनोतियजलंवृद्धिरचाग्निमृति ।
 ॥ सोवायुःपरदेशदूरगमनंतव्योमशून्यंकलं ॥
 । जःसूर्योरुजमाददातिविपुलंभेदुर्यशोनिर्मलं ।
 ॥ नोनाकश्चसुखप्रदःफलमिदं प्राहुर्गणानांबुधाः ॥ ४७ ॥
 ॥ सूत्रेणगणेनलघो । दीर्घस्ययथाक्रमेणसंमिश्रा ॥
 ॥ संख्यांकैर्यत्यंकै । पविनासांकेतिकीकृताटीका ॥ ४८ ॥

॥ अथगणसंख्यानामरूपदेवफलज्ञापकयंत्रं ॥

	गणनाम	रूपं	देवता	फलं	मित्रादि	फलं
१	मगण	५ ५ ५	महो	लक्ष्मी	मित्रं	शुभं
२	नगण	१ १ १	स्वर्ग	बुद्धिः	मित्रं	शुभं
३	भगण	५ १ १	शशी	यशः	दासः	शुभं
४	यगण	१ ५ ५	जलं	आयुः	दासः	शुभं
५	जगण	१ ५ १	रविः	रुजं	उदासः	अशुभं
६	रगण	५ १ ५	अग्निः	दाहः	शत्रुः	अशुभं
७	सगण	१ १ ५	वायुः	विदेशः	शत्रुः	अशुभं
८	तगण	५ ५ १	नभः	शून्यं	उदासः	अशुभं

॥ इति श्रीमहाकविकालिदासकृतश्रुतबोधः हीराचंदकानजी
कृतसांकेतिकीटीकासहितः समाप्तः ॥ ३५ ॥

दुर्घटकाव्यं.

वीशेद्धधक्त्रिपुस्वर्वित्ददरिपरकोऽहःसृगृक्षेडजाड्दगा-
ग्यस्वीड्गोवृडेकद्विजरुरपरयाजांगजोऽघोघहाभीः॥ वाता-
द्धारोविषप्साःकलसदजसरित्सस्वदःकंधिजादो । भादोना
रारसंघावनतपदकरुट्सोऽव्यकाद्धोहरिद्वः ॥ १ ॥ वाश्चारेड्
ध्वजधग्धुतोड्धुधिपतिःकुध्रेड्जजानिर्गणेड् । गोराडारुडुरस्स
रेडुरतरग्रैवेयकभ्राडरं ॥ उड्डीट् रुक्करकास्थिधृक्त्रिद्विगिभेडा
र्द्राजिनेल्लश्वयः । सस्तादंबुमदंबुदालिगलरुक्कदेवोमुदेवोमृडः

॥ २ ॥ योव्योमाडिनगोहरीडुडुपगोयुग्मक्कगधोपभी । भीम
 भ्वर्घ्यसुकीरमारतरणेनाभ्यब्रुडासीनकः ॥ द्योषच्चम्बवनम्यप
 त्सलिलजोवार्द्धिस्वपोऽष्टार्धदो । राद्योगद्यसिवाडधारदमृतदः
 पायात्सवःकंदभा ॥ ३ ॥ खाटीछासिपलेहपापडवडीक्षारो
 डभाजीगुणे । यद्भक्तोनिमिषीचबाकुलचणाः ध्यायंतियेयोगि
 नः ॥ कालाभीलकरालभूषलमहादैत्यैद्रमाथार्थिनी । सासा
 सूरयसवतवाघद्वतयेस्तात्कर्णमोटीचिरं ॥ ४ ॥ लक्ष्मीवन्क
 तैकूरसूरणदहिन्दूधक्क्षमःपापडी । लाडूढोकलघीवडांछन
 वडीखाजांबुदालीरुचीः ॥ मड्ढाशाकरखंडनोविविभुनाक्षी
 रावसातुल्यमां । सासूहालितडिन्निभागवसनोव्यात्सेवकंसा
 रवान् ॥ ५ ॥ गोश्रावःकिमयंगवाश्रयगतेर्किसुभ्रुगांवीक्षसे ।
 गोमध्येचरणेनाकिलिखसिगांगोस्त्रीनिभेदेहिगां ॥ गावोयां
 तिगृहेषुवासरमणेर्गावश्चदूरंगताः । गावस्त्वद्विरहेममासुहर
 णाएरेहियामोवयं ॥ ६ ॥ ॥ इतिश्रीमहाकविकालिदास

कृतदुर्घटकाव्यंसमाप्तः ॥ ३६ ॥

विद्वद्विनोदकाव्यं

श्रीगुरुंचप्रणम्यादौ । हेरंबंपवनात्मजं ॥ तत्कृपामतिसं
 पन्नंकुर्वेविद्वद्विनोदकं ॥ १ ॥ कश्चिद्वनंबहुवनंविचरन्वय
 स्थो । वश्यांवनात्मवदनांविनितांवनाद्रौ ॥ तर्वर्यरिप्रदमुदी
 क्ष्यसमुत्थिबंखे । नागामिमांमदकलःसकलांबभाषे ॥ २ ॥ प
 श्याब्जदृगिरितेष्टेषुकुमातृसाव्हा । न्भूदेवराजरिपुशत्रुसमा
 वधूतान् ॥ वैश्वानरारिजरिपुघ्नशराभिभूतै । दृक्श्रोत्रशत्रु

भिरुपासितपुष्पशोभान् ॥ ३ ॥ पश्याद्भिसारसदृशीभिरमू
 भिरद्भि । राष्ठावयत्यमरगुप्धरणीमहिम्नः ॥ अब्दःसिताभि
 रसितःशबलःखगाभि । वाज्जैसितैरिवविभातिवनंप्रबुद्धैः
 ॥ ४ ॥ गोष्ठंघृतंसुघृतवद्भिरमीभिरग्न्यं । गोभिःसमुद्धरतिय
 द्बहुधाहिमग्नः ॥ तद्रव्यमंबरगतंशिखिजात्मसंस्थं । विस्पंदमा
 नमभिवर्द्धयतीयगोजान् ॥ ५ ॥ अब्रुत्पलाशनिभदृग्वनजा
 त्मवक्त्रा । वार्वस्वरेननिभगागजदोःसमोरु ॥ सीरध्वजप्रस
 वतुल्यविषाव्हदासौ । ब्रासंगताप्रमुदिताप्रसमीक्षवार्द्धम् ॥ ६ ॥
 सूर्याशुनामपतिरुन्नतदृप्तगामी । वाङ्नामभिःपरिवृतोविष
 नामदाभिः ॥ उस्मावरःप्रमुदितःप्रतिनानदीति । गर्ज्जतमीक्षण
 हितोच्चयतुल्यरूपं ॥ ७ ॥ एनंपयोदपतिरुन्नमितंप्रयोद । ख
 स्थंमहीतलगतःप्रतिगर्ज्जतीव ॥ भित्वावनींवनरुहाक्षिशिरोरु
 हाभ्यां । संप्रस्थितोमृतधरैरभिषिच्यमानः ॥ ८ ॥ स्रोतो जवि
 क्षतजभूधरधातुरूपाः । खस्थापयोजदलदृक्शुचिशुक्रमांसे ॥
 मासेनभस्यनभसोरतिसंपतंतः । तीव्रंविषंविषधराःपरिनिर्व
 पंति ॥ ९ ॥ स्वयोनिभक्षध्वजसंभवानां । श्रुत्वानिनादंगि
 रिगव्हरस्थः तमोरिबिंबप्रतिबिंबधारी । विरौतिकांतेपवना
 शनाशः ॥ १० ॥ गोष्ठश्चकुंकुमवपुःप्रतिराजतेसौ । समाद्रि
 दैत्यभुजगोतमशत्रुगोपः ॥ उर्वीधराभमविरोत्थितमंबरखे ।
 दृष्ट्वाहिहाप्रमुदितोहिमहाव्हयानः ॥ ११ ॥ कृष्णोंबरःक्षरति
 तोयमसावजस्र । मन्याविमौरणगताविववेभराजौ ॥ अन्ये
 त्वमीद्विरदवृंदनिभाःक्षरंतः । प्रच्छादयत्यमरसिद्धविमानमा
 र्गं ॥ १२ ॥ वाद्वाखगाःक्षितिधरागमनप्रकाशा । नेमीभिरा

शभतुरंगमतुल्यघोषाः ॥ वाय्वीरिताखमवतप्तवनक्षरंतो ।
 वार्भिःक्षितंघृतधराःपरिनिर्वपन्ति ॥ १३ ॥ एषोऽघ्रिपाशनरिपु
 घ्नसुतारिसाव्ह । मारुह्यतिष्ठतिसुगात्रिभुजंगमारिः ॥ यस्य
 स्वनैःप्रमुदितस्यममाद्यबाले । तालध्वजावरजसूनुशराःपतं
 ति ॥ १४ ॥ जस्त्राविषंस्थलगतोऽत्तितथैववाभ्यो । वार्जोद्वि
 जःस्वपितृभीरुविषप्रहीणः ॥ वाताशनःखशयनःस्मरतिस्थ
 लस्य । चक्षुःश्रवावनभयात्सुरशत्रुनामा ॥ १५ ॥ पक्ष्यश्व
 मेघतुरंगप्रतिमोष्टवर्णो । वार्द्धेनबह्वितिसमावहयतह्यहिघ्नः ॥
 भेकस्तथैवखशयाशयतेद्यवाणिः । शब्दंकरोत्यतिभृशंविष
 राशिमग्नः ॥ १६ ॥ नाविष्करावणमुपेत्यकुमातृसाव्ह । मा
 क्रीडतेमधुकलौंगनयासमेतः ॥ अन्यःस्वयंमणिवराभमुपेत्य
 गोजं । नारामयासहपयःपतिजांवृणीते ॥ १७ ॥ सूतंमहत्क्ष
 तजवर्णनिभंवरोसौ । बीभर्त्यमूनिचभिनत्तिसरोरुहाणि ॥
 तज्जेनचापिरजसावनितांवयस्थो । प्यभ्युद्धरत्यविकिरत्यभि
 षिच्यमानः ॥ १८ ॥ पंकेनिमग्नमिभवंदमदःसवारि । गर्जं
 तिमिक्षयदवंदमिवावभाति ॥ वार्यात्मनामशतचित्रतनुःसुप
 र्णो । योषिद्वृतःसमदनःप्रतिरोरवीति ॥ १९ ॥ विस्फोटितां
 बररवेणरिरंसुरेव । संत्रासितोहरिरनोकहनिष्कुटीषु ॥ संली
 यतेतडितमाभिमुखीचदृष्ट्वा । स्वात्संमहत्तरमसौसमनुप्रविष्टः ॥
 ॥ २० ॥ एतावदुत्तमवचःसुमनाःसउक्ता । रंत्वादिनंसहतया
 प्रिययाप्यदीनः ॥ युक्तंचतुर्भिरनडुद्भिरदीनवद्भि । मारुह्य
 यानमथसंप्रययौस्वगेहं ॥ २१ ॥ ॥ इतिमहाकविकालि
 दासविरचितंविद्वद्विनोदकाव्यंसमाप्तं ॥ ३७ ॥

॥ इति श्रीकाव्यकलापे सप्तत्रिंशद् ॥

॥ ग्रंथात्मकः प्रथमोऽङ्कः ॥

॥ समाप्तः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

બાહરખબર.

નીચે લખેલા ગ્રંથ મુખર્ષ મધ્યે બાહારકોટમાં મંમોદેવીની ચોકીપાસે ગૌડશ્રીધરજીના જ્ઞાનસાગર છાપખાનામાંથી, તથા સુતારચાલીસામે મહોદેવ મોરેશ્વર પાઠકને ત્યાંહાંથી તથા પાંજરાપોળપાસે કુંભારદુકડીમાં નાના ગોવિંદ જોસીના બીજા નંબરના ઘરમાં મારા મકાનમાંથી, તથા રાજકોટમાં ત્યાંહાંની કન્યાશાળાના મહેતાજી ત્રિભુવન વાલજીને ત્યાંહાંથી, તથા જુનાગઢમાંથી ત્યાંહાંની જ્ઞાનગ્રાહક સભાના સેક્રેટરી આજમ સુંદરજી વિન્કુબેરજી પાસેથી જે સાહેબોને જોઈતા હોય તેઓએ ચેકડાં નાણાં મોકલી મંગાવી લેવા.

૧ માનમંજરી નામમાળા તથા અનેકાર્થમંજરી નામમાળા, વજ્રભાષામાં, મહાકવિ નંદદાસજીકૃત.

બહારા રચેલા ગ્રંથના નામ.

	રૂ૦	આ૦	પા૦
૧ ગાયનશતક ભાગ પહેલો.....	૦	— ૬ —	૦
૧ ગાયનશતક ભાગ બીજો.....	૦	— ૧૦ —	૦
૧ કુમારિકાબોધ	૦	— ૪ —	૦
૧ કુમારબોધ	૦	— ૨ —	૦
૧ પિંગળાદર્શ.	}	એ ગ્રંથ છપાવા માંડ્યાછે.	
૧ નામાર્થ બોધ.			
૧ ગુજરાતી અનેકાર્થ કોશ.			
૧ સુધેરલ શાસ્ત્ર.			
૧ ગુજરાતની ગાંડાઈ.			
		કવિ હીરાચંદ કાનજી.	

Hīrāehanda, Haridāsa

Kāvya Kalāpa A Sanscrit Anthology being a collection of the best 37
smaller poems in the Sanscrit language

Bd.: I

Bombay 1864

A.or. 4443-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10250957-0